İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GELENEKSEL MOĞOL ÇADIRINDAN BAĞIMSIZ KONUT YAŞAMINA GEÇİŞTE MEKANSAL GEREKSİNİMLER VE İLİŞKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bolortsetseg ENKHBAATAR

İç Mimari Tasarım Anabilim Dalı

İç Mimari Tasarım Programı

HAZIRAN 2013

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GELENEKSEL MOĞOL ÇADIRINDAN BAĞIMSIZ KONUT YAŞAMINA GEÇİŞTE MEKANSAL GEREKSİNİMLER VE İLİŞKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bolortsetseg ENKHBAATAR
(418111002)

İç Mimari Tasarım Anabilim Dalı

İç Mimari Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hasan ŞENER
Eş Danışman: Öğr. Gör. Dr. Özge CORDAN

HAZIRAN 2013

İTÜ, Sosyal Bilimleri Enstitüsü'nün 418111002 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **Bolortsetseg ENKHBAATAR**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı **"GELENEKSEL MOĞOL ÇADIRINDAN BAĞIMSIZ KONUT YAŞAMINA GEÇİŞTE MEKANSAL GEREKSİNİMLER VE İLİŞKİLER"** başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde basarı ile sunmustur.

Tez Danışmanı :	**Prof. Dr. Hasan ŞENER** İstanbul Teknik Üniversitesi	.....
Eş Danışman :	**Öğr. Gör. Dr. Özge CORDAN** İstanbul Teknik Üniversitesi	.....
Jüri Üyeleri :	**Prof. Dr. Ahsen ÖZSOY** İstanbul Teknik Üniversitesi	.....
	Doç. Dr. Pelin DURSUN Istanbul Teknik Üniversitesi	.....
	Ögr.Gör.Dr.Bahadır NUMAN Istanbul Teknik Üniversitesi	.....

Teslim Tarihi : **03 Mayıs 2013**
Savunma Tarihi : **5 Haziran 2013**

Aileme

ÖNSÖZ

Çalışmalarım boyunca fikirleriyle bana yol gösteren, beni destekleyen tez danışmanlarım, hocalarım Sayın Prof.Dr. Hasan ŞENER ve Sayın Özge CORDAN'a, 2 yıl boyunca bana katkılarından ötürü tüm IMIAD ekibine ve arkadaşlarıma, bana gösterdikleri ilgi, hoşgörü ve anlayıştan dolayı ayrı ayrı çok teşekkür ederim.

Son olarak hep yanımda olup benden maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen canım anneme ve sevgilime, bu süreçte her zaman beni destekleyen canım kardeşlerime ve dostlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Mayıs 2013

Bolortsetseg ENKHBAATAR
(İç Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ ..... **vii**
İÇİNDEKİLER ..... **ix**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **xiii**
ÖZET ..... **xv**
SUMMARY ..... **xvii**
1. GİRİŞ. **1**
1.1 Problemin Tanımı 1
1.2 Çalışmanın Amacı 3
1.3 Çalışmanın Kapsamı 4
1.4 Çalışmada İzlenen Yöntem 5
2. KONUT, KÜLTÜR VE KÜLTÜR İLE TASARLAMAK **7**
2.1 Kültür 7
2.2 Konut 8
2.3 Konut ve kültür ilişkisi 9
2.4 Kültürle Tasarlamak 11
2.5 Bölümün sonucu 18
3. GELENEKSEL MOĞOL ÇADIRI **19**
3.1 Moğol Çadırında Yaşam Kültürü 19
3.1.1 Moğol çadırında yaşam 19
3.2 Moğol Çadırında Biçim/Form 20
3.2.1 Moğol çadırının boyutları 21
3.3 Moğol Çadırının Yapısal Strüktürü 22
3.3.1 Moğol çadırının kasnak elemanları 23
3.3.2 Moğol çadırının kaplama elemanları 29
3.3.3 Moğol çadırının bağlama ve örtü elemanları 31
Moğol çadırının kaplama elemanları şunlardır: 31
3.4 Moğol Çadırında Anlam 35
3.5 Bölümün Sonucu 36
4. MOĞOL ÇADIRININ İÇ VE DIŞ ÇEVRE İLE OLAN İLİŞKİSİ **39**
4.1 Moğol Çadırının Genel Özellikleri 39
4.1.1 Taşınabilirlik 39
4.1.2 Sökülüp takılabilirlik 40
4.1.3 Adaptasyon ve uygunluk 41
4.2 Moğol Çadırının İç Mekan Örgütlenmesi 42
4.2.1 Mekansal Kurgu 42
4.2.2 Mobilyalar 44
4.2.3 Bezemeler (süslemeler) 47
4.2.4 Aydınlatma 49
4.2.5 Renk 51
4.2.6 Mazleme 52
4.2.7 Tekstil 54

4.3 Moğol Çadırında Yakın Çevre İlişkisi 55
4.4 Bölümün sonucu 57
5. MOĞOL ÇADIRINDAN MOĞOL KENTİNE 59
5.1 Çadır Kentin Gelişimi 59
5.2 Az Katlı Konutlar 64
5.3 Toplu Konut Gelişimi 66
5.3.1 1960-2000 arası toplu konut gelişimi 67
5.3.2 2000'den sonrakı toplu konut gelişimi 69
5.4 Bölümün sonucu 71
6. GELENEKSEL MOĞOL ÇADIRINDAN BAĞIMSIZ KONUT YAŞAMINA GEÇİŞTE MEKANSAL GEREKSİNİMLER VE İLİŞKİLER 73
6.1 Parsel Boyutların Belirlenmesi 74
6.2 Kullanıcı Profilin Belirlenmesi 75
6.3 Konut Büyüklüğün Belirlenmesi 76
6.4 Tasarım Kararlarının Verilmesi 76
6.5 Tasarım 85
6.5.1 Yerleşim planı 85
6.5.2 Plan kurgusu 87
6.6 Bölümün sonucu 93
7. SONUÇ VE ÖNERİLER 95
KAYNAKLAR 99
EKLER 103
ÖZGEÇMİŞ 147

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 3.1 : Moğol çadırının boyutları. 22
Çizelge 3.2 : Çadır yapı elemanların gruplandırılması 23
Çizelge 3.3 : Çadır duvar kaplama elemanlarının ebatları 30
Çizelge 3.4 : Çadır örtü elemanının ebatları. 33
Çizelge 4.1 : Avdar ebatları. 46
Çizelge 4.2 : Çadırının iç çatı kaplama tekstilin ebatları.. 54
Çizelge 5.1 : 1960 -2000 arası toplu konutların genel özellikleri. 68
Çizelge 5.2 : 2000'den sonrası toplu konutların genel özellikleri. 70
Çizelge B.1 : Cinsiyet. 109
Çizelge B.2 : Yaş 109
Çizelge B.3 : Toplu konutta mu yaşamakta? 109
Çizelge B.4 : Evin metre karesi 110
Çizelge B.5 : Meslek durumu 110
Çizelge B.6 : Stüdyo dairede oturanlar 111
Çizelge B.7 : 1+1'de yaşayan kişi sayısı 111
Çizelge B.8 : 2+1'de yaşayan kişi sayısı 111
Çizelge B.9 : 3+1'de yaşayan kişi sayısı 111
Çizelge B.10 : 4+1'de yaşayan kişi sayısı 112
Çizelge B.11 : Kirada oturanlar 112
Çizelge B.12 : Arabası olanlar 112
Çizelge B.13 : Garajı olanlar 113
Çizelge B.14 : Evin ısıtma tipi 113
Çizelge B.15 : Evin kimin tarafından inşa edildi 113
Çizelge B.16 : Evini inşa ederken mimari tavsiyede bulunup bulunmadı 114
Çizelge B.17 : Bahçesinde sebze yetiştirme durumu 114
Çizelge B.18 : Bahçesinin kapısı hangı yöne bakmakta olduğu 114
Çizelge B.19 : Evi içinde tuvalet olup olmadığı durum 115
Çizelge B.20 : Evni ne zaman inşa edilmiş 115
Çizelge B.21 : Kaç odalı dairede oturmakta 115
Çizelge B.22 : Kaç katlı binada oturmakta 115
Çizelge B.23 : Yaşamakta olduğu bınası ne zaman inşa edilmiş 116
Çizelge B.24 : Gelecekte bağımsız konutta oturmayı isteme durumu 116
Çizelge B.25 : Gelecekte yaşamak istediği bağımısız konutu iki katlı olmasını isteme durumu 117
Çizelge B.26 : Gelecekte yaşamak istediği bağımısız konutun kaç tane yatak odasının olmasını isteme durumu 117
Çizelge B.27 : Gelecekte yaşamak istediği bağımısız konutta kaç geleneksel moğol çadır mobilya kullanmayı isteme durumu 117
Çizelge B.28 : Gelecekte yaşamak istediği bağımısız konutta behçenizde bir çıftlık isteme durumu 118
Çizelge B.29 : Gelecekte yaşamak istediği bağımısız konutta behçenizde hangi tür çıftlık isteme durumu 118
Çizelge B.30 : Gelecekte yaşamak istediği bağımısız konuttun garaj kapısının sokağa direk açılmasını isteme durumu 119

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 : Moğol çadırının gelişimi. 1
Şekil 2.1 : Göçebelerin dünyada yayılma durumu. 10
Şekil 2.2 : Dünya göçebelerden örnek, ıskandınav, moğol, afrika, eskimo göçebeler (Url: 7, Url:8, Url:9, Url:10). 11
Şekil 2.3 : Ege denizde, Seriphos adadakı köy evleri (Url-11). 12
Şekil 2.4 : Safranbolu geleneksel yerleşma dokusu. 13
Şekil 2.5 : Geleneksel Maley evi v Le corbusier'in Villa Savoye evi. 14
Şekil 2.6 : Robert Venturi'nin tasarlananVanna Venturi evi. 15
Şekil 2.7 : Hasan Fathy'nın tasarladığı Hamid Said Evi-El-Marg (1942). 16
Şekil 2.8 : Hasan Fathy'nın tasarladığı Fuad Riad Evi (1967). 16
Şekil 2.9 : Charles Correa'nın Belapur konut sitedeki bbina tipleri). 17
Şekil 2.10 : Charles Correa'nın Belapur konut sitenin vaiyet planı ve konutlardan görünüşler (1983-1986). 17
Şekil 3.1 : Çadırın içindeki oturma düzeni (Maidar, 1976) 20
Şekil 3.2 : Moğol çadırının formu yatay ve düşey yüklere karşı performansı (King, 2001) 21
Şekil 3.3 : Moğol çadırı'nın yapısal elemanları (Maidar, 1976) 23
Şekil 3.4 : Çatı kasnağının yapısal elemanları (Maidar, 1976) 25
Şekil 3.5 : 4 taşıyıcı dikmesi olan büyük toplantı çadırının içten görünüşü 26
Şekil 3.6 : Duvar parçalarının açılmış ve katlanmış haldeki durumu 26
Şekil 3.7 : Merteğin çatı kasnak ve duvar paçası ile birleşmesi 27
Şekil 3.8 : Moğol çadırının mertek süslemelerinden örnek 28
Şekil 3.9 : Moğol çadırının kapı ve süslemeleri 29
Şekil 3.10 : Çadırının duvar kaplamaları. 30
Şekil 3.11 : Çadır duvar kaplamasının şematik anlatımı. 31
Şekil 3.12 : Çadır çatı kaplamaları. 31
Şekil 3.13 : Çadır bağlama elemanı. 32
Şekil 3.14 : Mavı tekstil ile süslenmiş çadır örtüsü. 33
Şekil 3.15 : Çadır örtü elemanalrı ve ebatları. 34
Şekil 3.16 : Çatı kasnak örtüsü.. 34
Şekil 3.17 : Moğol çadırında güneş saati düzeni (Maidar,1976). 35
Şekil 3.18 : Moğol çadırında güneş ışınımı (Maidar,1976). 36
Şekil 4.1 : Moğol çadırını deve ile taşınması. 40
Şekil 4.2 : Moğol çadırını kurulası. 41
Şekil 4.3 : Moğol çadırında hava sirkülasyonu. 42
Şekil 4.4 : Moğol çadırının ruzgar yükü uzaklaştırması. 42
Şekil 4.5 : Çadırın iç mekan bölümlendirmesi. 43
Şekil 4.6 : Çadırın iç mekan bölümlendirmesi. 45
Şekil 4.7 : Kırsalda ve kentte bulunan bugünkü çadırlardan örnek. 46
Şekil 4.8 : Moğol çadır mobiyalaları. 47
Şekil 4.9 : Moğol çadırında kullanılan biçim ve sembol. 48

Şekil 4.10 : Tapınakta yakılan zul' ler (Url-13).....50
Şekil 4.11 : Kırsal alanda solar panel kullanılan aile.....50
Şekil 4.12 : Deri ipi yumuşatma işlemi.....53
Şekil 4.13 : Çadırnın iç çatı kaplama tektilin şematık planı.....54
Şekil 4.14 : Moğol çadırnın iç duvar kaplamasız ve kaplamlı durumu.....55
Şekil 4.15 : Moğol çadır ailelerin komşuluk ilişkisi.....56
Şekil 4.16 : 'Hot ail' ve 'saahalt ail düzeni'.....56
Şekil 4.17 : 'Moğol çadırın yakın çevre.....57
Şekil 4.18 : Çadır mahhallelerinde bağımsız kontlardan örnek plan şeması.....65
Şekil 5.1 : Hüree'nin şematık plan düzeni (merkezi alanı).....60
Şekil 5.2 : 'Niislel hüree' tablonun doğu bölümü.....60
Şekil 5.3 : Çadır mahhalle oluşumun şematk anlatım.....61
Şekil 5.4 : Unlan- Bator'dakı çadır mahalle ve toplu konudun oranı.....62
Şekil 5.5 : Günümüzün çadır mahallesi.....63
Şekil 5.6 : Parsel sınırın içinde yaşam.....65
Şekil 5.7 : Günümüzdeki çadır mahalledekş bağımsız konuttan örnek iç ve dış görünüş.....66
Şekil 5.8 : Moğolistanın ilk devlet üiversite binası.....67
Şekil 5.9 : 1965 ten sonra inşa eden 5 katlı yığma binalar.....69
Şekil 5.10 : 2000 den sonra satılmaya başlayan toplu konut plan tipı örnek (2012).....70
Şekil 5.11 : 2000 den sonra satılmaya başlayan toplu konutların iç mekan görünüş.....71
Şekil 6.1 : Parsel sınırları.....74
Şekil 6.2 : Merkezi mekan.....77
Şekil 6.3 : Tanrılar köşesi.....78
Şekil 6.4 : Yeni ve eski şemada ocağın konumu.....78
Şekil 6.5 : Giriş bölümü.....79
Şekil 6.6 : Mobilya düzeni.....80
Şekil 6.7 : Konut iç mekan ilişkisi.....81
Şekil 6.8 : Konut bahçe ilişkisi.....81
Şekil 6.9 : Konut-garaj-bahçe ilişkisi.....82
Şekil 6.10 : Konut-yan parsel-sokak ilişkisi.....83
Şekil 6.11 : Konut yakın çevre ilişkisi.....84
Şekil 6.12 : Yerleşim planı.....86
Şekil 6.13 : Bağımsız kontun mekânsal kurgusu.....87
Şekil 6.14 : 2+1 konut plan şeması.....88
Şekil 6.15 : 3+1 konut plan şeması.....90
Şekil 6.16 : 4+1 konu plan şeması.(A-tipi).....91
Şekil 6.17 : 4+1konut plan şeaması (B-tipi).....92
Şekil A.1 : Pafta1.....122
Şekil A.2 : Pafta2.....123
Şekil A.3 : Pafta3.....124
Şekil A.4 : Pafta4.....125

GELENEKSEL MOĞOL ÇADIRINDAN BAĞIMSIZ KONUT YAŞAMINA GEÇİŞTE MEKANSAL GEREKSİNİMLER VE İLİŞKİLER

ÖZET

Moğolistan, Rusya ve Çin arasında yer alan göçebe kültüre sahip bir Orta Asya ülkesidir. Ülkenin genelinde, yaz sıcaklığı ortalaması 17 ^{o}C derece, kış ortalaması ise -35°C derece olup, sert kuru bir iklimi vardır. Böyle sert bir iklimde Moğol'lar yaşamlarını uzunca bir süre geleneksel Moğol çadırında sürdürmüşlerdir. 1921 yılında, Cumhuriyet'in ilanından sonra yerleşik hayata geçilmiştir. Sovyetler Birliği ve Çin Halk Cumhuriyet'in girişimleriyle ülkede bir ve iki katlı konutlar ile toplu konutların inşası başlamıştır.

Çağlar boyunca geleneksel çadır yaşamına alışık olan Moğollar, kentsel ve kentli yaşama geçişte ne tür sıkıntılar yaşadılar? Bu anlamda, bugüne kadar inşa edilen konutlar göçebe kültürüne sahip Moğolların yaşam tarzına uygun mudur? Moğolların geleneksel yaşama biçimi olan Moğol Çadırının genel özellikleri nelerdir ve neden hale kullanılmaktadır? Göçebe kültüre uygun bir bağımsız konut modeli, kentsel ölçekte nasıl bir üreme sistemi içinde tanımlanıp tasarlanabilir? Konutların iç mekan örgütlenmesinde kültürel referanslar nasıl karşılık bulabilir?

Bu çalışma, yukarıdaki sorulardan yola çıkarak, Moğol kültürüne ve yaşam biçimine uygun, bir toplu üretim modelinin kurgulanmasını kapsamaktadır.

Birinci bölümde, sorun tanımlanarak, çalışmanın amacı, kapsamı ve yönteminden bahsedilmiştir.

İkinci bölümünde, kültür, konut, konut-kültür ilişkisine açıklık getirilmekte ve kültürle tasarlamak başlığı altında geleneksel konut ve kültürel referansla tasarlanan konut örnekleri üzerinden konu tartışılmaktadır

Üçüncü bölümde, geleneksel Moğol çadırının yaşam kültürü, biçimi/form, çadırın boyutları, yapısal strüktürü ve çadırının anlamına değinilmiştir.

Dördüncü bölümde, geleneksel Moğol çadırının genel özellikleri olan taşınabilirlik, sökülüp takılabilirdik ve adaptasyon / uygunluk'tan bahsedilmiştir. Ayrıca; Moğol çadırının iç mekân örgütlenmesi, mekânsal kurgusu, mobilya düzeni, bezeme paleti, aydınlatma, malzeme, renk, doku vb. özelliklerine değinilmiş ve Moğol çadırının yakın çevre ile olan ilişkisine yer verilmiştir.

Beşinci bölümde, geleneksel Moğol çadırından Moğol kentine geçiş sürecine, çadır kentin gelişimi ve az katlı konutların ortaya çıkmasından başlayarak toplu konutların gelişimine yer verilmiştir. .

Altıncı bölümde, Moğol çadırına ve kültürüne referansla farklı konut büyüklükleri ve tiplerine sahip olan bağımsız konutlar tasarlamak ve bir toplu üretim modeli geliştirmek amacıyla yapılan çalışmalar yer almaktadır.

Yedinci bölümde ise sonuçlar ve öneriler yer almaktadır.

Anahtar kelimeler: Moğol Çadırı, Kültür, kültürel mimarlık,

SPATIAL REQUIREMENTS AND RELATIONS IN TRANSITION FROM TRADITIONAL MONGOLIAN YURT TO HOUSING LIFE

SUMMARY

Mongolia, has nomadic culture, is located between China and Russia in central Asia. Weather in Mongolia is generally hard and dry, average degrees in summer is 17° C and in winter -35°C degree celcius. Mongolians live in their traditional mongolian yurt in this harsh weather. Capital Ulaanbaatar, after changed the place more than twenty times, in 1921 after the republic has settled it's place finally. First first-floored and second-floored houses were constructed by Communist Russian Republic and Chinese Republic.

These diploma will concern on, Are these houses really suitable for nomadic mongolian's life, What is the important properties of traditional mongolian yurt and why its still used by mongolian nomads, how could be the suitable housing design for mongolian nomadic culture.

In this context, this study is aimed to propose new mass housing settlement strategies that take into account the cultural values of Mongolian people and, symbolic, spiritual, physical and spatial features of Mongolian Yurt .

In the first section; the problem and the aim of problem is defined. The scope of the research and the method used are explained.

In the second section, research on meaning of culture, housing and relation between culture and housing. Then under design with culture it explained that traditional and vernacular architecture and critics and examples of designs with cultural referenced architecture.

In the third section; literatural research on traditonal Mongolian yurt's life custom, form, structural elements, meaning symbol and forms are defined.

In section four; Traditional mongolian yurt's main property which is portability, assemble and reassemble and adaptation are explained. And also traditional Mongolian yurt's interior space organization, furniture plan, decorations, lighting,material, color etc and inside and outside environmental relations are also explained.

In fifth section, It is stayed on how they passed from nomadic mogolian yurt to sedentary life culture and development of town of yurt, development of one and two floored house and many floored houses in Mongolia.

In sixth section, it stayed on, different sized and types of proposal housing design and mass housing design which referenced from Traditional Mongolian yurt's life culture.

In the last part, conclution and related recommendations are explained.

Key words: Mongolian yurt, Culture, Culture meaning architecture

1. GİRİŞ.

1.1 Problemin Tanımı

Moğolistan, Orta Asya'da Rusya ve Çin arasında kalan bölgede yer alan denize kıyısı olmayan göçebe kültüre sahip bir ülkedir. Göçebe kültürün özelliği, bir yerden bir yere sürekli göçerek yaşamını sürdürmektir. Moğollar, barınma gereksinmelerini göçebe yaşama kolayca uyum sağlayan kolay taşınabilen, kolayca sökülüp yeniden kurulabilen, mevsimsel ve farklı kullanımlara adapte olabilen çadırlar ile karşılarlar.

Zaman içinde gelişen Moğol çadırı 16. yüzyılda son şeklini almış olup, bu tarihten sonra değişime uğramamıştır, (Şekil 1.1) Moğol çadırının en önemli özelliklerinden biri şüphesiz portatifligidir. Göçebe Moğollar, hayvancılık yaparak yaşamlarını sürdürürlerdi. Bir başka deyişle, Moğollar hayvanlarının ihtiyaçlarına bağlı olarak mevsimsel olarak yer değiştirmek mecburiyetindeydiler.

Şekil 1.1 : Moğol çadırının gelişimi.

1921 yılında cumhuriyetin ilan edilmesiyle bağımsızlığına kavuşan Moğolistan, bu tarihten önceki 200 yıl boyunca Çin sömürgesi olarak kalmıştır. Cumhuriyet ile

birlikte Moğolistan'da, komünist bir rejim uygulanmış ve Moğol devrimci Halk Partisi, 1921'den 1990'a kadar ülkeyi tek başına idare etmiştir. Perestroyka ile dağılma sürecine giren eski Sovyetler Birliği'ndeki çalkantılar, Moğolistan'da da 80'li yıllardan itibaren reform isteklerine güç kazandırmıştır. 1990'lı yıllarda,çok partili sisteme geçilmesiyle birlikte, ülke demokratikleşme yolunda önemli bir ivme kazanmıştır.

Cumhuriyetin 1921'de ilan edilmesi, Moğol tarihi açısından bir başka önemli dönüm noktasıdır. Bu tarih Moğollar için, göçebe kültürden yerleşik hayata geçişin başlangıcıdır. Rusların verdikleri destek ile, Moğol halkı hızla yeni bir çağa adım atmıştır.

Yeni dönem, özelikle yerleşik bir yaşam kültürüne adapte olmaya çalışan Moğollar için, inşaat faaliyetlerinin de başlaması anlamına geliyordu. Ancak, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik darboğaz ve eğitim düzeyindeki yetersizlikler yüzünden, yeni yapıları inşa etmek ve yeni yaşam kültürünü halka tanıtmak amacıyla başta Sovyetler Birliği olmak üzere pek çok yabancı ülkeden, mimar, şehir plancısı ve yapımcılar Moğolistan'a gelmiştir. Devlet binaları, üniversite, hastane, okul vb. yapıların yanında, bu dönemde yeni yaşam kültürünün ilk belirleyicileri olan ilk tek, iki ve üç katlı konutlar da inşa edilmeye başlanmıştır.

1960' lı yıllardan itibaren ise 5 katlı ve yüksek katlı toplu konutlar ile siteler inşa edilmiştir. Dünyanın her yerinde görmeye alışık olunan türden bu toplu konut üretimi, Moğol kültürünün geleneksel yaşam biçiminden kopuktur. Bir başka deyişle hızlı ve seri üretimin esas parametreyi oluşturduğu bu konut üretiminde, kültüre özgü referanslar göz ardı edilmiştir.

Moğolistan'da yerleşik yaşama geçilmesiyle birlikte bu toplu ve seri üretim bir yandan devam ederken, öte yandan göçebe halk yerleşik düzen içinde kendi yaşam biçimini bir şekilde devam ettirmenin yolunu bulmuştur. Kentlerin oluşma sürecinde, daha ilk yerleşimlerden başlayarak halk, geleneksel barınma aracı olan çadırlarını kullanarak yerleşik düzene geçmiştir. Artık tek fark, mevsimsel döngülere göre yer değiştirme gerekliliğinin ortadan kalmasıdır. Ancak, çadır ve onun içindeki yaşam halkın büyük bölümü için aynı şekilde yaşamaya devam etmiştir. Böylece, ilk çadır kentler /mahalleler gelişmeye başlamıştır. Çadır kentler / mahalleler içinde, önceleri halkın daha sonra devletin belirlediği parseller içinde Moğol halkı, kendi yaşam

biçimini devam ettirmiş, hayvancılıkla uğraşmayı sürdürmüştür. Zamanla, özellikle de Rusların etkisiyle Moğol halkı, kendi bahçelerinde kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kadar ekim dikim faaliyetine de başlamıştır

Yerleşik hayatla tanışıklığın getirdiği aşinalık, dünyaya açılma, farklı yaşam biçimlerini görmek ve özümsemek, ihtiyaçlardaki çeşitlilik vb., çadır hayatı ve çadır düzeninde bazı farklılıkların görülmesine neden olmuştur. Önce yerleşik hayattaki mobilyalar ile göçebe yaşamdaki mobilyalar birbirinden farklılaşmaya başlamıştır. Ardından, bahçe içinde tek odalı ve /veya 1+1, kırma çatılı ahşap konutlar üretilmeye başlanmıştır. Bu konutlar, herhangi bir mimari ya da teknik yardım alınmadan tamamen halkın kendi kendine ürettiği konutlardır. Bu dönemden sonra, Moğol halkı için yazlık ve kışlık olmak üzere, bu evler ve çadırlarda sürmeye başlayan yeni bir hayat başlamıştır.

Moğolistan'da, ilk dönemlerde devlet eliyle 1990'lı yıllarda ise özel sektörün de devreye girmesiyle başlayan inşaat faalini ve konut üretime rağmen, geleneksel yaşam biçimi ve çadır hayatı hiç bir zaman terk edilmemiştir. Moğolistan'ın başkenti olan ve bugün gökdelenlerin, yüksek katlı yapıların yer aldığı bir kent olan Ulan Batur'da bile Moğol çadırı yaşamaya ve yaşatılmaya devam etmektedir. Kentlerde çadır mahallelerde sürdürülen geleneksel yaşam kültürünün yansıra kırsalda mevsimsel yer değiştirmelere uyumlu göçebe yaşam kültürü de hala daha devam etmektedir.

Göçebe kültür ve yaşam tarzının hala güncelliğini koruduğu Moğolistan'da, toplu konut üretimi, toplum tarafından benimsenmemektedir. Hemen her ülkede görmeye alışık olduğumuz ve kültür adına hiçbir veriyi gözönünde bulundurmayan sözkonusu üretim tarzı, geleneksel çadır kentler / mahalleler de ortaya çıkan bir başka gerçeği de göz önüne sermektedir: Moğol halkı için kendi kültürüne uyumlu konutlar tasarlamanın gerekliliği.

1.2 Çalışmanın Amacı

Aydınlı; "Konutun sosyal, psikolojik ve kültürel açıdan kullanıcı gereksinmelerine uyum derecesi, konut kalitesinin önemli bir göstergesidir", görüşündedir (Aydınlı, 1993) Kullanıcı açısından konutta kalite esas olarak kullanım aşamasındaki amaçlara uygunluğun bir göstergesidir, (Pultar, 1994).

Kültürel anlamda giderek küçülen ve globalleşen dünyada, kültürler birbirine yaklaşmakta ve kültürel özellikler hızla aynılaşmaktadır. Zaman içinde evrilerek gelen binlerce yıllık kültürel deneyimler ve kültüre özgü özellikler de hızla yok olmaktadır.

Günümüzde, Moğol kültürüne özgü kültürel özellikleri yansıtmayan ve dünyanın her yerinde tekrarlanan ve birbirinin aynı olan konut üretimine karşı, Moğol çadırına ve kültürüne referansla tasarlanmış müstakil konutlar tasarlamak bu tez çalışmasının ana amacıdır.

Bir başka deyişle bu tez çalışmasının amacı; Geleneksel Moğol Çadırı'ndan ve onun arkasındaki yaşam kültürü ve felsefesinden esinlenerek, çağdaş yaşam gereksinimlerini karşılamaya yönelik farklı büyüklük ve tipte bağımsız konutlar tasarlamak ve bir toplu üreme modeli kurgulamaktır.

1.3 Çalışmanın Kapsamı

Bu tez çalışması, Moğol çadırından yerleşik hayata geçişte ihtiyaç duyulan, kültürel temelli bir konut tasarımı ve toplu üreme modeli geliştirme amacıyla kurgulanmıştır.

Çalışma kapsamında Moğolistan'ın Darkhan şehrinde yapılan anket sonuçları dikkate alınarak kullanıcı profilleri belirlenmiş, konut büyüklükleri tespit edilmiş ve 2+1, 3+1 ve 4+1 olmak üzere farklı konut seçenekleri tasarlanmıştır. Ayrıca; bir üreme modeli geliştirilerek, kentsel ölçekte tasarlanan konutlar bu modele göre yerleştirilmiştir.

Tez çalışması 7 bölümden oluşmaktadır.

- Birinci bölümde, sorun tanımlanarak, çalışmanın amacı, kapsamı ve yönteminden bahsedilmiştir.
- İkinci bölümünde, kültür, konut, konut-kültür ilişkisine açıklık getirilmekte ve kültürle tasarlamak başlığı altında geleneksel konut ve kültürel referansla tasarlanan konut örnekleri üzerinden konu tartışılmaktadır
- Üçüncü bölümde, geleneksel Moğol çadırının yaşam kültürü, biçimi/form, çadırın boyutları, yapısal strüktürü ve çadırının anlamına değinilmiştir.

- Dördüncü bölümde, geleneksel Moğol çadırının genel özellikleri olan taşınabilirlik, sökülüp takılabilirdik ve adaptasyon / uygunluk'tan bahsedilmiştir. Ayrıca; Moğol çadırının iç mekân örgütlenmesi, mekânsal kurgusu, mobilya düzeni, bezeme paleti, aydınlatma, malzeme, renk, doku vb. özelliklerine değinilmiş ve Moğol çadırının yakın çevre ile olan ilişkisine yer verilmiştir.
- Beşinci bölümde, geleneksel Moğol çadırından Moğol kentine geçiş sürecine, çadır kentin gelişimi ve az katlı konutların ortaya çıkmasından başlayarak toplu konutların gelişimine yer verilmiştir. .
- Altıncı bölümde, Moğol çadırına ve kültürüne referansla farklı konut büyüklükleri ve tiplerine sahip olan bağımsız konutlar tasarlamak ve bir toplu üretim modeli geliştirmek amacıyla yapılan çalışmalar yer almaktadır.
- Yedinci bölümde ise sonuçlar ve öneriler yer almaktadır.

1.4 Çalışmada İzlenen Yöntem

Bu çalışmada kullanılan yöntem ve teknikler; belgesel ve görsel olmak üzere analog ve dijital literatür taraması (kitap, makale, bildiriler, daha önce konu ile ilgili yapılmış tez çalışmaları, internet üzerinden konu ile ilgili web sayfaları, makale, kitap, bildiri ve tezler) , belgesel ve alansal gözlem, belgeleme (video, fotoğraf çekimi), bireysel ve grup görüşmeler ile anket çalışmasıdır.

Çalışma, Moğol çadırının mekânsal ve kültürel özelliklerini araştırmaya ve belirlemeye yönelik literatür taramasından sonra, Moğolistan'ın Darkhan şehrinde 106 katılımcıyla geçekleştirilen ve yeni tasarıma veri oluşturacak kullanıcı profili, konut büyüklükleri ve tercihleri belirlemeye yönelik anket çalışmasına dayalı bir alan çalışma niteliğindedir. Ayrıca, çadır mahallelerde yaşayan hane halkları ile toplu konutta yaşayanlarla tekil ve grup halinde görüşmeler yapılmış ve gelecekte nasıl bir konutta yaşamak istediklerine dair görüş ve düşünceleri sorulmuştur.

2. KONUT, KÜLTÜR VE KÜLTÜR İLE TASARLAMAK

Bu bölümde, konut ve kültür kavramlarına açıklık getirilecek, konut ve kültür ilişkisi üzerinde durulacak ve kültürel niteliği olan çevre içinde mimarlık eyleminin nasıl gerçekleştiği konusuna değinilecektir.

2.1 Kültür

Kültür, insanların inandığı, düşündüğü, yaptığı ve yarattığı şeylerin pekçoğunu kapsamaktadır.

Rapoport, Kültürün dünya görüşleri, değerler, imgeler, normlar, yaşam tarzları ve eylem sistemleri olmak üzere bileşen gruplarını içerdiğini belirtmektedir. Kültürel ise idealize edilmiş bir kavram, kültürün daha somut dışavurumlarının ve çıktıları olan sosyal değişkenlerin bir ozalit kopyasıdır. Bunların arasında önemli olan gerçek ve potansiyel olarak gözlenebilenen aile ve akrabalık yapısı, sosyal şebekeler, roller, statüler, sosyal kurumlar vb. kültürün sosyal ifadeleridir, (Rapoport, 2004)

Eagleton (2007), kültürü, belli bir grubun yaşam tarzını oluşturan gelenekler, değerler, inanışlar, eylemler bütünü olarak kısaca özetlenebileceğini ifade etmektedir.

Sosyoloji antropoloji ve sosyal psikolojide sıklıkla kullanılan kültür sözcüğünü, yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı gibi pek çok farklı perspektiflerden tanımlamak mümkündür. Bu tanımların çokluğu, kültür sözcüğüne çok çeşitli anlamlar yüklenmesinden kaynaklanmaktadır. Yürekli (1980), kültürü temel kavramlar karşılığında kullanılan soyut bir sözcük olarak tanımlamaktadır. Bu anlamda:

- Kültür bir toplumu veya bütün toplumların birikimli uygarlığıdır
- Kültür belli bir toplumun kendisidir
- Kültür bir dizi sosyal süreçlerin bileşkesidir
- Kültür bir insan ve toplum teorisidir (Çahantimur,1997)

Kültür, insan ve kültür ilişkisi bağlamında, insanı soyut kültür kavramıyla soyut ya da somut bir yetenek ve alışkanlıklar sistemi arasına canlı bir varlık alanı olarak

görülürken, kültürel içeriğin insan tarafından kazanıldığı gözlemi ağırlık kazanmaktadır. Kültürel olanın ise kimin ve nasıl öğrettiği (aktarıldığı) belli olmamakta beraber, tanımın işlevsel bakımdan en yüklü kavramsal yönden en önemli niteliği olduğu görüşü yaygındır. (Güvenç,1984).

Kültür, öğrenilir, süreklidir, toplumsaldır, idealleştiricidir, doyum vericidir, uyum yapıcıdır, değişir ve bütünleştiricidir. Kültürel sistemin öğrettikleri yalnız zaman boyutunda sürekli değil fakat aynı zamanda, toplumsaldır. Yani, bu öğretiler, örgütlenmiş birliklerde, kümelerde ya da toplumlarda yaşayan insanlarca yaratılır ve ortaklaşa paylaşılır. Bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan alışkanlıklar, kabul edilen davranış, tutum ve değerler o grubun kültürüdür (Güvenç, 1984).

2.2 Konut

Sözlük anlamı ile konut: 'iş zamanı dışında kalınan, yatılıp kalkılan yer, ev, kat, daire, eski ifadesiyle ikametgâh, mesken' olarak tanımlanmaktadır (Altman,1980)

Konut en basit tanımı ile insanları barındıran özel yaşamlarının geçtiği fiziksel yapılardır ve yapı çevresini oluşturan formlardan biridir (Altman,1980). 'Yapı çevre'; kısaca çevre, insan ve insan, insan ve obje, obje ve obje arasındaki ilişkileri içerir ve çevrenin tasarlaması mekân, zaman, anlam ve iletişim olarak belirlenen dört değişkenin organizasyonu şeklinde tanımlanmaktadır. Bu yapı çevresini oluşturan birimlerden biri olan konut, kültürler ve sosyal sınıflar arası büyük farklılıklar gösteren dâhili bir birimdir (Low, 1989).

İnsanın en temel yaşamsal gereksinimlerinden biri hiç şüphesiz barınmadır. Bütün kültürler ve gruplar kendi barınma biçimlerini yaratmış ve onu kültürle anlamlandırmışlardır. Rapoport'unda belirttiği gibi; "Barınak, inşa edilmiş çevrenin büyük bir bölümünü oluşturur. Yerel tasarımın en tipik ürünü, dolayısıyla kültürden en çok etkilenen unsurdur", (Rapoport, 2004, 27)

Altman'a (1980) göre konut, kültür - çevre ilişkilerinin bir yansımasıdır. Bir başka deyişle konut, farklı kültürlerin fiziksel çevreyle nasıl ilişki kurduğunu gösterir. Konut formu ve tasarımında rolü olan çevresel ve teknolojik faktörler de unutulmamalıdır ancak konut sadece belli amaçlara hizmet edecek bir strüktür değildir. Konut kültürel bir olgudur ve ait olunan kültür sistemi tarafından etkilenmektedir. İnsanların yaşam şekline en iyi uyum sağlayacak çevreyi oluşturan

sosyal birimler ve bu bağlamda sosyo-kültürel faktörlerin, konut oluşumunda, çevresel ve teknolojik faktörlerden önce geldiği söylenebilir (Rapoport, 1969).

Çok geniş anlamlar taşıyan konut fiziksel olarak sokak üzerinde, diğer konutlarla birlikte bulunmaktadır. Sokak genel bir mekândır ve sokağın yanı sıra oyun alanları, okullar, dükkânlar gibi birçok mekân 'halka açık' sosyal mekânlardır. İçinde yaşayanlar için özel olan konut ve bu genel yerleşimler arasında 'köprü' görevini 'konut dış mekânlar' görmektedir. Eşik, basamaklar, veranda, avlu, ön bahçe, yan bahçe, arka bahçe, sokak, çıkmaz sokak ve meydancıklar olarak sıralanabilen bu mekânlar 'konut yakın çevresini' oluşturmaktadır. Konut dış kapısıyla sınırlanan bu mekânlar konutun parçalarıdır ve buralarda gerçekleşen eylemler konuttaki yaşam kalitesini çok kuvvetli bir şekilde etkilemektedir (Taylor,1985).

Konutu içinde belli aktivelerin yer aldığı bir sistemler seti olarak ele alabiliriz. Farklı bağlantı ve bölüntülerde farklı şekillerde düzenlenebilen konumları içeren bu sistemi daha net belirlemek için; 'kimin nerede, ne zaman, kiminle ve ne için yaptığı' sorusu sorulabilir. Konut ve bölümleri, sokak, mahalle, şehir, ülke gibi pek çok diğer konumlarla bağlantılıdır ve bu bağlantılar bir takım metodlara dayanarak sınırlandırılabilir (Rapoport, 1989).

2.3 Konut ve kültür ilişkisi

Konut ve kültür çalışmalarının sosyo-politik, kültürel ve tarihsel kapsamda ele alınması gerekliğini savunan Lawrence (1987), Kültürü normatif kavramlar ve insan davranışlarıyla ilgili süreçler, ya da görünen ve görünmeyen kültürel faktörler olarak iki ayrı grupta ele almaktadır. Normatif kavramlar, dünya görüşünü belirleyen idealleştirilmiş bir modelin etik ve estetik prensiplerinden oluşmuştur. İkinci gruptaki değişkenler ise bireysel ve grup davranışlarından oluşan örüntü haline gelmiş davranışsal süreçtir (Çahantimur, 1997).

Konut araştırmalarını tarihsel ve kültürel bir perspektifle ele alan, konutu kültür ve çevre ilişkilerinin bir yansıması olarak inceleyen Altman (1980) ise kültürel faktörleri; dünya görüşü, çevresel bilişim ve algılama, mahremiyet, din ve diğer değerler, sosyal strüktürler ve aile strüktürleri olarak sıralanmaktadır.

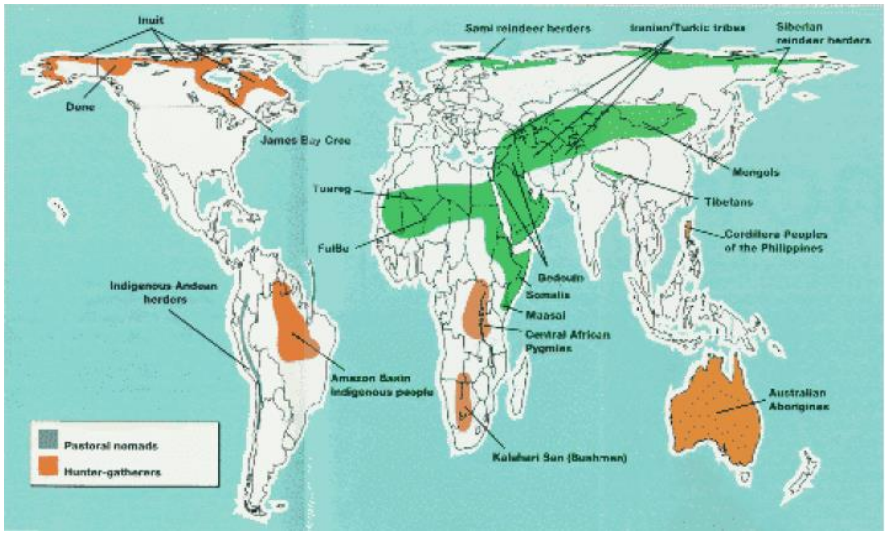
İnsan ve çevre arasındaki ilişkinin zaman içindeki oluşumu sosyal ve kültürel değişmeleri yansıtmaktadır. Bu nedenle, genelleştirmeler, mekân olarak çok sayıda örneklere dayandırıldığı kadar; belirli karakteristiklere sahip; aynı değerleri, dünya

görüşlerini ve yaşam şeklini paylaşan kullanıcı gruplarının analizini de kapsamalıdır. Bu ise, ancak sosyal ve mekânsal parametreler arasındaki ilişkinin daha açık olduğu geleneksel kültürlerin ve çevrenin analizi ile mümkündür, (Turgut, 1990).

Geleneksel ev belli bir kültürün, çevresel olanakları kendi gereksinimleri doğrultusunda nasıl kullandığını ve toplumun çevreyi kendi kültürel özellikleri açısından nasıl biçimlendirdiğini göstermektedir.

Yerleşik kültür ve onun yaşam formlarına karşılık, yerleşik olmayan yani göçebe kültürde de yaşam biçimi ve ev formu arasında görünür görünmez bağlar mevcutur. Örneğin, göçebe kültürün çok yaygın olduğu Moğolistan'da, barınma şekli portatif çadırlar aracılığıyla temin edilmektedir. Moğol çadırı (yurt/ev/barınak), göçebe Moğolların çevreyi kendi kültürel özelllikleri açısından nasıl gördükleri ve biçimlendirdiklerine ilişkin en önemli kültürel göstergedir.

Göçebe demek, şartlarla bağlı olarak belli bir yöre içinde çadır, hayvan ve öteki araçlarla yer değiştiren, yerleşik olmayan kimse veya topluluk demektir (Chaliand,1995). Aşağıdaki haritada (Şekil 2.1), dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan göçebe halklar yer almaktadır, (Cowan, 2002)..

Şekil 2.1 : Göçebelerin dünyada yayılma durumu.

Dünyada üç ana grup göçebe bulunmaktadır: hayvancılar, avcı-toplayıcılar ve seyyahlar, (Şekil 2.2). Bu gruplar içinde yaklaşık 30-40 milyon kırsal göçebelerdir ve bunlar hayvanlarına otlak arayarak bir yerden diğerine taşınmaktadırlar. Khazanova göre; "göçebeler, Avrasyadaki at yetiştiriciler, Afrika-Asyadaki deve yetiştiriciler, kuzeydeki ren geyiği yetiştiriciler ve dağdaki yetiştiriciler olarak sınıflandırılabilir (Kradin,2006).

Şekil 2.2 : Dünya göçebelerden örnek, ıskandınav, moğol, afrika, eskimo göçebeler (Url: 7, Url:8, Url:9, Url:10).

Moğolların da içinde yer aldığı hayvancılık ile uğraşan göçebeler, rastgele yer değiştirmezler. Tersine mevsimsel olarak ve hayvanlarının ihtiyaçlarına göre bir yerden bir yere göç ederler.

2.4 Kültürle Tasarlamak

Geleneksel Konut, kültürü var eden olguların ve bileşenlerin mimarlığa nasıl yansıdığını görmek açısından büyük önem taşımaktadır.

İnsanların, toplumların yaşam biçimi, idealleri, inançları, ilişkileri, normları, gelenekleri vb. arasındaki ilişkinin fiziksel çevreye yansıyan yönüyle en fazla adından söz ettiren şüphesiz konutlardır. Konut, geleneksel üretimde çoğunlukla yapı ustaları aracılığıyla varlık bulmaktadır ve mimarsız mimari, geleneksel mimari, anonim mimari, kırsal mimari gibi terimlerle ifade edilmektedir.

Şekil 2.3 : Ege denizde, Seriphos adadakı köy evleri (Url-11).

‘Anonim mimarlık’ başlığı ile isimsiz kişi/kişiler yerine topluma aidiyti ifade etmektedir (Eyüce, 2005). Mimarları olmayan mimarı, bizim yapı sanat anlayışımızı başka bir mimarlık anlayışına indirgemektedir. Bu bilinmemiş mimarı anlayışı vaya kavramı tanımlayacak ad bile biz de yoktur. Ona genel bir adlandırma ararsak; geleneksel, anonim, spontan, yerli ve kırsal olarak adlandırabiliriz, (Rudofsky, 1965).

Geleneksel mimarlığın bir moda anlayışı yoktur. Geleneksel mimarlık amacına mükemmel şeklinde hizmet etiği andan itibaren hemen hemen hiç değişmez ve geliştirilmezr. Kural olarak bina formu ve yapım yöntemi geçmişle kaybolmuştur (Rudofsky, 1965).

Geleneksel mimaride yapım sürecinde, yazılı kurallar yerine, yapı ustaları aracılığyla kuşaktan kuşağa aktarılan bilgiler ve öğretiler mevcuttur. Bir başka deyişle yapım faaliyeti usta-çırak ilişkisine temellenmektedir. Eyüce’ninde belirttiği gibi: “Geleneksel toplumların ürettiği geleneksel ürün kadar üretim sürecinin de gelenekselliği sonucunda geleneksel ürün elde edilebilmektedir. Diğer nitelikler ise: devamlılık, süreklilik, tekrar ve geçmişin kabulü, bilinene bağlılık/bağımlılık, değişime direnç olarak özetlenebilir”, (Eyüce, 2005).

Şekil 2.4 : Safranbolu geleneksel yerleşma dokusu.

Yapı ustaları tarafından üretilen geleneksel mimarilere karşın ilkel toplumların mimarlık ürünleri toplumun bireyleri tarafından üretilmektedir. Kendi içinde kapalı, toplumsal farklılaşmaların izlenmediği bu toplumların en önemli özelliği yaşamın sürdürebilmesi için gerekli olan bilgi ve becerilerin tümünün toplumu oluşturan bireylerin her birinde varolmasıdır. Oldukça sade, tek malzemeye dayalı yapı teknolojileri ile birey/her aile kendi evini kendisi üretme, gerçekleştirme bilgi ve becerisine sahiptir. Temel özellikleri, çok az sayıda yapı tipinin, hatta sadece konutun var oluşu; ufak tefek biçimsel kişiselleştirmeler dışında yapılar arasında nerede ise hiç fark olmamasıdır. Zaman zaman söz konusu olan biçimsel farklılaşmalar özü değiştirmeyen, ana yapıyı değişime uğratmayan türdendir. (Eyüce,2005).

Geleneksel ev, belli bir kültürün doğal çevre olanaklarını kendi gereksinimleri, doğrultusunda nasıl kullandığını, o kültürün çevreyi insana ne yoldan bağımlı kıldığını sergilemekle kalmaz, aynı zamanda kendi kültürel özellikleri açısından nasıl biçimlendirdiğini de gösterir (Turgut ve Ünügür, 1992).

Geleneksel mimarlık eğitici oldukları kadar esin kaynağı da olabilmektedir. Le Corbusier'in beş tasarım ilkesi olan serbest plan, serbest cephe, yerden yükseltilmiş yapı, yatay pencere ve çatı bahçesi ile geleneksel Maley evlerinin yapı/mekan kurgulama ilkeleri arasındaki benzerikler şaşılacak boyutlardır. Benzerlikler 'Villa Savoye'da net olarak gözlemlenebilmektedir. Geleneksel Maley evleri zeminden ahşap dikmeler üzerinde yükseltilmiş bir platform üzerinde oluşturulmuştur. Ev içinde işlevsel farklılaşmaları platform düzlemindeki kot farklılaşmaları ile

sağlamaktadır. İşlev farklılaşmaları yapıda biçim ve boyut farklılaşmaları ile vurgulanması tam anlamı ile modernist bir ögedir (Eyüce,2005).

Şekil 2.5 : Geleneksel Maley evi v Le corbusier'in Villa Savoye evi.

Eyücey'e göre, geleneksel mimarilerin, günümüz tasarımcılarına çekici gelen nitelikleri türetici özelliklere sahip olmalarıdır. 'Yeni yöreselcilik' olarak bilinen tasarım yaklaşımı, yapı biçimlenmeleri aracılığı ile yapılara işlevsel gereklilik ötesinde anlamlar yüklemek, yapı ve yapılaşmış çevrelerin yöre ve kültürle ilişkilenmesinin sağlanması gibi sloganlar ile ortaya çıkmıştır (Eyüce, 2005).

Kentleşme süreçlerinde yaşanan yoğun yapılaşma, bununla birlikte dış mekanların erozyonu, yoğun trafik çözümlerinin yerleşmelerin biçimlenme sürecinde öncelikli olması, bu çevrelerde yerel karakterin yok olmasına yol açmaktadır. Çağdaş yapılaşma biçimleri kullanıcıların yaşadıkları çevre ile bir takım bağlar kurabilecekleri tasarım dilinden yoksundur. Bun karşın geleneksel yerleşmelerin ve mekanların, biçimsel ve mekânsal zenginliklerinin yanı sıra, sahip oldukları anlam ileten ögeler, bu tür mimariler ille kullanıcıların ilişkiler kurabilmesine olanak sağlamaktadır (Eyüce, 2005).

İşlevin en önemli bileşeni olduğu halde ona sonradan eklenmiş olarak görülen; çevreyle ilgili istek, değerlendirme ve tercihlerde en kritik bileşen olan ve çevrenin en önemli karakteristiğini oluşturan anlam, insan eylemleri ve karşılıklı ilişkileri anlamak, değerlendirmek ve yorumlamak açısından önemlidir.

1966'da yazdığı "Karmaşıklık and Çelişki" adlı eseri ile Mies van de Rohe'nin ünlü "less is more" anlayışını "less is bore" olarak değiştiren ve zamanın değişmeyen modern mimarlık anlayışını tersin çeviren postmodern mimarlığın ilk öncüsü, Robert Venturi'dir, (Perez,2010).

Venturi, 'Karmaşıklık and Çelişki' kavramını kendi annesine 1962-1964 yılları arasında, ABD'de Chestnut-Pensylvani'da yaptığı "Vanna Venturi Evi" ile

postmodern mimarlığın kuramsal ve pratik söylemini geliştiren ilk adımı atmıştır, (Şekil 2.6).

Postmodern mimari için bir manifesto niteliği taşıyan Vanna Venturi Evi, karmaşıklık ve çelişki oluşturan dikdörtgen, eğrisel ve çapraz unsurların yanyana ve biraraya gelerek oluşturdukları bir birleşimdir (Perez,2010).

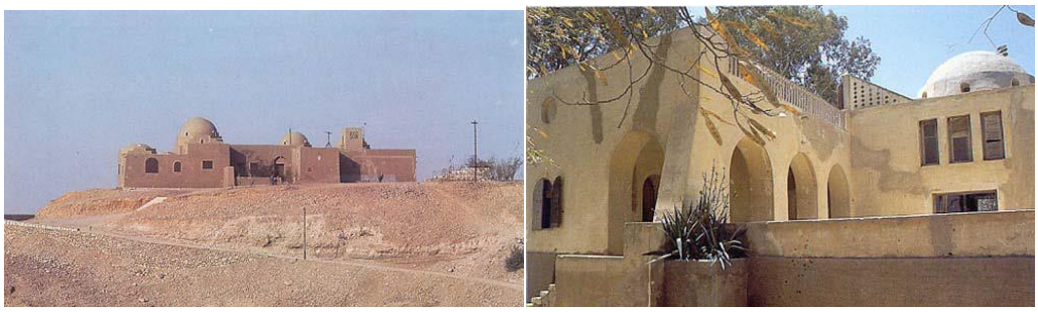

Şekil 2.6 : Robert Venturi'nin tasarlananVanna Venturi evi.

20. yy mimarlığının en önemli aktörlerinden biri olan Hassan Fathy mimarlığının ana felsefesi, mimari tasarımda gelenekten kopmamak olarak özetlenebilir. Fathy'nin hem biçimsel, hem teknolojik hem de üretim şekli olarak mimarlık pratiğini oluşturan etmenler, egemen Batılı söylemlere karşıt olarak geliştirdiği mimari dile yansımaktadır.

Fathy'nin modern mimarlıkla olan ilişkisine modernizmin sosyal dönüşümü, gelenek ve bununla ilintili olarak yöresellik (biçimsel alıntılar, malzeme ve iklime olan duyarlılıklar vs.), anonimlik, bireysellik, hümanizm gibi olguları ele alması bağlamında bakmak gerekmektedir (Ultav ve Sahil, 2004). (Şekil 2.7).

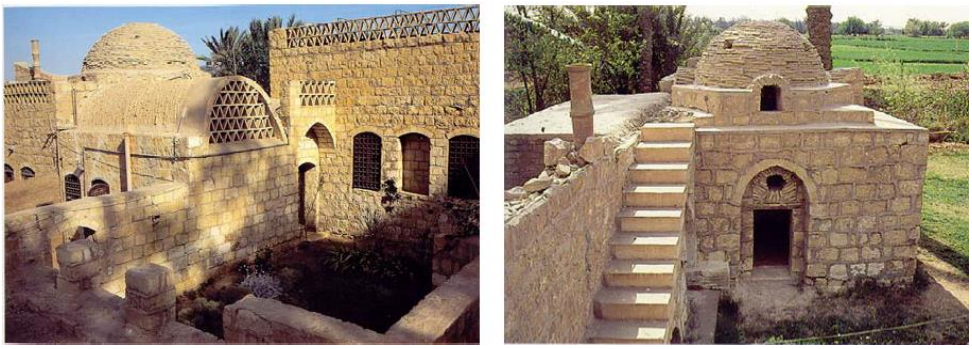
Fathy'nin modern mimarlığa karşı duruşunu şöyle ifade etmek mümkündür:…Evler paralel çizgilerle yerleştirilir, caddeler düzdür ve 90 derecede mekanik bir izlenim vererek kesişirler. Hiçbir sürpriz eleman, hiçbir çeşitlilik ya da insan hislerinin yorumu yoktur…Mimarlık duvarlar arasındaki mekandır, duvarların kendisi değildir. Cam geçirgen olduğu için mimarlık kelimesi camdan yapılmış binalar için geçerli değildir. Planlar T-cetveli ve gönye ile kolaylıkla çizilen paralel ve düşey çizgilerle sınırlandırılmıştır. Bu da mimari tasarım ve stilde etkili faktörler olan iklim ve malzeme gibi etmenlerin yerini almıştır (Ultav ve Sahil, 2004).

Şekil 2.7 : Hasan Fathy'nın tasarladığı Hamid Said Evi-El-Marg (1942).

Fathy'nin yeni Gurna köyünde yaptığı planlama çalışmasını anlattığı kitabı, y*oksullar için Mimarlık (Architecture for the Poor)*, Fathy'nin mimarlığının sosyal içerikle anılmasını güçlendirmektedir (Ultav ve Sahil, 2004).

Fathy, mimari tasarımın da yaşamın diğer dalları gibi gelenekten kopmaması ve onu sürdürmesi gerekliliğini ileri sürmektedir, (Şekil 2.8). Bu çerçevede hem biçimsel, hem teknolojik, hem de üretim şekli olarak yörenin geleneklerinden çıkarılan dersler onun mimari pratiğine yön vermiştir. (Ultav ve Sahil, 2004).

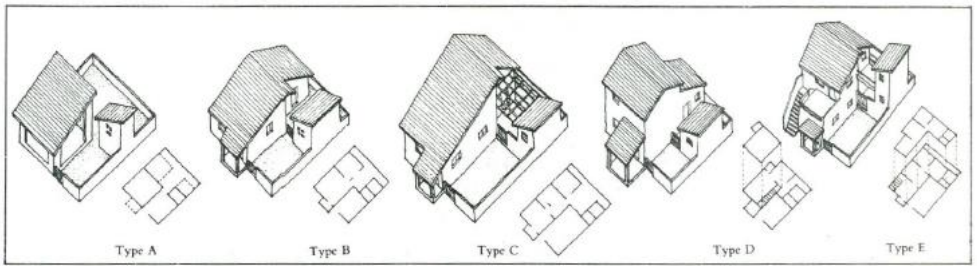
Şekil 2.8 : Hasan Fathy'nın tasarladığı Fuad Riad Evi (1967).

Mimar, planlamacı, ve teorisyen Charles Correa ise sadece mimarlik sorunları değil aynı zamanda düşük gelirli konut ve kentsel planlama sorunları ile uğraşan birkaç çağdaş mimardan biridir (Url:12).

Charles Correa'nın 1983-1986 arasında, Belapur, Yeni Bombay, Hindistan'da Belapur konut sitesini tasarlamıştır.

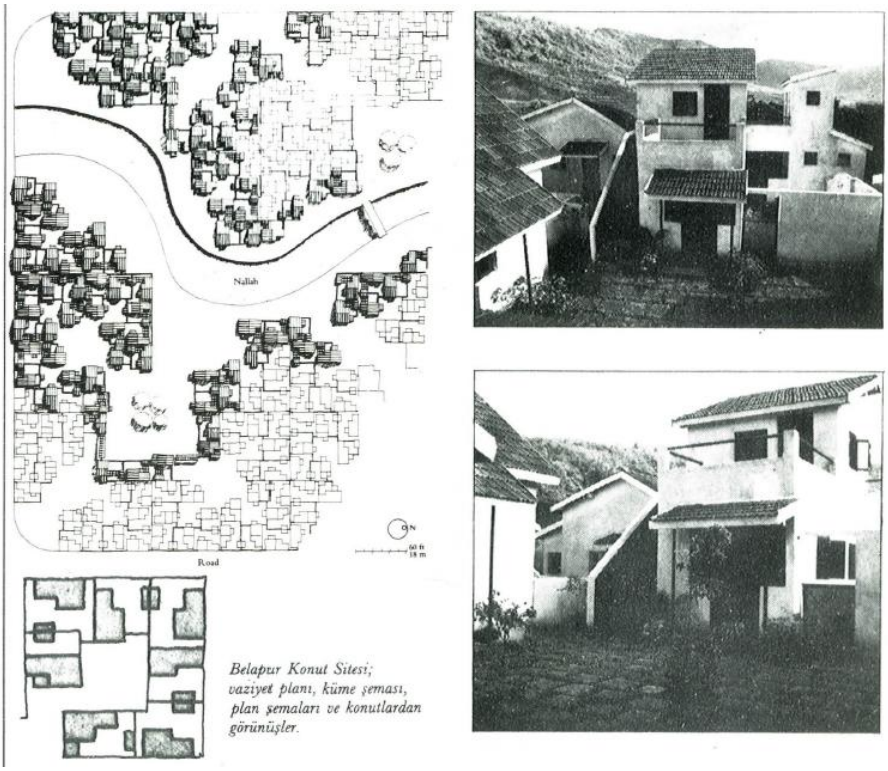
Site, Yeni Bombay'ın iki kilometre uzağındaki 5.4 hektarlık bir alanda yer almaktadır. Yerleşme, 550 konutu içermekte ve 500 kişi/ha gibi yoğun bir yerleşme özelliği göstermektedir. Yapılar farklı gelire sahip kişilerin yerleşmesine olanak verecek şekilde, 45-75m^2'lik değişik büyüklükteki parseller üzerinde, zaman içinde gelişebilir olarak tasarlanmıştır. Her yapı bağımsız bir parsele sahiptir, konutların

tasarlanmasında ise yapıların birbirinin güneşini kesmeden gelişebilmesine olanak verecek tipler üretilmiştir, (Şekil 2.9).

Şekil 2.9 : Charles Correa'nın Belapur konut sitedeki bbina tipleri).

Buradaki Buradaki en önemli özellik, yapıların aynı zamanda komşu bahçe duvarını oluşturacak şekilde planlanmasıdır. Bu yüksek yoğunluklu, alçak katlı (max. 2 kat) yapılaşmada konutlar ortak avlular etrafında kümelendirilmiştir. 7 konutluk gruplar 8x8 m' lik avlu, 21 konutluk 3 grup ise 12x12 m' lik avlu etrafında kümelendirilmiş ve mahalle ölçeğinde de 20x20 m' lik avlular ile mekânsal hiyerarşi aranmıştır. Evler basit yapı teknikleriyle ve yerel işçilikle inşa edilmiştir. Maliyetin azaltılması için tuvaletler ikili gruplandırılmış, yapıların aynı zamanda bahçeyi de sınırlandırmasıyla, duvar maliyeti azaltılmıştır, (Şekil 2.10).

Şekil 2.10 : Charles Correa'nın Belapur konut sitenin vaiyet planı ve konutlardan görünüşler (1983-1986).

Yapıların geliştirilmesinde, kullanıcının katılımına da olanak verilmiş, renk kullanılmış, sonuçta kullanıcının kimliğini de yansıtmaya olanak veren zengin kentsel mekânlar ucuz bir konut sitesinde sağlanmıştır (Özbay, 1989). Vaziyet planı ölçeğinde bakıldığında, Correra'nın tasarımının geleneksel organik yerleşim dokusuna benzerliği ve iç avlular etrafında gruplandırılan konutların kültürel kodlarını okumak mümkün olmaktadır.

2.5 Bölümün sonucu

Bu bölümde; konut, kültür ve konut-kültür ilişkisinin ne olduğu sorgulanmış, ayrıca göçebelik, göçebe kültür ve göçebe yaşam biçimi irdelenmiştir. Bu kapsamda, mimarsız mimarlık olarak adlandırlan geleneksel mimarlık ile kültürel çevreden esinlenerek tasarlanmış çağdaş konut uygulamlarına değinilmiştir.

Kısaca özetlemek gerekirse; geçmiş ile ilişki kurarak geleceği tasarlamanın gerekliliği özellikle ve öncelikle kültür-mekan-insan ve yer arasındaki ilişki açısından kaçınılmazdır. Aksi takdirde çevreye aidiyet hissi kaybolmakta ve kullanıcı ile mekan arasındaki sosyal, psikolojik ve fiziksel bağlar ortadan kalkamaktadır.

3. GELENEKSEL MOĞOL ÇADIRI

3.1 Moğol Çadırında Yaşam Kültürü

3.1.1 Moğol çadırında yaşam

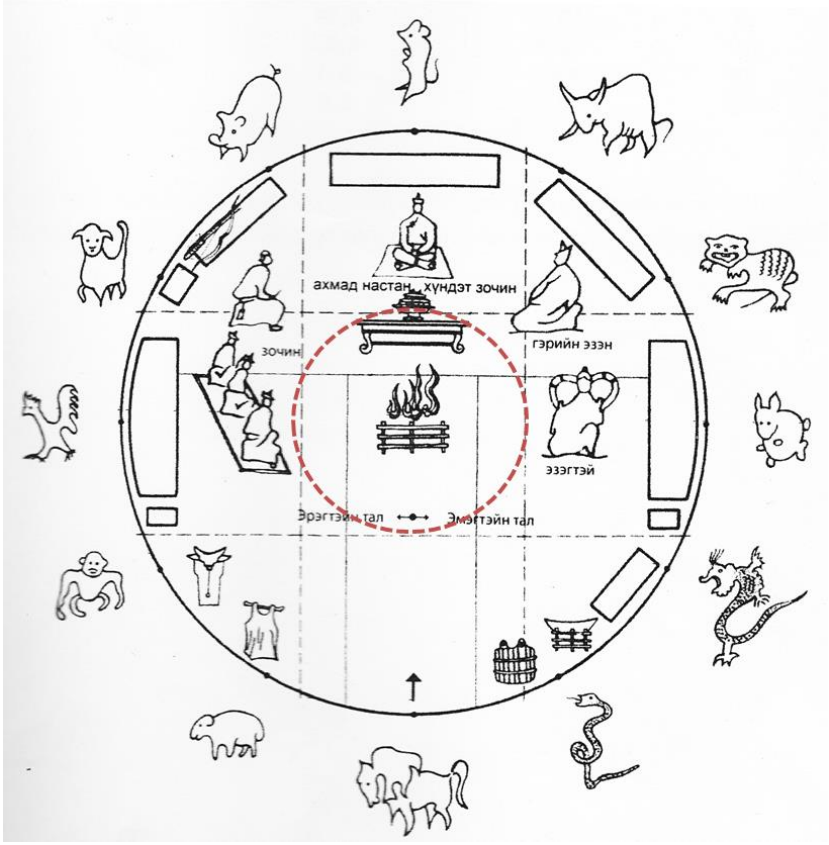
Geleneksel Moğol çadırının en önemli özelliği, tek bir hacım içinde tüm ailenin beraberce yaşamını sürdürmesidir. Bu hacım, tüm ailenin yaşamına uygun bölümlere ayrılmaktadır. Çadır içerisinde, aile bireylerine ait özelleşmiş mekanlar kadar tüm aile bireylerinin kullanımına ayrılmış mekânsal bölümler de yer almaktadır. Aile büyükleri çocuklarına gelenek ve kültürlerini bu yolla öğretmekte ve kuşaktan kuşağa bu bilgiler aktarılmaktadır. Göçebe Moğollar, hayvancılıkla uğraşırlar. Mevsimsel döngülere ve yetiştirdikleri hayvanların ihtiyaçlarına bağlı olarak, göçebe halk yer değiştirmektedir. Bu nedenle, hangi mevsimde nasıl bir yere yerleşilmesi gerektiği ve çadırın nerede kurulacağı büyük önem taşımaktadır. Çadır kurulurken, o bölgedeki diğer konar-göçerlerin de haklarına saygılı olma zorunluluğu vardır. Çadırın yer seçiminde aşağıdaki kriterler göz önünde bulundurulmaktadır:

- İklim (hangi mevsimde orda olunacağı) ve konumu
- Tek seferlik taşınmada fazla uzak mesafeye gidilmemesi
- bölgede daha önce yaşanıp yaşanmadığı
- Hayvan yetiştirmeye uygunluğu, su kaynağı, yakıt durumu
- Yakın çevredeki komşular ve komşuluk durumu
- Diğer ailelerin hayvanlarını yetiştireceği alanların haricinde otlaklıklar olması

Çadır kurulumu, zemin taşının yerleştirilmesiyle başlar. Zemin taşı yerleştirilmeden önce, yakın çevredeki komşularla anlaşılıp görüşülür ve yere karar verilir.

Bir ailenin çocukları evlenene kadar aileyle birlikte yaşarlar ve bu eve “İh ger” (Ana ev) denir. İh ger’in (Ana ev’in) yanında hizmet için kurulan küçük ev varsa ona “Baga ger” (Hizmet evi) denir. Baga ger’in (Hizmet ev’i) duvar parça sayısı az, dolaysıyla ana eve göre daha küçüktür. Evin reisi erkektir ve evin dışındaki işleri

yapmakla yükümlüdür. Kadınlar çocuklarını büyütüp evin içindeki işlerle ilgilenirler. Evin içinде en önemli bölge kuzey bölgesidir. Burada ailenin değerli eşyaları saklanır ve tanrılar yerleştirilir. Bu nedenle, Tanrılar Köşesi olarak da bilinmektedir. Misafirler, evin sağ tarafında ağırlanır. Fakat çok önemli ve saygı duyulan misafirler, evin kuzey bölgesinde ağırlanırlar. Moğollar, çadırın içini altı bölgeye ve dokuz ayrı alana ayırmaktadırlar. Çadırın merkezinde ocağın yerleştirildiği alan bulunmaktadır. Diğer alanlar; tanrıların ve değerli eşyaların bulunduğu alan, kadınlar ve erkeklerin kullanımına ait alanlar, mutfak eşyalarının konulduğu alan ve hayvan yetiştirmekte kullanılan aletlerin yerleştirildiği alanlardır, (Maidar, 1976). Ayrıca çadırın girişinin bulunduğu ve güneye bakan kısım ile misafirler ve çocukların kullanımına ayrılmış alanlar da, çadırın diğer bölümlerini oluşturmaktadır.

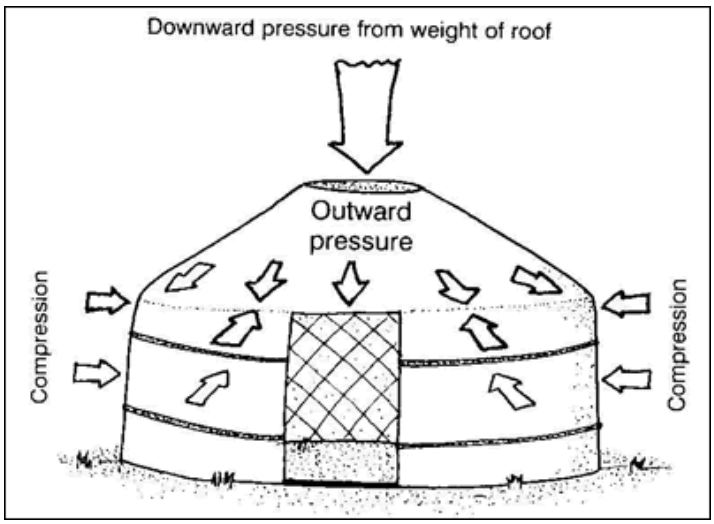

Şekil 3.1 : Çadırın içindeki oturma düzeni (Maidar, 1976)

3.2 Moğol Çadırında Biçim/Form

Geleneksel Moğol Çaldır'ının tarihsel kökenleri, M.Ö. 500' lere dek uzanmaktadır. İnsanlar, hayvan postundan (yününden) keçe yapmayı keşfettikten sonra çadır keçe ile kaplanmış ve böylece Moğol Çandır'ının ilk hali biçimlenmeye başlamıştır. Bu süreç içinde çadır formu, iklim ve taşınabilirlik gibi nedenlerden ötürü birkaç kere

biçimsel olarak değişmiştir. Moğolistan sert ve kuru iklimi olan bir ülke olduğundan, çadırın yüksekliği rüzgâra dayanaklık göstermesi için zaman içinde kısaltılmıştır. Eskiden Moğol Çadırı; Gök Türk Çadırı ve Moğol Çadırı olarak ikiye ayrılmakta idi. Gök Türk Çadırı' nın çatı penceresinin çapı daha küçük, mertekleri daha uzun ve eğik, duvar parçaları daha alçakken Moğol Çadırı' nın çatı penceresinin çapı daha büyük, mertekleri daha kısa ve düz, duvar parçaları daha yüksektir, (Maidar, 1972). Bir daire etrafında biçimlenen Moğol çadırı 16.yüzyıla kafar çeşitli değişiklere maruz kalmış ancak bu yüzyıldan itibaren son şeklini almıştır (Delgermaa, 2006). Moğol Çadırı dairesel formda silindirik bir gövde ile kubbe şeklinde bir çatıdan ibarettir. Çadırın dairesel olması, sert iklimde evin daha hızlı ısınmasını sağlamaktadır. Pencerenin tepede olması ise, hava sirkülasyonu içindir. Form olarak, Eskimo Igloları ile benzerlik gösteren Moğol Çadırı, özellikle rüzgâr kontrolü bakımından başarılı bir örnektir (Rapoport, 1969).

Şekil 3.2 : Moğol çadırının formu yatay ve düşey yüklere karşı performansı (King, 2001)

3.2.1 Moğol çadırının boyutları

Geleneksel Moğol Çadırı 'nın büyüklüğü, kaç tane duvar parçasından meydana geldiğine bağlı olarak değişmektedir. Eskiden dairenin çapı, tek sayıdaki duvar parçası ile belirlenirken, günümüzde çift sayı ile belirlenmektedir. Örneğin, 4, 6, 8, 10, 12 gibi. Kullanılan duvar parça sayısı arttıkça çadırın büyüklüğü ve kapladığı alan da genişlemektedir.

En büyük çadırda, bir duvar parçasına bir kişi yatağı ve diğer eşyaları ile beraber rahatça sığabilmektedir. Yani, 12 duvar parçasından oluşan bir çadıra, 12 kişi rahatlıkla yerleşebilmektedir.

Çizelge 3.1 : Moğol çadırının boyutları.

Duvar parça sayısı	Çap (m)	Yükseklik (m) (Döşemeden çatı penceresine kadar)	Hacim (m^3)	Alan (m^2)
4	4,9	1,95	42,7	18,9
5	6,1	2,5	86,8	19,3
6	7,3	2,94	144,4	42,0
7	8,5	3,42	227,5	57,0
8	9,6	3,88	331,5	72,6
9	10,2	4,14	383,4	79,0
10	12,3	4,97	689,0	119,0
11	13,1	5,3	829,0	135,0
12	14,5	5,9	1132,0	165,0

3.3 Moğol Çadırının Yapısal Strüktürü

Strüktürel olarak yanal güçlere karşı çadırın mukavemetini arttırmak amacıyla dairesel formda inşa edilen Moğol Çadırı, bir adam boyu yüksekliğindeki taşıyıcı ahşap duvar parçaları ile bedenlenmektedir. Çadırın çatısı ise, silindirik gövdenin üzerine yerleştirilmiş bir koniden ibarettir. Beden duvarları üzerinde eğik olarak yükselerek çadır formunu biçimlendiren mertekler, merkeze doğru daralarak taşıyıcı dikmeler üzerine yerleştirilen çatı kasnağı ile birleşmektedirler.

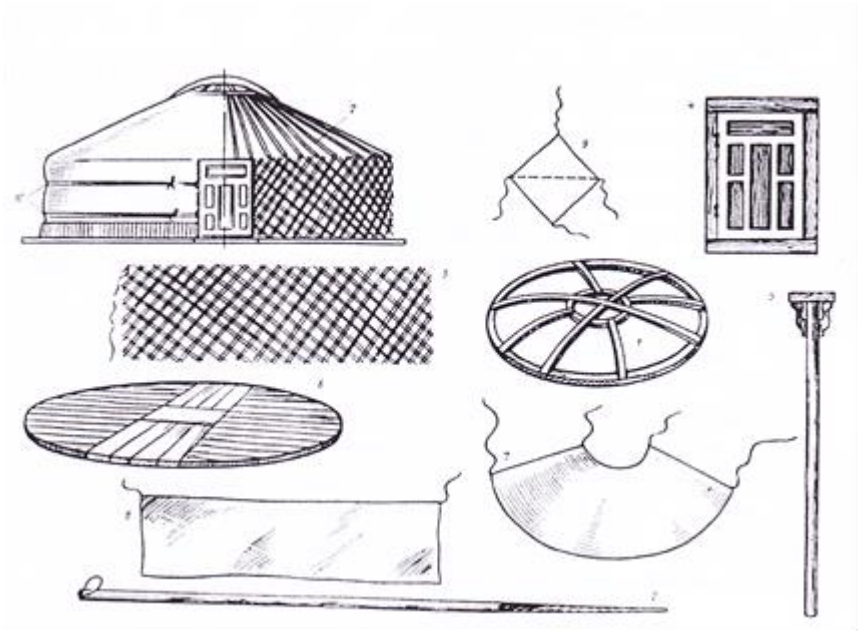
Kolayca sökülüp takılabilme özelliğine sahip olan geleneksel Moğol Çaldırı'nın yapısal elemanlarını 3 ana gruba ayırmak mümkündür:

- Kasnak elemanları
- Kaplama elememaları
- Bağlama/Birleştirme elemanları

Moğol çadırının yapısal elemanları çizelge 3.2' de gruplandırılmıştır. Şekil 3.3'de, Moğol çadırı'nın yapısal elemanları görülmektedir.

Çizelge 3.2 : Çadır yapı elemanların gruplandırılması

Çadır yapı elemanları gruplandırması	Çadır yapı elemanları
Çadır kasnak elemanları	- Toono (çatı kasnak) - Bagana (taşıyıcı dikme) - Uni(mertek) - Hana (duvar parçası) - Haalga(kapı) - Shal (döşeme)
Çadır kaplama elemanları	- Tuurga (duvar kaplaması) - Deeveriin tuurga (çatı kaplaması)
Çadır birleştirme elemanı ve örtü elemanı	- Büslüür (bağlama ipi) - Bürees (çadır örtüsü) - Örh (çatı kasnak örtüsü)

Şekil 3.3 : Moğol çadırı'nın yapısal elemanları (Maidar, 1976)

3.3.1 Moğol çadırının kasnak elemanları

Geleneksel Moğol çadırının kasnak elemanları şunlardır:

- Toono (çatı kasnak)
- Bagana (taşıyıcı dikme)
- Uni(mertek)
- Hana (duvar parçası)
- Haalga(kapı)

3.3.1.1 Toono (çatı kasnağı)

Çatı kasnağı çadıra ışık ve hava aldırmak içindir. Soğuk mevsimlerde çadırın içindeki sıcaklığın dışarı çıkmasını önlemek ve toz girmesini azaltmak için çatı kasnağı arasındakı boşluğa cam yerleştirmeye başlamıştır. Çatı kasnağı, genellikle kırmızı ile boyanıp çeşitli desenlerle yada oyularak süslenmektedir. Hatta bazen altın renginde bronzlaştırıcı maddeyle bile boyanmaktadır (Delgermaa, 2006).

Çatı kasnağının çapı, Moğol çadırının büyüklüğü ile alakalıdır. Çadırın zaman içindeki gelişiminde, farklı özellikte çatı kasnağı kullanılmıştır. Hun devleti küçülüp mertekler uzamıştır. Bunu Iran kitaplarındaki resimlerden görmek mümkündür, (Daajav, 2006).

Çatı kasnağının gelişimi 16.ci yüzyıla kadar devam etmiştir. Çatı kasnakları, kullanıldığı zamanın kültür ve özelliklerini yansıtarak "Sarhinag yada Helhee toono", "Huzuuvchin toono", "Saraaljin toono" ve "Hurdtei yada Horoltoi toono" olarak adlandırılmaktadır ve herbirinin kendine özgü yapım aşamaları vardır, (Maidar, 1976). "Hurdtei yada Horoltei toono" yapılırken ilk olarak dairenin uzunluğu belirlenip daha sonra 8, 12 yada 24 parçaya bölünmektedir. Dolayısıyla çatı kasnağının dış dairesel kısmı 8, 12 yada 24 parçadan oluşmaktadır. Bu parçalara ilk olarak tahta çivi çakılmakta ve sonra "Sur" adı verilen hayvan derisinden özel işlemlerden geçirilerek yapılan iplerle bağlanmaktadır. Parçaları sur ile bağlamaktaki amaç; parçaları iyice sabitleyip şeklinin değişmesini önlemek ayrıca çok parçalı dairesel formun dışarıdan güzel görünmesini sağlamaktır. Çatı kasnağının iç kısmı ise ön tarafta 4, arka tarafta 6 parça olmak üzere 10'a bölünmektedir. Ön taraftaki 4 bölme, içeriye güneş ışığını yansıtmak ve hava aldırmak içindir. Arka taraftaki 6 bölme ise güneş saati ile doğrudan bağlantılıdır.

Şekil 3.4 : Çatı kasnağının yapısal elemanları (Maidar, 1976)

3.3.1.2 Bagana (taşıyıcı dikme)

Bagana denilen taşıyıcı dikme işlevini gören bu eleman, düşeyden gelen yükü yere aktarrmak içindir

Moğol çadırının gelişiminde bagana'nın (taşıyıcı dikme) ilk kullanılışı taşıyıcı işlevinden çok ocağın yanında ateş tanrısını sembolize etmek içindir. Ateş tanrısının ateşi koruduğunu belirtmek için kumaştan bir işaret koyularak çatı kasnağından dışarıya çıkarılmaktadır. Bu işarete "sims" denilmektedir ve bu gelenek Amerika'daki Kızılderililerde de vardır, (Maidar,1976).

Taşıyıcı dikmeler, kesitine göre daire, dikdörtgen ve çokgen olabilmektedir. Taşıyıcı dikmelerin yüzeyi temizlenip şekillendirildikten sonra yüzeyi zımparalanarak hazır hale getirilmektedir. Ayrıca, dikmenin üerine kat kat boya sürülmektedir (Daajav, 2006)

Taşıyıcı dikmenin ana amacı çatı kasnağını oynatmadan sabit tutmasıdır. Büyük çadırda çatı kasnağının etrafında 4 tane taşıyıcı dikme olmaktadır, (Şekil 3.5). Orta boy çadırda iki tane, küçük boy çadır da ise bir tane taşıyıcı dikme bulunmaktadır, (Delgermaa, 2006).

Taşıyıcı dikmenin çatı kasnağı ile birleşen kısmı çatı kasnağına uygun olacak biçimde yarım daire formundadır. Taşıyıcı dikmenin gönyesini Moğallar oyarak biçimlendirirler.

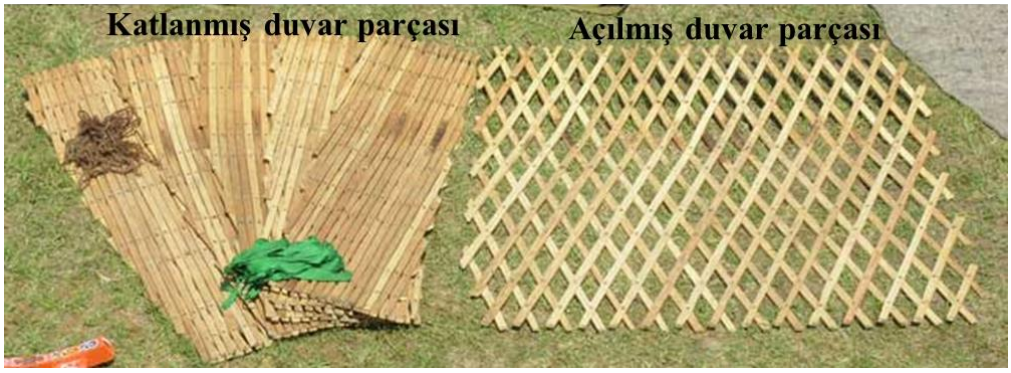

Şekil 3.5 : 4 taşıyıcı dikmesi olan büyük toplantı çadırının içten görünüşü

3.3.1.3 Hana (duvar parçası)

Moğol çadırının duvar parçaları çadırın düşey yükünü yere indiren yapı elemanlarıdır.

Duvar parçaları, Şekil 3.6'da görüldüğü gibi, kolayca katlanıp açılabilmektedir. Çadırın duvar parçaları çalı ağacından hazırlanır. Önce, çubuklar hazırlanmaktadır. Bu çubukların eni ve kalınlığı aynıdır. Bir duvar parçası 19, 20, 21 çift çubuktan oluşmaktadır. 2 metre uzunlukta 10 çift çubuk, 20-180 cm uzunlukta 9 çift çubuk olmalıdır. Bu çubuklar, ortaya doğru hafif eğimli ve üzeri oymalıdır. Hazırlanmış olan çubuklar, sıcak buharda ısıtılarak kurutulduktan sonra pantograf şeklinde üst üste koyularak yerleştirilirler ve sur denilen iplerle birbirlerine bağlanırlar. Çadır kurulumu aşamasında, iki duvar parçası birbirinin üzerine 15-20 cm bindirilerek bağlanmaktadır, (Maidar,1976).

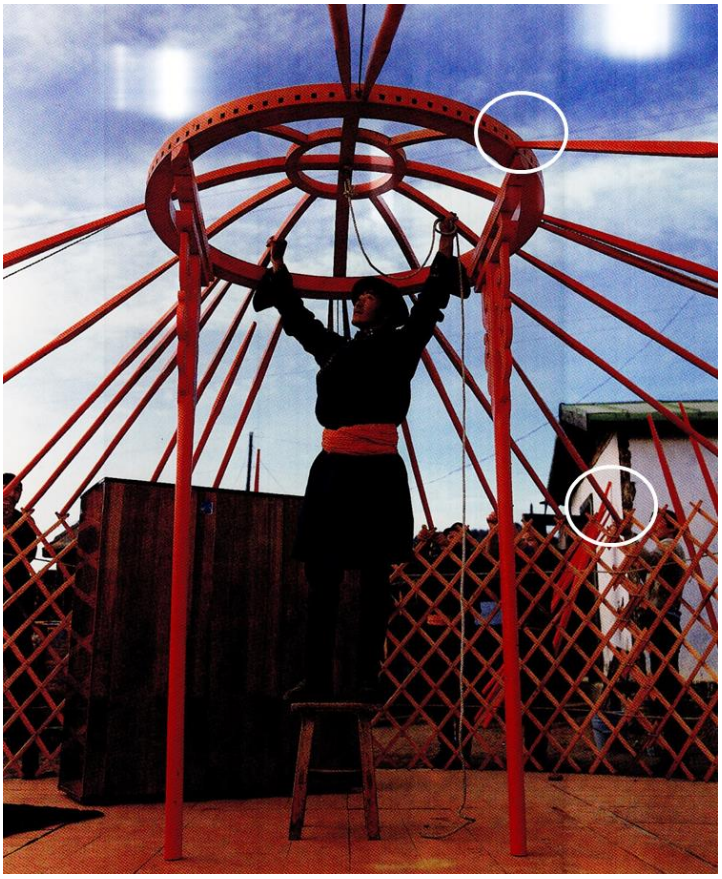
Şekil 3.6 : Duvar parçalarının açılmış ve katlanmış haldeki durumu

3.3.1.4 Uni (mertek)

Çatı merteklerinin uzunluğu çadırın büyüklüğüne bağlıdır. Örneğin çadırın ebadı büyürse merteğin uzunluğu artmaktadır.

Çadır merteği çalı ağacından yapılmaktadır. Ağacı seçerken mümkün olduğunca tüm ağaç dallarının çapının aynı olmasına özen gösterilmelidir. Özellikle ilkbaharda Uni'nin (merteğin) hazırlanması için çalı ağacının kabuğunun temizlenmesinin daha kolay olacağı düşünülmektedir. Temizleyip hazırlanan çalı serin ve gölgeli yerde kurutulmaktadır. Daha sonra kurutmuş çalının dış yüzeyi iyice zımparalanarak boya için hazırlanmaktadır.

Merteğin genel uzunluğun 1/4, ya da 1/3'lük kısmına başlık denilir. Başlık, dairesel formdadır. Çatı kasnağın dış çerçeve kısmında bulunan deliklere, mertekleri bağlanmaktadır.

Şekil 3.7 : Merteğin çatı kasnak ve duvar paçası ile birleşmesi

Merteğin, başlık ile ve duvar parçaları ile birleşen bölümleri fark edilebilmesi için değişik renkte boyanmaktadır. Genelde merteğin başlık kısmı açık mavi veya yeşil renkte, ayak kısmı ise kırmızı veya turuncu renktedir, (Şekil 3.5). Merteğin

ayakucuna delik açılan delikten sur (ip) geçirilir ve bu ip sayesinde mertekler ve duvar parçaları birleştirilir, (Daajav, 2006).

Şekil 3.8 : Moğol çadırının mertek süslemelerinden örnek

3.3.1.5 Haalga (kapı)

Eskiden insanlar yer altında yaşamaktaydı. Dolayısıyla kapı yoktu ve yuvarlak bir delikten yukarıdan aşağıya doğru girilip çıkılmaktaydı. Yer altına kazılarak yapılan bu ev, zamanla yer üstüne çıkıp çadır şeklini almıştır. Bunun sonucu olarak deri yada keçeden yapılmış kapı kullanılarak çadıra giriş-çıkış sağlanmıştır. Yerleşik çadır hayatında, kapı tahtadan yapılmaktadır. İlk başlarda çadırın yuvarlak şekline uygun olarak kapı eğikken zamanla düz bir hal almıştır.

Kapı kasasının iki yanında altta ve üstte olmak üzere ikişer delik açılır ve demir yada bakırdan yapılmış bir halka yerleştirilir. Böylece duvar kaplamasını sabitlemek amacıyla evi saran ipin bu halkalara bağlanarak sabitlenmesi mümkün olmaktadır. Kapı tahtası desenler ve şekillerle süslenmektedir. Genellikle kırmızı fon üzerine ev sahibinin isteğini ve dileğini yansıtan çeşitli desenler çizilmektedir. Bu desenlerden en çok kullanılanı ise barış ve huzuru temsil eden “Ulzii” motifidir.

Geleneksel Moğol çadırının kapısı, mertek ve çatı kasnağının yüküne maruz kalmakla birlikte duvar kaplamasını sabitleyen ipin de kapı kasasına bağlanmasıyla iki yandan çekiştirilmektedir (Daajav, 2006).

Şekil 3.9 : Moğol çadırının kapı ve süslemeleri

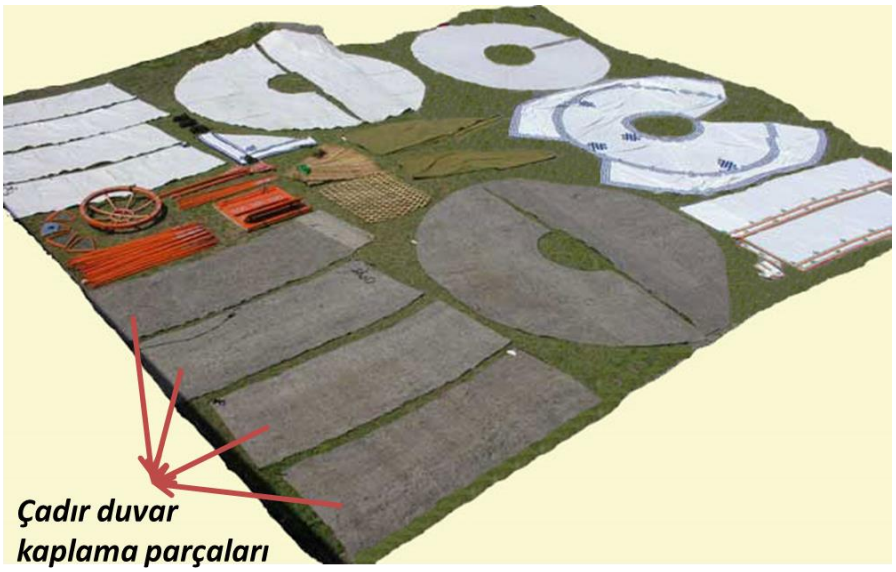
3.3.2 Moğol çadırının kaplama elemanları

Moğol çadırının kaplama elemanları şunlardır.

- Tuurga (duvar kaplaması)
- Deeveriin tuurga (çatı kaplaması)

3.3.2.1 Tuurga (duvar kaplaması)

Geleneksel Moğol çadırı yapısal olarak kurulduktan sonra, çadır keçeden yapılmış ve özel olarak biçimlendirilmiş ve keçeden yapılmış duvar kaplamaları ile kaplamaktadır. Çadırın büyüklüğüne bağlı olarak Tuurga (duvar kaplaması) birkaç parçadan oluşmaktadır. Küçük çadır için 3 tane duvar kaplaması gerekmektedir. Bunlar ise sağ ve sol duvar kaplama parçaları ile orta duvar kaplama parçasıdır.

Şekil 3.10 : Çadırının duvar kaplamaları.

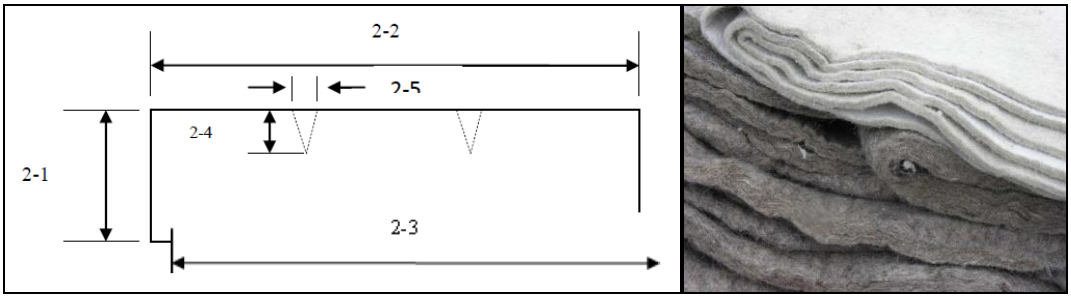
Çadır duvarı kaplanırken ilk olarak sag ve sol duvar parçaları kaplanmaktadır. Son olarak orta duvar kaplama parçası sağ ve sol duvar kaplamalarının üstüne bindirilerek kaplanmaktadır. Her duvar kaplama parçası birbirinin üstüne 20 cm kadar bindirilmelidir. Normal çadır, yazın 3-4 tane duvar kaplama parçası ile kapatılabilirken, kışın bu sayı 2, 3 kat artmakta ve 8-12 tane duvar kaplama parçası gerekmektedir. Bunun nedeni, Moğolistan ikliminin yazın göreceli olarak sıcak ve kışın – 35- 40° C derece civarında olmasıdır. Çadır duvar kaplamasını Moğollar'ın keçeden yapmanın nedeni ise keçenin ham maddesi olan yünün koyun postundan elde edilmesidir. Aynı zamanda keçe doğal bir malzeme olduğu için nefes alan bir malzemedir ve kişin çadırın içini sıcak tutmaktadır, (Delgermee, 2006).

Moğolistan'da en yaygın kullanılan 4 ve 5 duvar parçasından oluşan çadırının duvar kaplama elemanın ebatları çizelge 3.3'te ayrıntılı göstermektedir.

Çizelge 3.3 : Çadır duvar kaplama elemanlarının ebatları

Şekildeki numaralandırma sayısı	4 duvar parçasından oluşan çadır (sm)	5 duvar parçasından oluşan çadır (sm)
2-1	175	175
2-2	455	520
2-3	500	580
2-4	30	30
2-5	15	15

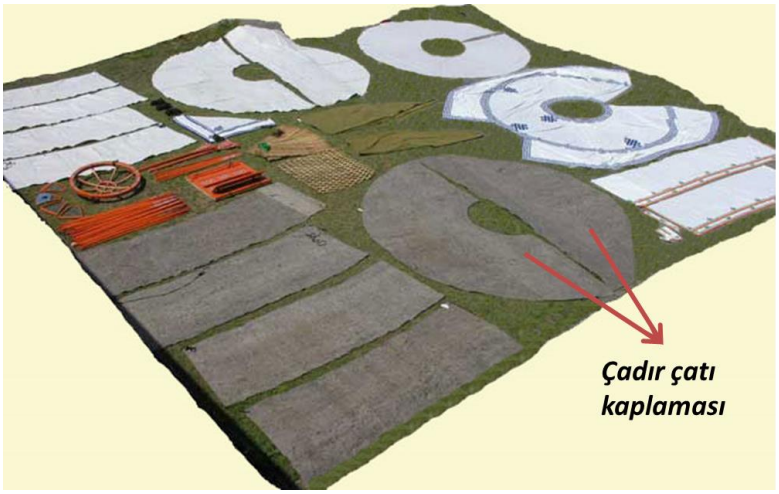
Çizelge 3.4'de gösteren ilk satırdakı numaralar şekil 3.10'da gösteren resimdeki numarandırmalardır.

Şekil 3.11 : Çadır duvar kaplamasının şematik anlatımı.

3.3.2.2 Deevriin tuurga (çatı kaplama elemanı)

Moğollar çadırın çarısını aynı zamanda keçeden yapılan çatı kaplama elemanı (deevriin tuurga) ile kaplanmaktadır. Bunun işlevi çadır duvar kaplaması ile aynıdır. Çadır çatı kaplaması ön ve arka olmak üzere iki parçadan oluşur. Formu yarım daire şeklindedir, (Şekil 3.12). Kışın soğuk olduğundan çatı kaplamasının katmanını artırılırken yazın azaltılmaktadır.

Şekil 3.12 : Çadır çatı kaplamaları.

3.3.3 Moğol çadırının bağlama ve örtü elemanları

Moğol çadırının kaplama elemanları şunlardır:

- Büslüür (bağlama elemanı)
- Bürees (örtü elemanı)
- Örh (kasnak örtüsü)

3.3.3.1 Büslüür (çadır bağlama elemanı)

Çadırın kasnak elemanlarını kurduktan sonra kapının iki tarafından duvar parçaları boyunca büslüür denilen bağlama elemanı ile çadır bağlanmaktadır. Bunun amacı, çatıdan gelen yükü zemine aktarmaktır. Çadır kururken duvar parçaları, hayvan kuyruğundan yapılan bu iple birbirine bağlanmaktadır.

Keçeden yapılan çatır örtüsü ve duvar kaplama elemanlarının ucunda da ipler bulunur ve bu ipler de çadır kururken kasnak ve kaplama elemanları ile birbine bağlanır. En son olarak çadır, dış taraftan da bu ipler ile sabitlenir. Bunun amacı, hem çadır kaplaması hem de çadır örtüsünün rüzgârdan etkilenmemesi içindir, (Şekil 3.13). Ayrıca, çatıdan gelen yükün zemine aktarılması da böylece mümkün olmakta ve duvar parçalarının birbirinden kolayca ayrılmaları önlenmiş olmaktadır, Delgermaa (2006).

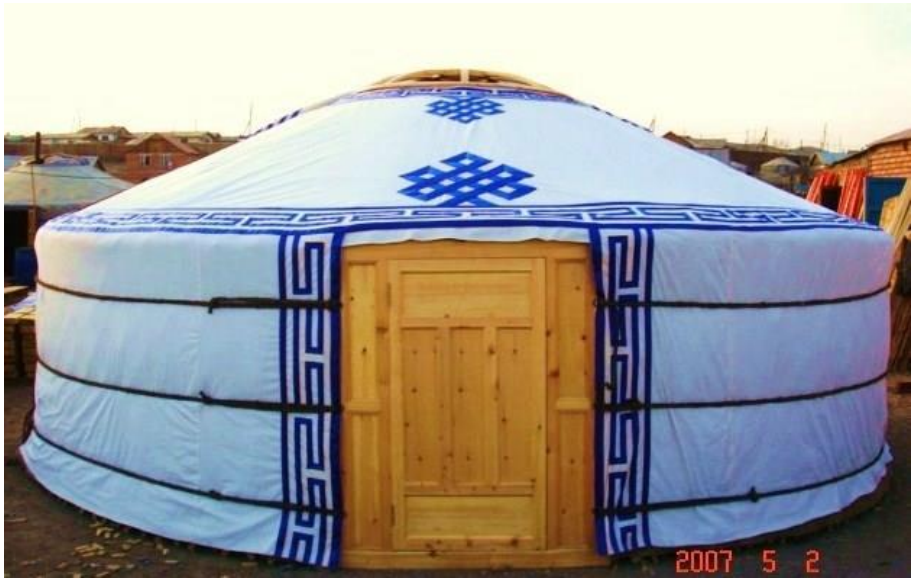

Şekil 3.13 : Çadır bağlama elemanı.

3.3.3.2 Bürees (örtü elemanları)

Eskiden zengin insanlar çadırlarını kalın kumaş ve tekstil ile örtmekte ve kumaşın üstüne değişik bezemeler dikerek daha alt gelir grubundakilerden kendi çadırlarını farklılaştırmaktaydılar. Alt gelir grubundakiler ise çadırlarını kaplama örtüsü ile örtmeden sadece keçe ile kaplayarak kullanırlardı. Zaman içinde, beyaz kumaş üzerine farklı renkteki kumaştan dikilen köşeli veya bitkisel bezemeli motifler ile

çadırı süslemek yaygınlaşmıştır, (Şekil 3.14). Ayrıca bu örtü keçe duvar kaplamasını güneşten ve rüzgârdan korumaya da yardımcı olmaktadır, (Delgermaa,2006).

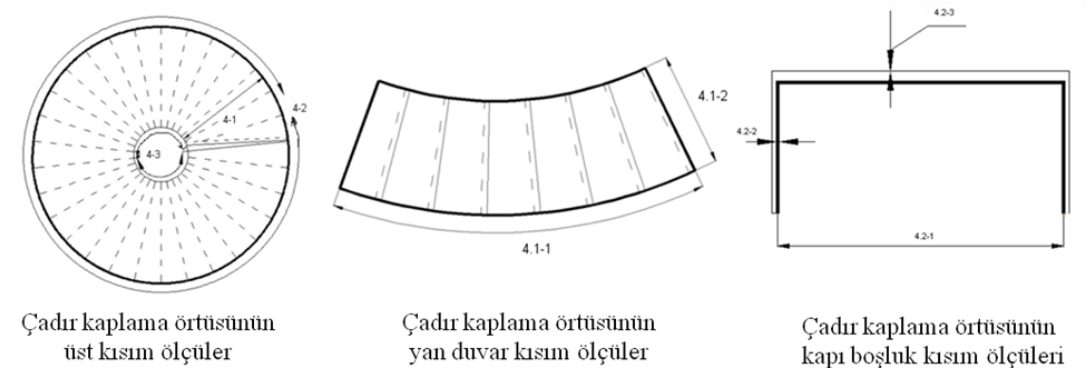
Şekil 3.14 : Mavı tekstil ile süslenmiş çadır örtüsü.

Aşağıdaki çizelgede en yaygın kullanılan 4 ve 5 duvar parçasından oluşan çadır örtüsünün ebatları yer almaktadır. örnek olarak verilmiştir.

Çizelge 3.4 : Çadır örtü elemanının ebatları.

Şekil 2.10 daki numaralandırma sayısı	4 duvar parçasından oluşan çadır (sm)	5 duvar parçasından oluşan çadır (sm)
4-1	210	240
4-2	1625	1905
4-3	392	496
4.1-1	1605	1890
4.1-2	175	175
4.2-1	90	90
4.2-2	7,0	7,5
4.2-3	2,5	2,5

Şekil 3.15'te, çadır örtü elemanları ve ebatlarını gösteren şematik çizim yer almaktadır.

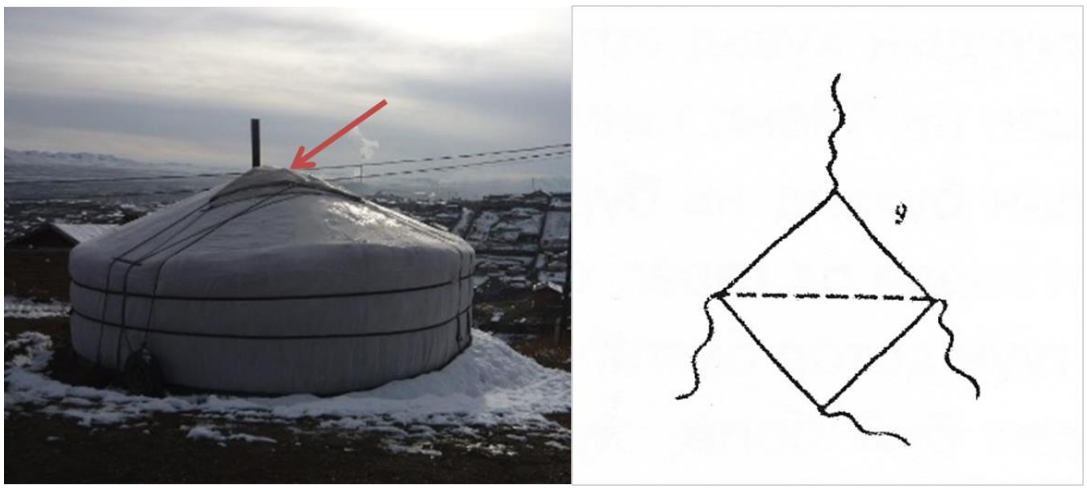

Şekil 3.15 : Çadır örtü elemanalrı ve ebatları.

3.3.3.3 Örh (çatı kasnak örtüsü)

Kasnak perdesi; çatı kasnağını dış taraftan örten, çadırın iç kısmını rüzgar veya yağmurdan korumak ve ışık- ısıyı ayarlamak için kullanılan keçeden yapılmış bir örtüdür. Eskiden kasnak perdesinin büyüklüğü kasnak ebatlarında iken zaman içinde büyüyerek çatı kasnağından çok daha büyük hale gelmiştir. Günümüzde, 4 duvar parçasından oluşan kasnak perdesinin büyüklüğü 180x180 cm'dir.

Çatı kasnağı perdesi genellikle keçeden yapılmaktatıd. Yerleşim yerlerindeki çadırlarda iç kısmı beyaz pamuk ile kaplanmakta, kenarları ince ip ile dikilmekte ve 3 kenarı çadırın etrafını saran bir iple sıkıca çadıra bağlanmaktadır (Şekil 2.15).

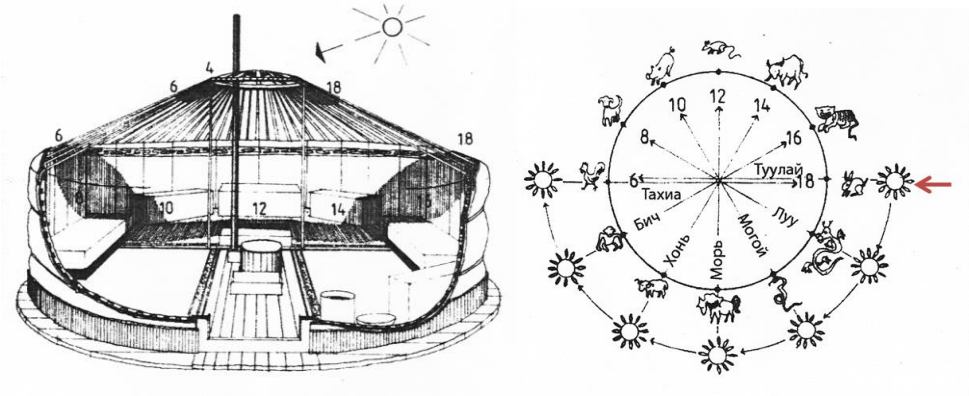

Şekil 3.16 : Çatı kasnak örtüsü..

3.4 Moğol Çadırında Anlam

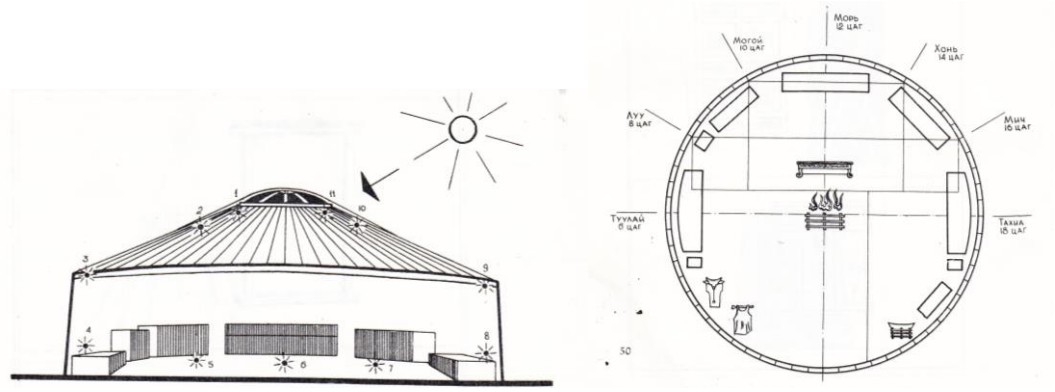
Geleneksel Moğol çadırının tepe penceresi yuvarlaktır ve bu pencereden içeriye giren güneş ışığı sayesinde, saat ayarı yapabilmek mümkündür. Bir başka deyişle, çadırın dairesel formdaki çatı penceresi, aynı zamanda güneş saati işlevini de görmektedir. Güneş ışığını kullanarak saat belirlemek için, çadırın kapısı güneye baktırılır. Güneş saate en uygun çadır, 4 duvar parçası olan, 60 tane merteği olan çadırdır. Böylece 2 mertek arasında 6° derece oluşmaktadır ve tam saat gibi çalışmaktadır.

Moğollar, ay takvimindeki 12 hayvan bölümlenmesini kullanırlar ve bu 12 hayvanın adıyla saatleri adlandırırlar. Bir günlük döngüde bir hayvan iki saatlik zaman dilimini simgelemektedir. Yani, 12 hayvan saatine göre gün 'tavşan' (sabah saat 6:00) saatinden başlar, 'ejderha' (sabah saat 8:00) ve 'yılan' (sabah saat 10:00) ile devam eder.

Şekil 3.17 : Moğol çadırında güneş saati düzeni (Maidar,1976).

Ayrıca uni'nin (mertek) rengi iki ayrı renkten oluşmaktadır ve bu renkler güneş ışığının evin içine düştüğü ana göre değişiklik göstermektedir (Maidar, 1976) Çadırın içindeki eşyalar bile güneşin eve geliş açısına göre yerleştirilmektedir. Örneğin; eskiden çadırın kuzey bölgesinde yer alan yarım daire biçiminde keçeden yapılmış bir halı kullanılmakta idi. Bu halı, tepe penceresinden gelen gün ışığının nereye düştüğünü daha net görebilmek ve göstermek içindir. 18.ci yüzyıldan itibaren çadırın iç mekan organizasyonu, güneş saati dikkate alınmadan yapılmaya başlanmıştır. Ama bu geleneksel Moğol Çadırında, güneş saat düzeninin tam olarak yok olduğu anlamına gelmez. Çadırın duvar parçaları ve uni'in (mertek) sayısı artırılsa bile, Moğol Çadırının dairesel formu güneş saati anlamını hala daha korumaktadır. Bir mimar ve bilim adamı olan Maidar'in (1976) de belirttiği gibi; "Moğol çadırı bir güneş saatidir", ve bu temek özellik değişmemektedir.

Şekil 3.18 : Moğol çadırında güneş ışınımı (Maidar,1976).

3.5 Bölümün Sonucu

Bu bölümde geleneksel Moğol Çadırı'nda yaşam kültürü, Moğol Çadırı'nın biçimi/formu, yapısal strüktürü ve anlamı incelenmiştir.

Moğol çadırı bugünkü formu, 16.ci yüz yılda bulmuş ve bu tarihten sonra çok fazla değişikliğe maruz kalmamıştır. Silindirik bir gövde ve onu üstüne yerleştirilen konik bir çatıdan ibaret olan Moğol Çadırı'nda yaşam, tek bir hacmin içinde sürmektedir. Çadırın içi farklı kullanımlar ve kullanıcılara göre bölümlenmekte ve çadır içinde her bölüm amacına ve kullanıcılara göre mekansal karşılığını bulmaktadır.

Moğol Çadırı, mevsimsel döngülere göre yılın farklı dönemlerinde söklüp yeniden kurulmaktadır. Yer seçiminde yaygın kriterler olmakla birlikte, iklim ve hayvanları otlatmaya elverişli bölgeler tercih sebebi olmaktadır.

Moğol çadırının silindirik gövdesi duvar parçalarından oluşmakta ve kullanılan duvar parçasına göre çadırın ebatları belirlenmektedir. Moğol çadırının yapısal strüktürünü çadır kasnak elemanları, kaplama elemanları, bağlama ve örtü elemanları oluşturmaktadır.

Moğol çadırı, mekansal ve strüktürel özelliklerinin yanısıra anlam boyutunda da kültüre özgüdür. Güneş saati düzeni, en önemli anlamsal bileşendir.

.

4. MOĞOL ÇADIRININ İÇ VE DIŞ ÇEVRE İLE OLAN İLİŞKİSİ

4.1 Moğol Çadırının Genel Özellikleri

Moğol Çadırı'nın en önemli özelliklerinin başında, kolaylıkla taşınabilir, sökülüp takılabilir olması, kolayca kurulabilir oluşu ve değişen ihtiyaçları karşılama potansiyeli yani koşullara uyum yeteneği/adaptasyonu gelmektedir. Bu bağlamda; Moğol Çadırınının genel özellikleri şunlardır:

- Taşınabilirlik
- Sökülüp takılabilirdik
- Adaptasyon/Uygunluk.

4.1.1 Taşınabilirlik

Rapoport, bütün çadırlar içinde, en mükellef olanının, adeta taşınabilirliğin sembolü haline gelen Moğol Çadırı ya da Yurdu olduğuna değinmektedir, (Rapoport,1969).

Geleneksel Moğol Çadırı, tarihsel süreçte, parçalara ayırılıp kolay taşınabilir, kurulabilir, sökülebilir özelliğe sahip olmuştur, (Maidar, 1976). Hayvancılık üzerine kurulan göçebe yaşam biçimi, hayvanları iyi beslemek için mevsimsel olarak yer değiştirmeyi gerektirmektedir. Bu anlamda, göçebe yaşam, bu anlamda kendi barınma biçimini tariflemektedir. Kolayca sökülüp takılabilen ve bir yerden bir yere kolayca taşınabilen portatif bir barınak, göçebe yaşam için en ideal olandır.

Moğol çadırının yapı strüktüründe ahşap ana malzemedir ama kurulurken hiçbir çivi, ya da vida kullanılmamaktadır. Yapı elemanları birleştirilirken hayvan ürünlerinin (hayvan derisi ve tüylerinden yapılan ipler) kullanılması, çadırın kolay kurulabilir ve sökülebilir olmasına imkan vermektedir (Daajav, 2006).

Şekil 4.1 : Moğol çadırını deve ile taşınması.

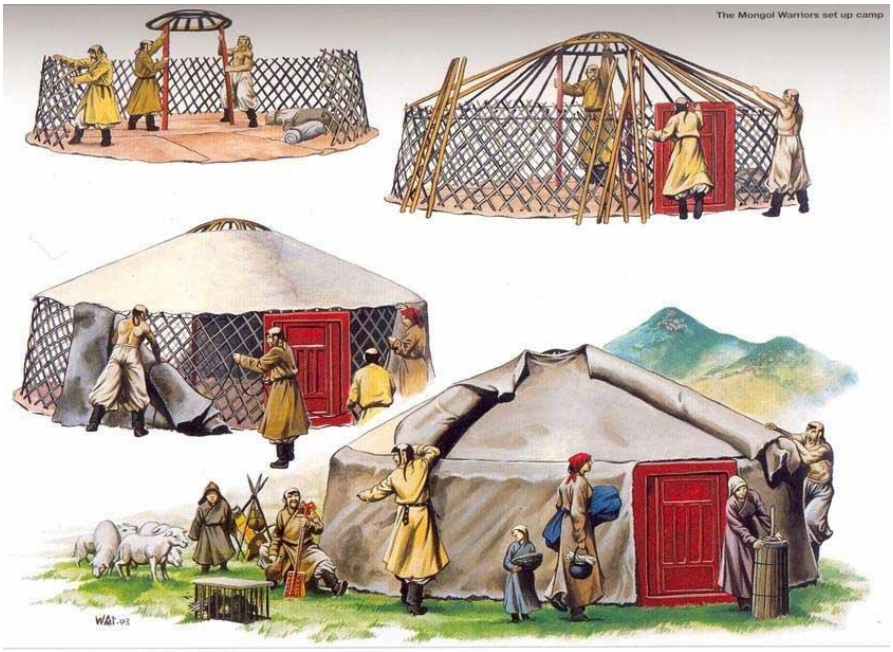
Hayvan sırtında (at, eşek vb.) kolayca taşınabilen Moğol Çadırı'nın toplam ağırlığı 250-270 kg arasındadır. Bu ağırlık, bütün parçaların toplam ağırlığıdır. Çadırın strüktürel bileşenleri, parçalar halinde olduğundan, çadıra taşıma kolaylığı sağlamaktadır.

4.1.2 Sökülüp takılabilirlik

İki yetişkin adam bir Moğol Çadırı' nı yarım saat içinde rahatlıkla kurabilmektedir. Moğol Çadırı, belli bir sıraya göre sökülüp takılmaktadır. Çadırın kurulum sırası şöyledir:

- Döşemenin yerleştirilmesi
- Ev mobilyalarının yerleştirilmesi
- Kapının yerinin belirlenmesi ve yerleştirilmesi (kapı her zaman güney veya güney doğuya bakmalıdır)
- Duvar parçalarının yerleştirilmesi ve birleştirilmesi,
- Taşıyıcı sütunların yerleştirilmesi ve üstüne çatı kasnağının koyulması
- Merteklerin (Uni) duvar parçaları ve çatı kasnağı ile birleştirilmesi
- İç duvar kaplamalarının yerleştirilmesi
- Duvarların keçe ile kaplanması
- Dış duvar veya cephe kaplaması olarak kullanılan beyaz bez kumaşın kaplanması
- Duvar kaplamalarının iple sabitlenmesi (duvar kaplamalarını rüzgârdan korumak içindir)

- Çatı perdesinin takılması (King,2001)

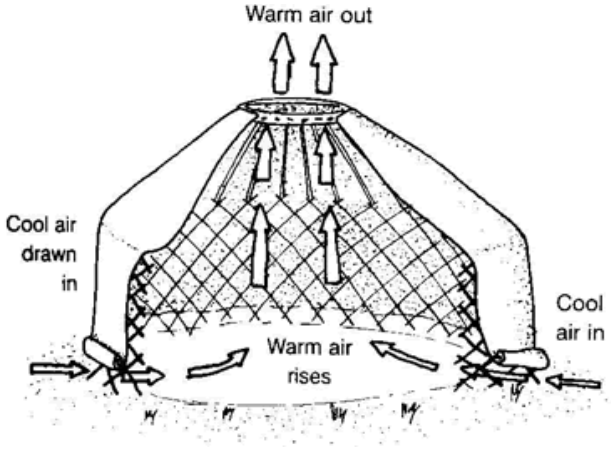
Şekil 4.2 : Moğol çadırını kurulası.

4.1.3 Adaptasyon ve uygunluk

Moğol çadırının diğer bir özelliği, adaptasyon veya mevsime uygunluktur.
Göçebe toplumlar iklim koşullarına göre hareket ederler ve yılın yarısını ovada geçirirler. Kışın yaylalar çekilmez, yazın ovalar kuraktır. Göçebeler, koşullar gerekirse uzun mesafeler üzerinde yer değiştirirler (Chailand, 1995).

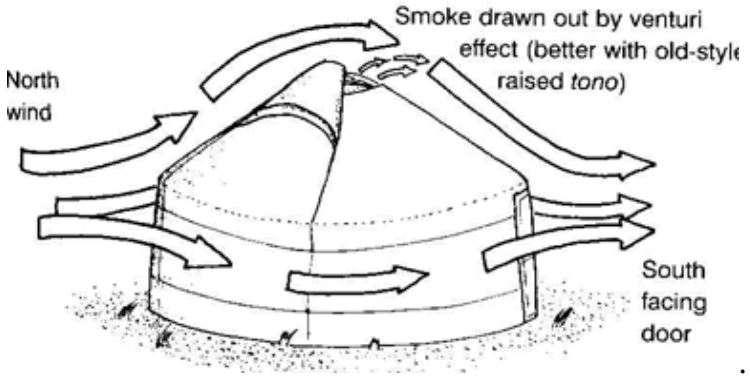
Moğolistanda ilkbahar güzel mevsimdir; çayırlar sık otlu ve çiçekli olur. Yaz boyunca otlar kurur. On bin kilometreden fazla bir alanda kara iklimi özellikle serttir (Chailand, 1995).
Kuzey yarımkürede yer alan Moğolistan'da yüksek dağ silsileleri ekvatordan gelen nemli sıcak rüzgârı engellediğinden ve deniz seviyesinden 1580 m yüksekte kaldığından kuru ve karasal bir iklime sahiptir. Bu yüzden 4 mevsimin yaşandığı ve ısı farklılıklarının belirgin olduğu bir ülkedir. Kış Aralık ayında başlar ve Şubat ayının sonunda biter. İlkbahar Mart başından Mayıs sonuna kadar, Yaz Hazirandan Ağustos sonuna ve Sonbahar Eylülden Kasıma kadar sürmektedir. Kış soğuk ve uzun sürerken yazlar sıcak ve kısadır. Yazın ortalama sıcaklık +20 ^{o}C'dir. Kış -20 ^{o}C ve üzeri olmaktadır. Rüzgar 1,5-4,5m/s ve ortalama yağış miktarı 200-2200 mm'dir. Moğolistan'da yılın 250 günü güneşli ve gökyüzü genellikle bulutsuzdur. Bu yüzden 'mavi gökyüzü' olan ülke olarak bilenmektedir (Url: 3).

Mevsim koşullarına uygun olarak Moğol Çadırı'nın duvarları, yazın çadır örtüsü olan keçenin alt kenarları kıvrılarak hava sirkülasyonu arttırılmakta, kışın ise keçe örtü sayısı arttırılarak ısı içeride muhafaza edilmektedir, (Şekil 4.3). Moğol çadırının dairesel formundan dolayı merkezi konumdaki ocak yakıldığında hemen ısınmaktadır..

Şekil 4.3 : Moğol çadırında hava sirkülasyonu.

Moğolistan deniz seviyesinden 1580 m yüksekte bulunduğundan soğuk ve çok rüzgârlı bir coğrafyada yer almaktadır. Bu yüzden çadrın dairesel formu ve konik çatısı, rüzgâr yükünü uzaklaştırma bakımından en uygun formdur, (Şekil 4.4).

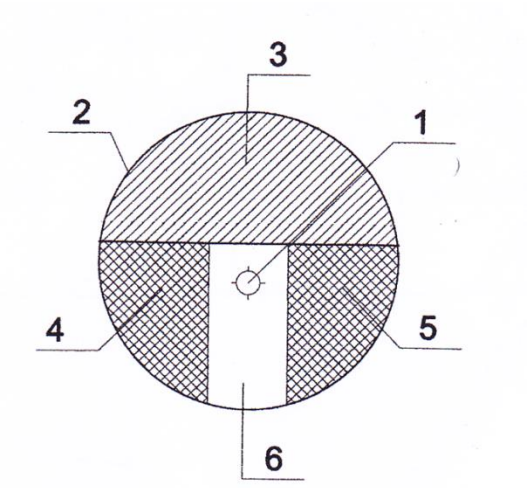
Şekil 4.4 : Moğol çadırının ruzgar yükü uzaklaştırması.

4.2 Moğol Çadırının İç Mekan Örgütlenmesi

4.2.1 Mekansal Kurgu

Göçebe Moğollar, uçsuz bucaksız bozkır da dahil kendi topraklarını bir büyük hacim (evren) olarak kabul etmekte ve bu düzeni çadırın içindeki mekansal kurguya bile

yansıtmaktadırlar. Bir başka deyişle macrokozmosun mikrokozmosa dönüşmesi ya da tersi. Daajav, böyle bir düşünce biçiminin hiçbir yerleşik ülkede ya da kültürde olmadığını belirtmektedir, (Daajav, 2006). Moğollar, sahip oldukları toprakları merkez, sağ ve sol bölge olarak algılamakta ve bölgeler arasındaki siyası, ekonomik, ticari ve kültürel ilişki biçiminin aynısını çadırlarına da uygulamaktadırlar. Dairesel formdaki geleneksel Moğol Çadırı'nda tek bir hacim içinde tüm aile bir arada yaşamaktadır. Ama bu tek hacim, bahsedildiği gibi farklı bölgelere ayrılmaktadır. Moğol Çadırı, alansal olarak 6 bölgeye ayrılmaktadır (Munkhtuya,2012).

Şekil 4.5 : Çadırın iç mekan bölümlendirmesi.

- Ocak (1): Moğollar çadırın ortasına ocağı yerleştirirler ve ateşin olduğu yeri en kutsal alan olarak değerlendirirler. Ateş Moğollara göre onların bu dünyadaki mevcudiyetini simgelemektedir.
- Evin sınırı (2): Bu alan, toprak sınırı (devlet) ya da çadır sınırını belirler. Çadıra başkaları tarafından dışardan yapılan her müdahale, bu anlamda kesinikle yasaktır. Çünkü devlete ya da aileye saldırı olarak algılanmaktadır.
- Çadırın kuzey alan (3): Bu bir devlete göre devletin merkezi olarak algılanmaktadır. Ev sahibinin izni olmadan bu bölgeye girmek yasaktır. Sadece ev sahibi kendine saygısını gösteren kişiyi bu alanda oturturlar. Eğer bu bir kralın çadırı ise, kral, oğulları, saygı duyulan yaşlılar ve diğer devlet yetkilileri bu alanda oturtulur. Bu bölgede, özel bayramlarda, sadece çocukların toplu bir özel oyun oynamasına izin verilmektedir.

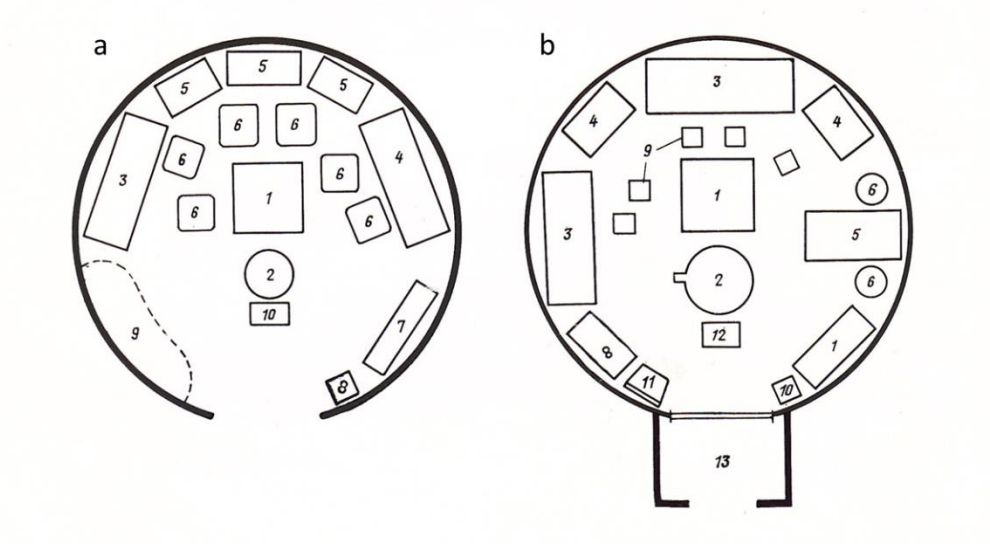
- Batı taraf (4): Bu taraf evin erkeğine veya ev sahıbe aittır. Ayrıca misafır gelince erkek misafirleri bu tarafta oturtulmaktadır. Oturum sırası, en yaşlıdan en gence doğru hiyerarşik bir yapıdadır. Devlet çadırı'nda batı taraf, askeri orduların bulunduğu ve savaşa ilk giden gruba ait olan yerdir.
- Doğu taraf (5): Bu taraf ev sahibi olan hanıma ve kadın misafirlere aittir. Bu tarafta da oturum sırası aynı şekilde en yaşlı kuzey bölgesine oturacak biçimde hiyerarşiktir. Devlet içinse bu taraf, yardımcı orduların olduğu bölge olup, savaşa giden ilk grubun ardından gidenlere ait bölgeyi tanımlamaktadır.
- Giriş hölü (6): Çadırın girişi, kuzeyde oturan biri taarfından kolayca görülebilmelidir. Ve bu sebeple girişin hiçbir şekilde kapatılmaması gerekmektedir. Yani, kapının önünde ya da kapı eşiğinde uzun süre durulmamalı ve kapıya dokunulmamalıdır. Göçebe devlet düzeninde kapının eşiğinde durmak, devlete saygısızlık etmek ile eş anlamlı olup geçmişte ölümle cezalandırılmaktadır.

Moğol Çadırındaki bu bölgeleme anlayışı, tapınak kurgusunda da aynen geçerlidir (Munkhtuya, 2012):

4.2.2 Mobilyalar

Moğol çadırında, mobilyalar çadırın ölçeğine uygun ebatlarda ahşapta yapılmakta, boyanmakta ve bezenmektedir. Çadır kendi içinde bölgelere ayrılmakta ve mobilyalar da çadırın içinde belirlenmiş olan bölgelere yerleştirilmektedir. Geçmişte, Moğol Çadırı'nda ağır mobilyalar kullanılmamaktaydı. Çünkü göçebe yaşam kültürü, daha portatif ve kolay taşınabilir mobilyaları gerektiriyordu. Ağır mobilyaların yerin keçeden yapılmış puf ve yine keçeden kolayca serilip kaldırılabilir yer yatakları kullanılmaktaydı. Zaman içinde, Moğolistan'da Budizm'in yaygınlık kazanması ile boyalı, bezeli, masif mobilyalar kullanılmaya başlanmıştır.

Esnek bir mekânsal kurguya sahip olan geleneksel Moğol Çadırı'nın iç mekân örgütlenmesinde mobilyalar ve mobilya düzeni önemli bir yer tutmaktadır. Kırsal ve kentsel kullanımda benzerlik ve farklılıkların görüldüğü çadır mobilyaları şunlardır (Munkhtuya, 2012).

Şekil 4.6 : Çadırın iç mekan bölümlendirmesi.

A.Kırsal çadırda kullanılan mobilyalar

1) şiree (yemek masası)
2) zuukh (ocak)
3) or (yatak)
4) avdar (değerli eşyaların saklandığı dolap)
5) eregneg (mutfak eşyaları için dolap)
6) olbog (yerde oturmak için keçeden puf)
7) usni torkh (su deposu)
8) dörvölj (odun veya kömür deposu)
9) hatavchnii heseg (ata binmek için kullanılan eşyaların konulduğu alan)

B.Kentsel çadırda kullanılan mobilyalar

1) şiree (yemek masası)
2) zuukh (ocak)
3) or (yatak)
4) avdar (değerli eşyaları saklamak için dolap)
5) eregneg (mutfak eşyaları için dolap)
6) olbog (yerde oturmak için keçe püf)
7) usni torkh (su deposu)
8) dörvölj (odun veya kömür deposu)
9) gardrop (elbise dolabı)
10) lavabo
11) büyük masa
12) sandalye

Kırsalda yaşayanlar için çadırın işlevselliği daha büyük öneme sahipken, kent çadırında konfor daha önemlidir. Çünkü, kentsel alanda yaşayanlar için, bir yerden bir yere taşınma ya da göç etme zorunluluğu bulunmamaktadır.

Şekil 4.7 : Kırsalda ve kentte bulunan bugünkü çadırlardan örnek.

Moğol Çadır mobilyaları içinde, Avdar önemli ve ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Gördünüz gibi avdar (4) çadırın kuzey tarafında yerleştirilir. Avdar, Moğolların değerli eşyalarını sakladığı dolaptır. Çadırın ebatlarına uygun olarak tasarlanmıştır ve içinde bir adet raf olan dikdörtgenler prizması şeklinde tasarlanmıştır. Yatay olarak açılmaktadır.

Çizelge 4.1 : Avdar ebatları.

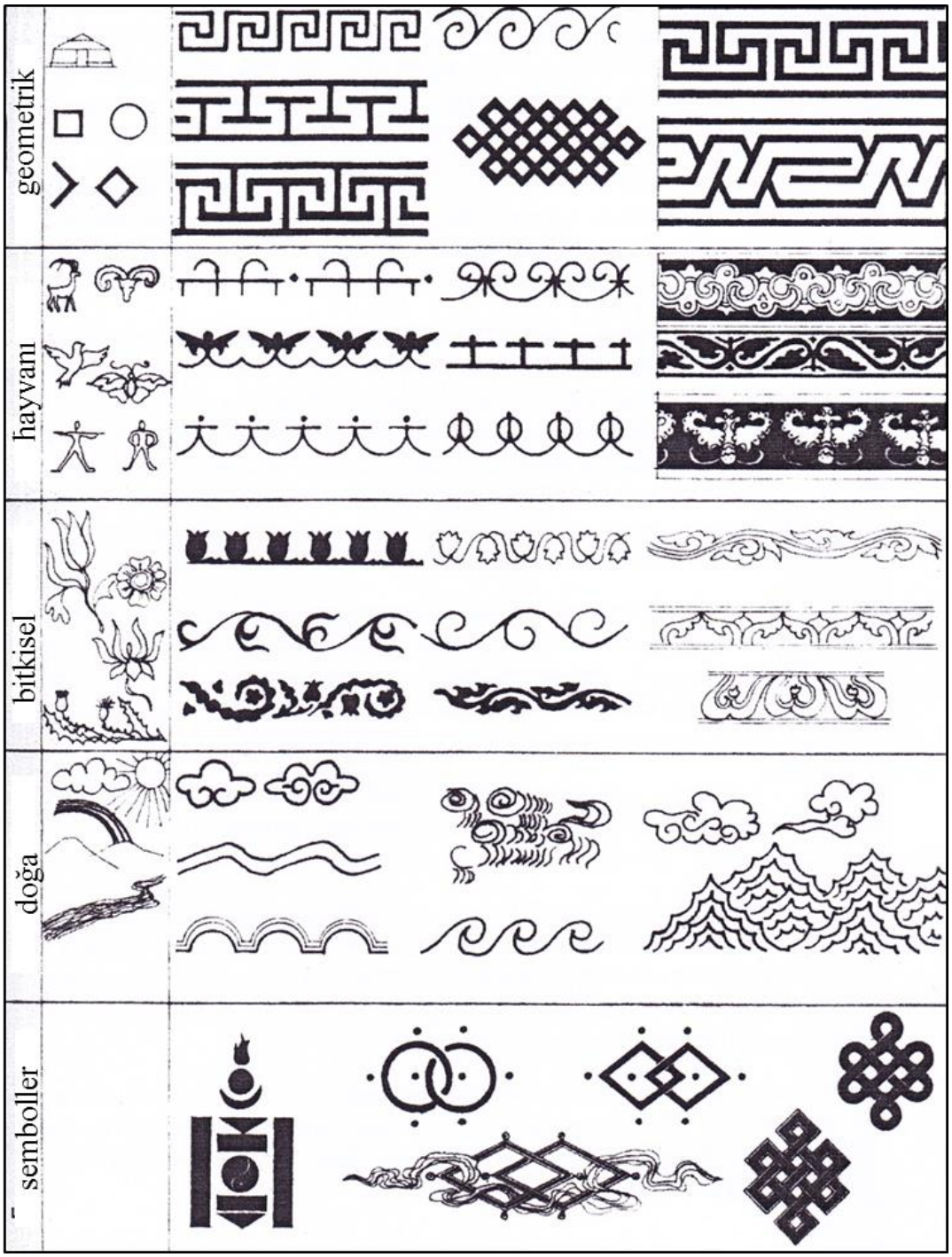
Avdar çeşitleri	Ebatları (mm)	
Uzun	Uzunluk (a) Derinlik (b) Yükseklik (h)	1200 450 800
Kısa	Uzunluk (a) Derinlik (b) Yükseklik (h)	800,900,1000 450 800
Raf	Ayak yükseklik Raf derinlik	Maksimum 150 Minumum 250

Şekil 4.8 : Moğol çadır mobiyalaları.

4.2.3 Bezemeler (süslemeler)

Göçebe Moğolların yaşantısı eskiden beri doğa ile iç içe olmuştur. Bir başka deyişle yaşam, doğal hayat ile uyumlu ve sıkı sıkıya bağlıdır. Dolaysıyla çadırın iç ve dış tarafında kullanılan süsleme ve bezemeler de, özellikle doğanın izlerini görmek mümkün olmaktadır. Hem çadırı meydana getiren elemanlar da hem de çadır içindeki mobilyalarda kullanılan bezemeler, sembolik anlamlarının yanında dikkat çekici çeşitli renklere boyanarak görsel olarak dikkat çekmektedirler. Moğol Çadırı'nda kullanılan biçim ve sembolleri; geometrik, figuratif (insan ve hayvan sembolizmi), bitkisel (doğa sembolizmi ve bitkisel motifler) ve sembolik olmak gruplamak mümkündür, (Şekil 3.3.). Sözkonusu biçim ve sembollerin çadır veya mobilyanın neresinde kullanılacağı ise bellidir.

Şekil 4.9 : Moğol çadırında kullanılan biçim ve sembol.

Sıklıkla kullanılan bazı şekillerin anlamlarını kısaca açıklamak gerekirse;

- "Ulzii motifi": Bu motif, halkın kendi içinde huzur va barış dolu, dışarıdan herhangi bir düşmanlık veya saldırı olmaksızın sonsuza kadar yaşamasını temsil eder. Dolaplarda, yatakların ön kısımlarında veya kapılarda sıklıkla kullanılır. Desenin, mobilyayı çerçeveleyen başka bir desenin köşeleri birleştirilirken kullanılmasının anlamı ise o mobilyanın çabuk kırılıp

eskimemesini veya dayanıklı olması dileğidir. Eğer bir yüzeyin merkezinde kullanılmışsa kötü niyetli kimselerin eline geçmemesini dilemektir.

- "Alhan motifi": Mobilyaların yüzeylerinde kenarı çerçevelerken sıklıkla kullanılan bu motif, dayanıklılığı ve sonsuza kadar var olmayı temsil eder.
- "Han buguivch (Han bileziği)": İki halkanın birbirine girerek bağlanması şeklinde tasvir edilen bu motif, uzak yada yakın tüm kardeş ve akrabaların barış içinde yaşamasını temsil eder. Genellikle kapı benzeri dörtgen yüzeylerin merkez kısmında kullanılır ve böylece tanıdık/ tanımadık kimselerin aynı evin içinde kardeşçe yaşamalarını sembolize eder.
- "Ever (boynuz) motifi": Bu motif, genellikle yüzeyin daha şık ve alımlı görünmesi için kullanılır.
- "Arslan motifi": Bu motif, cesaret ve güç simgesidir. Dörtgen veya daire yüzeylerin merkezlerinde başka desenlerle birleştirilerek kullanılmaktadır.
- "Tsetsgen (Çiçek) motifi": Bu motif, kullanıldığı eşyanın sürekli güzel ve temiz kalmasını simgeler.

Bunların yanısıra dağ, ateş, nehir, rüzgar, bulut vb.lerini estetik bir şekilde resimlere dökerek eşyalarda kullanmak, doğa ile içiçe yaşamaya alışmış göçebe halkın doğaya ne kadar saygı duyduğunu göstermek açısından önemli ve dikkate değerdir.

4.2.4 Aydınlatma

Moğol çadırını, çadır kasnağının üzerinde yer alan pencereden, doğal olarak aydınlatmak mümkündür. Bu pencereden, doğal ışık rahatlıkla içeri süzülmekte ve çadırın konik formu ışığın içeride yayılmasına yardımcı olmaktadır. Daha önceki bölümlerde belirtildiği üzere, pencereden çadırın içine yayılan ışık, aynı zamanda güneş saati görevini görmekte ve günün hangi saatinde olunduğu hakkında bilgi vermektedir. Moğollar, yaz ayalarında çadırın kapısını açık burakırlar. Bunun nedeni, hem çadırın içindeki hava sirkülasyonunu sağlamak hem de günışığından yararlanmak içindir.

Çadırı, akşam vakitlerinde aydınlatmak içinse eskiden 'zul' kullanırlardı. Zul, hayvan sütünden/kaymağından yapılan özel bir yağdır. Moğollar yazın sütten elde ettikleri kaymağı hayvan derisi içinde saklarlar ve ihtiyaç durumunda eritirler. İşte bu su sarı yağ, zulu yakmak için kullanılan yağdır. Zul, özel bir bakır kasenin içine koyuur ve içine pamuktan yapılan fitil yerleştirilir. Moğol kültüründe aileden biri

vefat ettiğinde 49 gün boyunca zul hiç söndürülmeden yakılır. Ayrıca, tapınakta bin tane ‘zul’ yakmanın, kişinin kendisi ve başkalarına iyi geldiğine inanılmaktadır. Moğollar için hayvancılık hayatın önemli ve vazgeçilmez bir parçasıdır. Hatta ünlü bir Moğol atasözünde; “hayvandan atacak hiçbir şey yoktur” denilmektedir.

Şekil 4.10 : Tapınakta yakılan zul’ ler (Url-13).

Zaman içinde, Moğollar çadır aydınlatması olarak mum kullanmaya başlamışlardır. Moğolistan’ da hali hazırda göçebe kültürün yaşatılan ve yaşayan bir olgu olması, mum kullanımını hala daha yaygın kılmaktadır. Ülkenin yüzölçümünün büyüklüğü ve göçebe yaşam kültürü dikkate alınırsa, Moğol Hükümeti’nin ülkenin her yerine elektrik götürememiş olması doğal karşılanmalıdır. Öte yandan teknolojideki gelişmeler, imkânlar açısından olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Örneğin; solar enerji ile enerji üretilip televizyon bile kırsal alanda seyredilebilir olmuştur. Bir aile küçük bir solar panel ile ihtiyaç duyduğu enerjiyi temin edebilmektedir. Ayrıca, enerji üreten akülü jeneratörler de göçebe yaşama kolaylık getirmiştir.

Şekil 4.11 : Kırsal alanda solar panel kullanılan aile

4.2.5 Renk

Lorem İlk çadırlar, doğal renkteydi. Örneğin; keçe beyaz olmayıp daha gri tonlarda olurdu ve çadırın ahşaptan yapılan bölümlerin renklendirilmeden doğal renginde bırakılırdı. Ancak, boyalı olmasalar bile ahşap üzerine oymalı motifler uygulanmaktaydı. Moğolistan'da Budizm etkisiyle tapınak inşaatları başlayınca, Budist tapınaklarda kullanılan turuncu, mavi, kırmızı, sarı, yeşil gibi renkler zaman içinde Moğol kültürüne ve çadırına da sirayet etti. Renk bezeme ve süslemelerin anlamını belirginleştirdiği gibi, insan psikolojisini de etkilemektedir. Moğolların en çok mavi, kırmızı ve beyaz renkleri daha çok tercihe tmesinin nedeni, yaşadıkalrı bölge ve yetiştirdikleri hayvanlardır, (Munkhtuya 2012). Bir başka deyişle, Moğollar mas mavi bir gökyüzü, geniş yeşil bozkırlar, hayvanlarının beyaz sütü ve hayat kurtarıcı olarak betimlenen ateşin kızıl rengini, diğer renklere üstün tutmakta ve çadırlarında bu renkleri daha çok kullanmaktadırlar.

Kırmızı: Moğollar için sıcak, neşeli ve coşkulu olmak anlamına gelmektedir. Zorluğu her zaman yenecek gücün ifadesidir.

Sarı: Hayatın güneş gibi hiç sönmeden ve altın gibi hiç solmadan devam etmesi anlamına gelmektedir.

Mavi: İnsana rahatlık vermekte ve doğanın gücünü simgelemektedir. Gökyüzünün, nehir ve suyun rengidir. Cesaretin ve dürüstlüğün de ana rengidir.

Yeşil: Büyüme ve üreme anlamına gelmektedir. Aynı zamanda gençliği ve cesareti simgeler. Ve yeşil ormanları çağrıştırır.

Beyaz: Merhametli, şefkatli, zengin ve mutlu yaşamı simgeler. İşlerin hep iyi gitmesi için bir dilek rengidir aynı zamanda.

Moğollar, çadırlarını zengin, mutlu iyi bir yaşam isteği ile bez bez ile kaplarlar. Çatı merteği ve kasnağının rengi güneş ışığına nazire olsun diye turuncu veya sıcak ve neşeli hayat için kırmızın renktedir. Çadır mobilyaları olan sandalye, masa, mutfak dolabı, değerli eşyaların koyulduğu dolap ve yatakların taban rengi de kırmızı ve/veya turuncudur. Taban renginin üzerine mavi, yeşil, beyaz gibi renkler ile desenler çizilip, motifler işlenmektedir. Kırmızı ve turuncunun taban rengi olmasının bir diğer nedeni de, 16 yüz yıldan sonra Moğolistan'a gelen Budist'lerdir. Budist tapınakların içindeki süslemelerde bu tür renkler hâkim rengi oluşturmaktadır. 1921'de Moğolistan'da cumhuriyet ilan edilmiş ve bu tarihten sonra eski

tapınaklarda çalışan rahipler, artık rahiplik vazifelerini yapamaz olup çadır mobilyalarının boyanması işlerinde çalışmaya başlamışlardır. Yani, bu tarihten sonra rahiplerin çoğu çadır fabrikalarında çalışmaya başlamış ve genelde çadırın süsleme ve boya işleri onlar tarafından yapılmaya başlamıştır. Ondan sonra çadırda, özelikle turuncu ve kırmızı taban rengi olarak kullanılmaya başlanmış ve bu giderek geleneksel bir hal almıştır.

4.2.6 Mazleme

Göçebe Moğol Çadırı'nda, ahşap ve keçe iki önemli ve vazgeçilmez malzemedir. Bir başka deyişle, çadırın yapısal elemanları ahşaptan, kaplamaları ise keçedendir.

Çadır kasnağı-ahşap: Çadır kasnağını oluşturan yapı elemanları; duvar parçaları, çatı kasnağı, çatı mertekleri, taşıyıcı dikmeler ve çadır döşemesidir. Çadır strüktürü ahşaptandır. Kullanılan ahşap bölgeden bölgeye, bulunulan bölgedeki ağaç türlerine bağlı olarak değişmektedir. Moğolistan'ın kuzey ve doğu bölgelerinde huş, çam, karaağaç ve çalı daha çok yetiştiği için, çadır yapımında bu ağaçlar tercih edilmektedir. Çadırın duvar parçaları, kurutulmuş çalı ağacı dallarıdır.

Ahşap çubuklar, döşeme haricinde birbirleriyle hiçbir zaman çivi ile birleştirilmezler. Ahşap döşeme, ilerleyen zamanlarda kullanılmaya başlandığı için, çivi kullanımı yaygınlaşmıştır. Çadırı oluşturan ahşap elemanlar, birbirlerine hayvan derisinden yapılmış iplerle bağlanmaktadır. Özellikle kafes şeklinde olan duvar parçaları hemen hemen her birleşim noktasında deri iplik ile birbirine bağlanmaktadır. Deri ipi hazırlamak erkeklerin işidir ve ağır bir görevdir. Moğollar bu tür deri ipe 'sur' demektedir. 3 veya 4 yaşındaki erkek ineğin derisinden yapılan 'sur' en iyisidir. Hayvanın derisi 2 parmak kalınlıkta kesilerek, derinin tüyleri dökülünceye kadar suyun içinde bırakılmaktadır. Tüyler döküldükten sonra, deri sudan çıkartılıp gölgede kurutmaya bırakılmaktadır. Böylece dayanıklı bir ip yapmaya hazır hale gelen deri, geleneksel bir alet ile sürekli çekilerek yumuşatılır. Bu alet, 2 tane ahşap dikmeyi birbirine bağlayan bir tane kirişten oluşmaktadır. Büyük bir taşın bağlandığı deri parçaları, bu ahşap kirişin ortasına asılır ve bir başka ahşap çocuk yardımı ile deri çevrilerek yumuşatılır ve ip yapılır (Url:2).

Şekil 4.12 : Deri ipi yumuşatma işlemi

Çadır kaplaması-keçe: Moğollar çadırı, keçe ile kaplamakta/örtmektedirler. Keçe aynı zamanda iyi bir yalıtım malzemesidir. Keçenin ana malzemesi yündür. Keçe doğal bir malzeme olup, kırsal alanda yaşayan aileler hala kendi keçelerini kendileri üretmektedir. Keçe yapımı zor bir iştir. Bu nedenle, birden fazla aile bir araya gelerek keçe yapmaktadırlar. Bu nedenle, Moğol halkı 'hot ail' veya 'saahalt ail' (komşular) olarak hep beraber genellikle ağustosun ortalarına doğru keçe yapımına başlarlar. Eni 2m ve boyu 4-6m uzunlukta olan bir keçenin hazırlanması için asgari 50-60 kg yün gerekmektedir. Keçenin yapılacağı yerin düzlük, suya yakın ve yeşil alan olması gerekmektedir. Keçe yapımında, kuyu suyu tercih edilir. Çünkü, göl suyu keçeyi sarartmaktadır. İlk adımda yünler temiz bir kumaşın üzerine serilerek 7 gün boyunca gün ışığında kurutulmaktadır. Sonra kurutmuş olan yün dövülür. Yün dövme işine ne kadar çok kişi katılırsa o kadar iyi olmaktadır. İki tane ahşap ince uzun çubuk ile en a iki kişi yaklaşık 25 dk. süre ile hiç durmadan dövmelidir. Dövme işlemi tamamlandıktan sonra keçe, rulo haline getirilir ve içine nem girmemesi özen gösterilir. Sonra ay takımına göre özel bir gün seçilip baş havyan ile (genelde at ama Moğolistan'ın batı bölgelerde deve ile) hazırlanmış rulo birkaç saat çekilir (Url:6).Çekilme işleminden sonra rulo açılıp ince olan veya aynı kalınlıkta olmayan yerlere yün ilave edilerek çekme işlemi tekrarlanır. Böylece kullanıma hazır hale gelen keçe, bundan sonraki aşamada çadır ebatlarına göre kesilip biçilerek dikilir. Keçe, keçi yağ ile yağlanırsa yağmura dayanımı artmaktadır. Moğollar keçeyi sadece

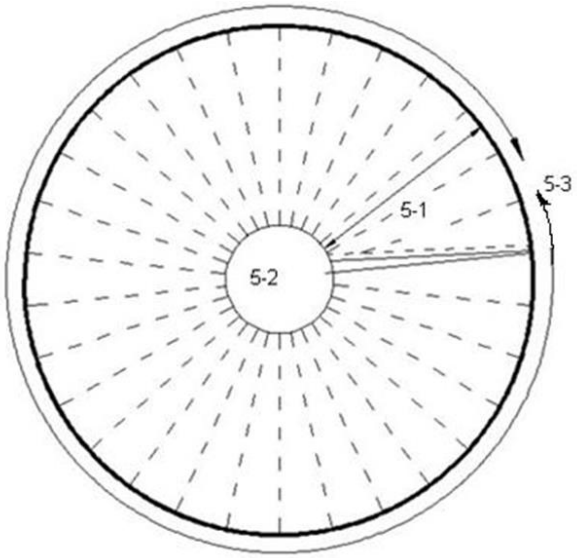
çadır örtüsü olarak kullanmamaktadır. Keçe, aynı zamanda oturma minderi, yatak, halı, ayakkabı ve süslemeler için de kullanılmaktadır (Url:5).

4.2.7 Tekstil

Lorem Moğollar çadırının en dış katmanını, kanvas kumaştan beyaz çadır bezi oluşturmaktadır. Çadır içinde de çatı mertekleri daha iyi algılanabilsinler diye beyaz bez ile kaplanmaktadır. Bu bez, dış katmanda kullanılan beze göre daha ince bir kumaştır. Bazen duvar parçaları, beyaz bez ile kaplanmaz onun yerine daha koyu renkli olan üst tarafında geometrik motiflerin bulunduğu daha koyu renkli bir tekstil ile kaplanmaktadır. İç kaplamada kullanılan tekstil aynı zamanda kolay kaldırılıp taşınabilmekte ve aralarında çok az mesafe bırakılarak küçük iplerle merteklere bağlanmaktadır. Çadır malzeme standarda göre iç duvar kaplama malzemenin ebatları aşağıdaki çizelgede belirtmiştir.

Çizelge 4.2 : Çadırının iç çatı kaplama tekstilin ebatları..

Şekil 4.13 deki numaralandırma sayısı	4 duvar parçasından oluşan çadır (sm)	5 duvar parçasından oluşan çadır (sm)
5-1	208	240
5-2	308	448
5-3	1625	1910
-	0,7	0,7
-	30	30
-	140	140

Şekil 4.13 : Çadırnın iç çatı kaplama tektilin şematık planı

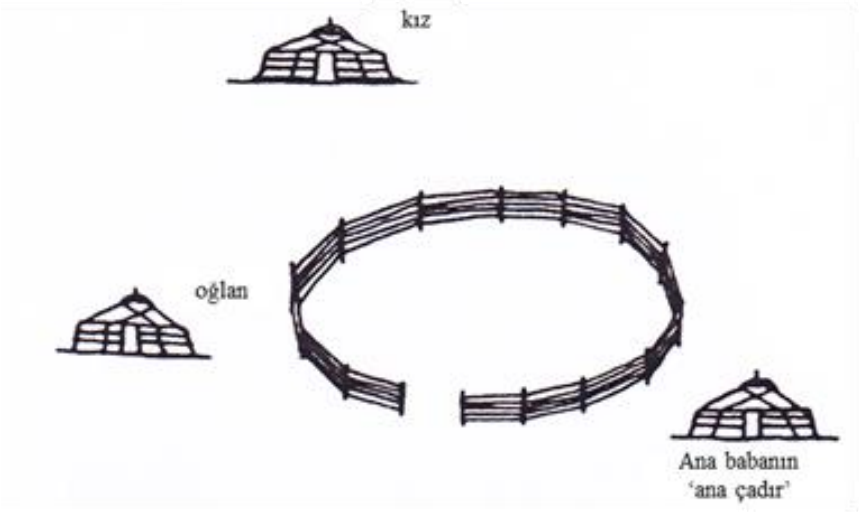
Çadır içinde bazı aileler duvar parçalarının görünmemesini isterken, bazı aileler duvar parçalarını desenli veya desensiz kumaş ile kaplamaktadır (Şekil 4.14). Çadır yüzeyini kaplayan kumaşların genelde üst kenarlarında geometrik formlardan oluşam biçimler ile süslenmektedir böylece çadırın duvar ve çatı bölümleri birbirinden ayrılmış hissi vermektedir.

Şekil 4.14 : Moğol çadırnın iç duvar kaplamasız ve kaplamlı durumu

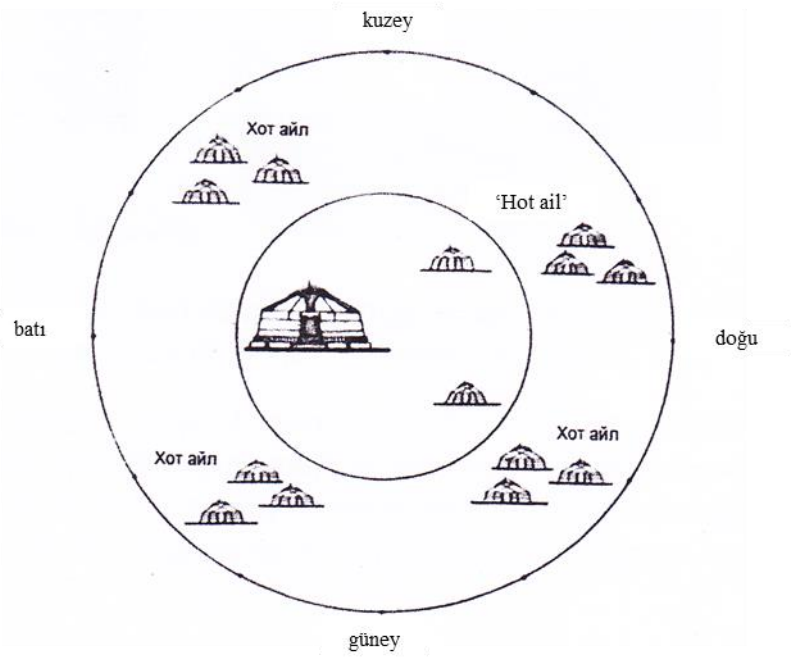
4.3 Moğol Çadırında Yakın Çevre İlişkisi

Moğollar anne baba çocuklar olmak üzere çadırın içinde beraberce yaşarlar. Çocuklar büyüyüp evlenme çağına gelince evlenir ve evden ayrılıp kendi çadırlarını kurarlar. Anne babanın yaşadığı çadıra, 'Ana çadır' denir. Çocukların evlendikten sonra kurdukları çadır ise 'küçük' çadır" olarak adlandırılmaktadır. Eğer evin oğlu evlenip kendi çadırını, anne babasının bulunduğu alana kuracaksa, evin batı tarafında çadırını kurmalıdır. Eğer evin kızı evlenip kendi çadırını anne babasının yanında kurmak isterse evin kuzey tarafına yerleşmelidir. Bu tür akrabalık ve komşuluk ilişkisine dayalı düzene 'Hot ail' denmektedir(Munkhtuya,2012).

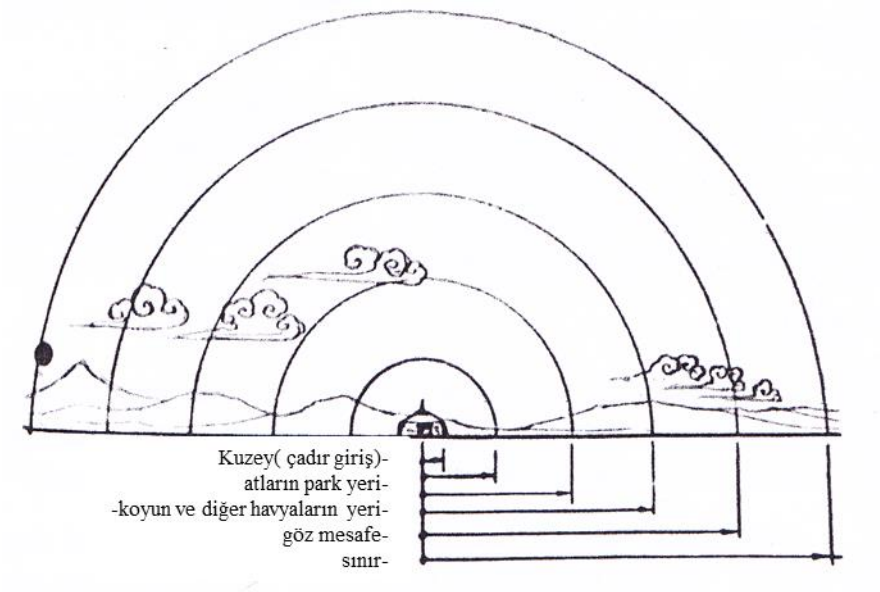
Şekil 4.15 : Moğol çadır ailelerin komşuluk ilişkisi

Birkaç tane hot ail'in birbirine komşu olacak biçimde yakın bir çevre içinde yaşama düzenine ise 'saahalt ail' denmektedir (Munkhtuya,2012).

Şekil 4.16 : 'Hot ail' ve 'saahalt ail düzeni'

Göçebe Moğolların hayatı hayvancılığa bağlı olduğundan çadırın dış çevresi hayvanlara ayrılmıştır ve hiyerarşik bir yapıda hayvanlar bu bölgede konumlandırılırlar. Çadırın, dış çevre içinde konumlandırılmasında, çadırın dış çevrenin kuzeyinde olduğu kabul edilmektedir. Çaldır'a 5 metre mesafedeki bölüm, atlara ayrılmıştır. Atlar, Moğolların hayatında vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Hatta atı olmayan bir Moğol adam olarak bile kabul edilmemektedir. At, aynı zamanda bir yerden bir yere taşınmak için de erişim kolaylığı sağlamaktadır. Moğollar, atlarını uzak mesafeleri kastedebilecek şekilde yetiştirmektedirler. Bu nedenle, atların bulunduğu yer, çadırın içinden en kolayca görülebilen mesafededir. Atlardan sonra koyun ve keçiler gelmektedir

Şekil 4.17 : ‘Moğol çadırın yakın çevre

Bundan sonraki mesafeye göz mesafesi denmektedir. Bunun anlamı, yakın çevredeki olayları özellikle hayvanları kontrol etmek için gereken mesafe olmasıdır. Son mesafe ise uzun mesafe veya sınır olarak adlandırılmaktadır. Bu, çadırdan görülebilecek en uzak mesafe, sınır anlamdadır (Munkhtuya,2012).

4.4 Bölümün sonucu

Bu Bu bölümde Moğol çadırının iç ve dış çevre ile olan ilişkisi, çadırın genel özellikleri, iç mekan örgütlenmesi incelenmiştir.

Moğol çadırın en önemli özellikleri; kolay taşınabilir olması, kolayca sökülüp takılabilirliği ve adaptasyondur. Moğol çadırının iç mekanı, farklı bölgelere ayrılmaktadır. Her bölgenin işlevi ve kullanıcıları farklıdır.

Moğol çadırının yapımında kullanılan malzemeler keçe ve ahşaptır. Kasnak elemanları yerel ağaçlardan (çam, huş, çalı, karaağaç) yapılırken, çadır hem içten hem de dıştan keçe ile kaplanmakta ve bağlama ve birleştirme işleminde hayvan derisi / tüyünden yapılan özel iplikler kullanılmaktadır.

İç mekanda mobilya, mekan organizasyonunun en vazgeçilmez öğesidir. Kentsel ve kırsal çadır mobilyaları birbirinden farklılaşmaktadır. Moğol çadırı, mavi, kırmızı, sarı, yeşil, beyaz gibi doğal ve canlı renklerle boyanmaktadır. Bezeme hem mobilyada hem de çadır örtüsü ve yapısal elemanlarda yoğun biçimde

kullanılmaktadır. İç mekanda kullanılan örtü de değişik renk ve motiflerle bezenmektedir.

Çadırın, doğal aydınlatması, çatı kasnağından alınan ışıkla sağlanırken, yapay aydınlatması hayvan yağından yapılan ve ’zul’ adı verilen kandil ile sağlanmaktadır.

5. MOĞOL ÇADIRINDAN MOĞOL KENTİNE

1921yılında cumhuriyetin ilanından sonra Moğolistan için yeni bir dönem başlamıştır. Moğollar, 200 senelik Çin sömürgesinden kurtularak yenidünyaya açılmışlardır. Bu dönem, ülke genelinde yenileme ve değişim dönemidir. Ve söz konusu dönemde, en fazla atılım yapan sektör de inşaat sektörüdür. Çünkü bu yeni dönem ile birlikte, Moğolistan'da göçebe yaşam kültüründen yerleşik hayata geçiş olmuştur.

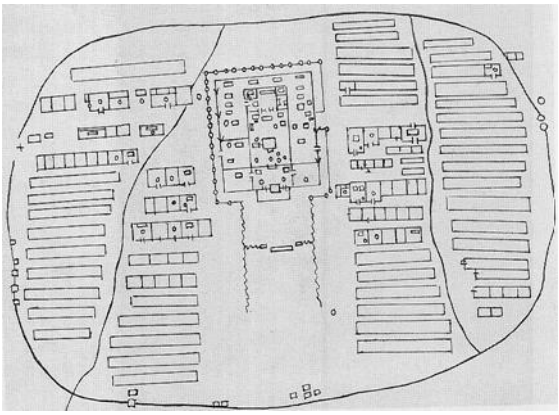
Moğolistan'da konar geçerlikten yerleşik hayata geçtikten sonra, kentsel ölçekteki gelişim aşağıdaki gibidir:

- Çadır kent gelişimi
- Az katlı konutlar
- Toplu konut gelişimi

5.1 Çadır Kentin Gelişimi

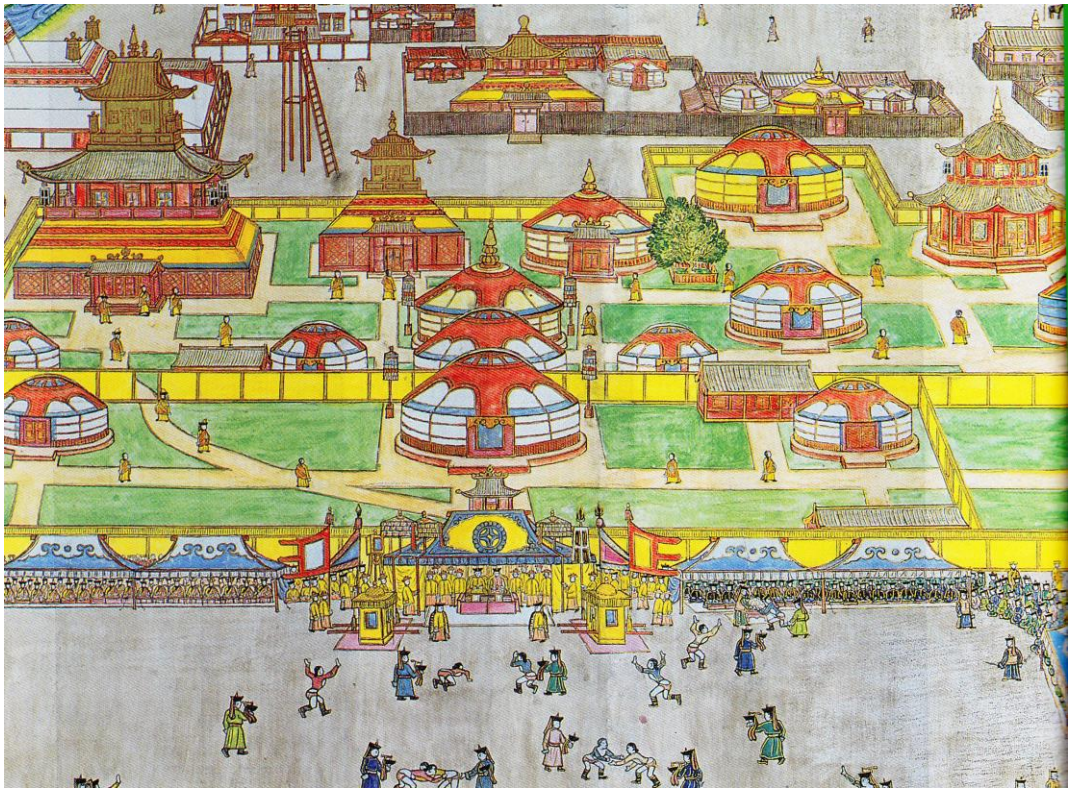
Moğollar, kendi ülkelerinde topluca yaşadıkları halde, göçebe kültürü terk etmemiş ve yerleşik hayata geçmemişlerdir. Örneğin; bugün başkent olan Ulan Batur'un yeri bile tarihsel süreçte 20 kere değişmiştir. Göçebe yaşamın barınağı çadırdır. Yani konar göçer halk, barınağını yanında taşımakta ve gittiği yerde kurmaktadır(Url-2).

Başkentin cumhuriyetten önceki adı 'Hüree' dir. 1912' de ressam Jugder tarafından yapılmış olan 'Niislel Hüree' adlı tablo, Hüree'nin yerleşim düzenini gösteren tek görsel kaynaktır. Daha çok Çin etkisinin ve yerleşim düzeninin görüldüğü Hüree' de, merkezde yer alan Budist tapınaklar etrafında mevzilenmiş zengin ailelerin ve soyluların oturduğu bahçeli evler bulunmaktadır. Daha ötede ise ekonomik açıdan daha az gelire sahip ailelerin çadırları ve onlara ait bahçeler yer almaktadır, (Şekil 4.1).

Şekil 5.1 : Hüree'nin şematık plan düzeni (merkezi alanı)

Şekil 5.2 de ise ünlü 'Niislel hüree' tablosunun sol tarafından bir bölüm yer almaktadır. Tapınakların etrafında yer alan çadırların büyüklüğüne göre ailelerin gelir düzeyi tayin edilebilmektedir. Daha büyük ve daha süslü olan çadırlar, daha zengin ve daha güçlü olanların çadırıdır

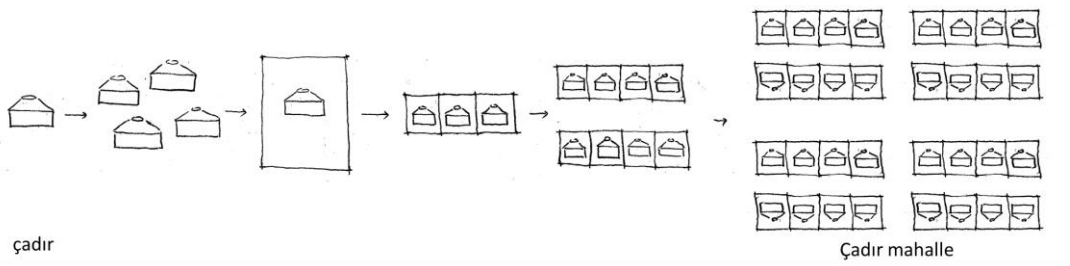
Şekil 5.2 : 'Niislel hüree' tablonun doğu bölümü.

1911 yılına kadar bağımsız bir ülke bile olmayan Moğolistan, Çin sömürgesinde bir ülkeydi. Bu nedenle, 1921'de Cumhuriyet'in ilanı ile ünyaya açılan Moğolistan, o dönemde dünyadan uzak ve geri kalmış bir ülkeydi. Maddi imkansızlıklar, aynı zamanda yerleşik hayata geçişte de sorun yaşatmıştır. Bir başka deyişle, Moğol

halkının yerleşik hayata geçişi de zor, zahmetli bir şekilde olmuş ve öncelikle zorunlu gereksinimlerin karşılanması amaçlanmıştır.

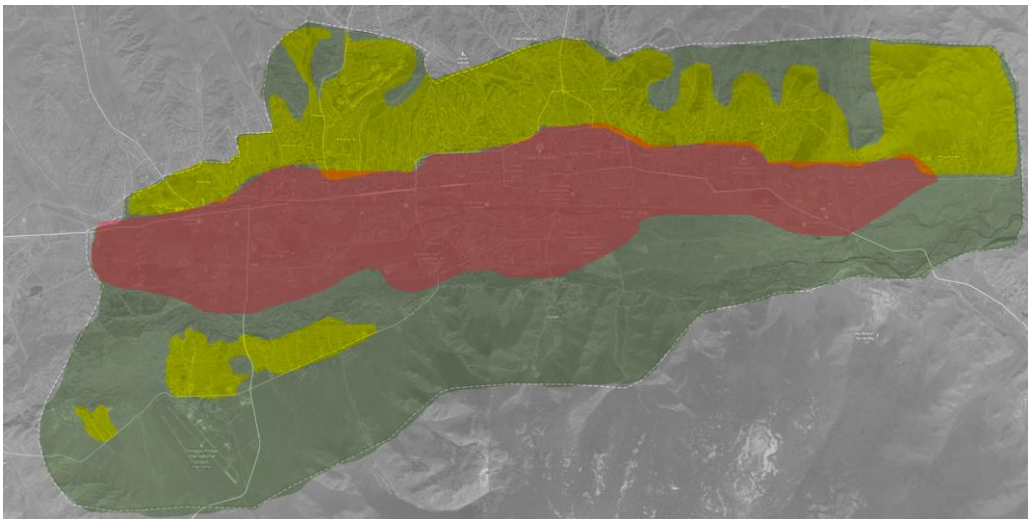
Moğolistan'daki ilk yapılar, tek ya da iki katlı olmak üzere, Sovyet Rusya'nın desteği ve yardımı ile inşa edilmiştir. Bu dönemde, şehir de ticari ve sosyal olarak gelişmeye başlamıştır. Kırsal alandan gelen göçebe halk da, kendi çadırlarını kurup bahçelerini çevirmeye başlamışlardır. Göçebe yaşamdan farklı olarak, hayvanların ihitiyaçlarına göre döngüsel yer değiştirme düzeni yerini insanların ihtiyaçlarına göre belirlen yerleşik bir kurguya bırakmıştır. Hayvanlar da bu yeni düzen içinde yerlerini mahremiyetini koruduğu, sınırlandırılmışlığa bırakmıştır. Böylece, içinde çadırların olduğu sınırları belirli parsel düzenelri gelişmeye başlamış ve ilk çadır kentler kurulmuştur, (Şekil 5.3).

Çadır kentin, su gereksini kuyulardan sağlanmıştır. Banyo ihtiyacı ise, her mahalle de bulunan ve içinde sıcak suyun olduğu toplu banyo yerlerinde giderilmiştir. Bu dönemde bir diğer gelişme, Rus'lar ile birlikte, insanların sebze yetiştirmeyi öğrenmesidir. Halkın bir bölümü, böylece bahçesinde hayvancılığın yanısıra sebze-meyve yetiştirmeye de başlamıştır. Tuvalet ihtiyacı ise bahçeye yapılan tuvaletlerle giderilmiştir. Yerleşik hayata geçildikten sonra, gereksinim ve ihtiyaçların değişmesine bağlı olarak, çadır içinde kullanılan mobilyalarda da kırsal alanda kullanılanlara göre farklılıklar görülmeye başlanmıştır.

Şekil 5.3 : Çadır mahhalle oluşumun şematk anlatım.

Bügün başkent olan Ulan Batur'da dahil olmak üzere, Moğolistan'daki pek çok kent bu şekilde kurulmuştur. Yani, insanların hala daha çadırda yaşamlarını sürdürdükleri yerleşik düzendeki çadırlardan oluşmuş çadır kentler /mahalleler.

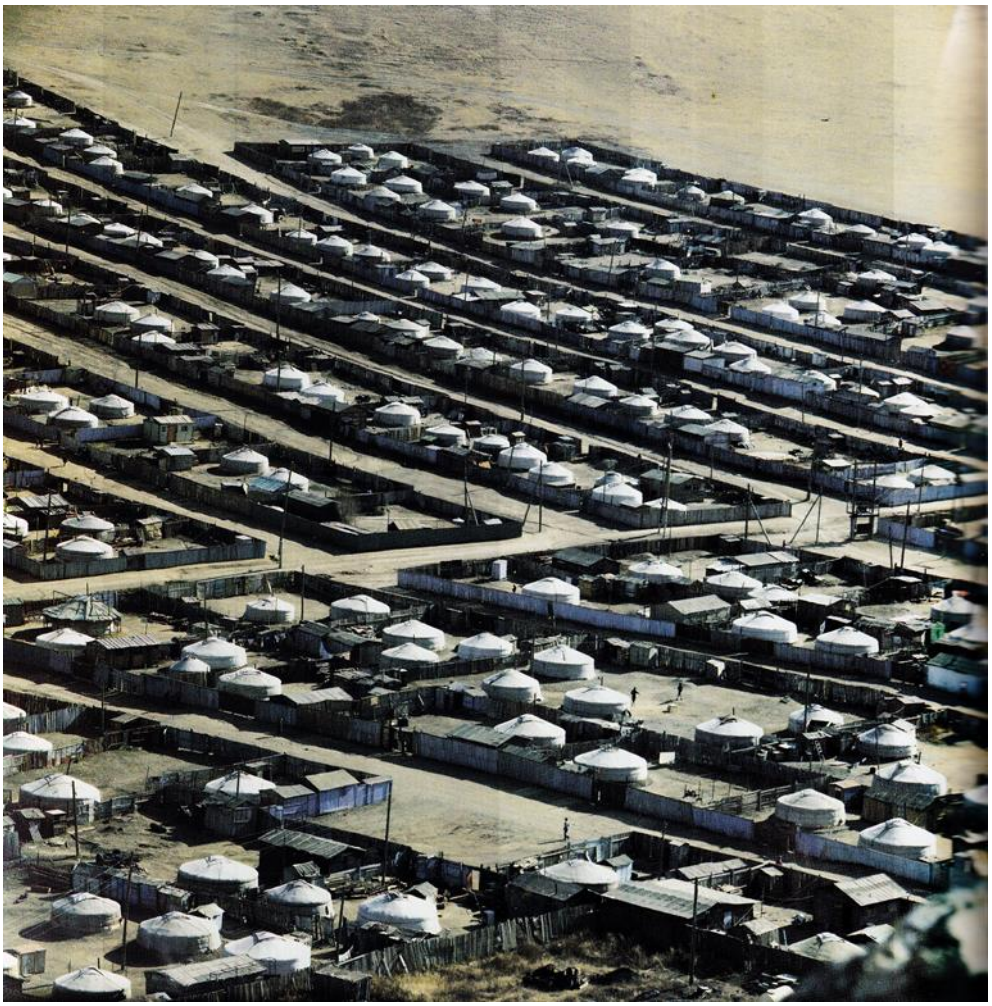
Şekil 5.4 : Unlan- Bator'dakı çadır mahalle ve toplu konudun oranı.

Şekil 5.4'te yer alan kırmızı bölge, toplu konut ve apartman dairelerin bulunduğu yeni yerleşim bölgelerini göstermektedir. Sarı ile gösterilen bölge ise, çadır mahallelerin olduğu bölgeyi göstermektedir. Şekilden de görüleceği gibi, günümüzde bile Ulan Batur' un neredeyse %50'sini çadır mahalleler oluşturmaktadır.

Çadır kentler / mahalleler, göçebe kültürden yerleşik yaşama geçişte, halkın kendi kültüründen, deneyiğmlerinden, yaşam biçiminden yola çıkarak geliştirdiği özgün bir örnektir, (Şekil 5.5)

Yaşadığımız yerler bizi, yaşama kültürümüzü alışkanlıklarımızı, değer yargılaarımızı, inanışlarımızı, aidiyetlerimizi anlatır. Bizi bize tarifler, bizi bize ve dieğrlerine anlatır. Aydınlı'nın da belirttiği gibi; "Barınma temel bir gereksinimdir. Ancak, insanın yaşadığı yerde kendi kimliğini ve kendi değerini hissetmesi, kendine ait olma, sahip olma, gereksinimlerini karşılayan, kendine değer verildiğini hissettiren bir mekan anlayışı konut ve yaşam kalitesini arttıracaktır, (Aydınlı, 1993).

Kültürel adaptasyon bugün de devam etmektedir. Günümüzde, arsa değerindeki yukarı doğru yükselme, çadır kentlerde yaşayan insan ve çadır sayısının da artmasına neden olmaktadır. Eskiden bir çadırın için de sadece bir tek çadır görmek mümkün iken bugün bir parselin içinde birden fazla çadır ve birden fazla aile birarada yaşamaktadır. Eskiden evin oğlu evlenince, O'na ana çadırın batısında kurulan çadır, günümüzde de çadır mahallede bazen kültürel bazan de ekonomik gerekliliklerden dolayı yaşatılmaktadır.

Şekil 5.5 : Günümüzün çadır mahallesi.

Başkentte Başkentte çadır kentin oluşumun bir başka nedeni ise kırsaldan kente göç olayıdır. Kırsaldakı iklim sertliğinden dolayı aileler bazı seneler hayvanlarının büyük kısmını kaybetmekte ve kırsal kesimde yaşamlarını sürdüremeyip kentlere göç etmektedirler.

Göç, kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere, tamamen veya geçici bir süre için bir iskân ünitesinden diğerine yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayıdır, (Turgut, 1990)..

Ayrıca, ekonomik imkânlarla nüfus arasında denge sağlayan, aynı zamanda da insanların, kabiliyet ve ihtisaslarından en etkin biçimde faydalanmayı mümkün kılan, kişilerin sosyal, kültürel, psikolojik arzularının tatminine imkân veren olumlu bir mekanizmadır. Sağlayacağı yararlardan çok problemler ile dolu bir bünye kazanması halinde ise bu olumlu mekanizmanın olumsuz bir işleyişle yöneleceği de unutulmamalıdır.

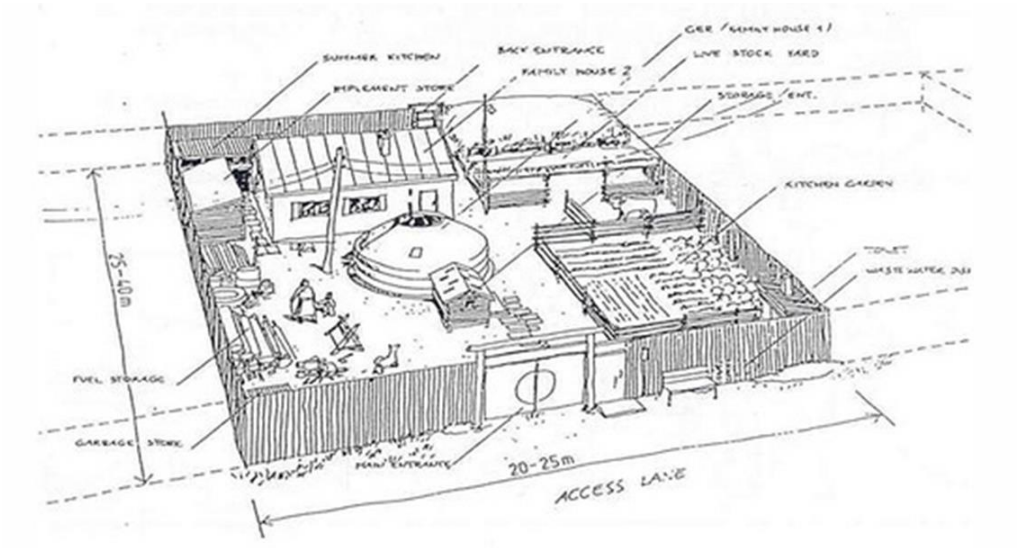
Göç olayın gerçekleşebilmesi için belirli etkenler gerekmektedir. Bunlardan biri iskan ünitelerdir. Üniteler arasında kırsal ünite-kentsel ünite ayrımı yapılmaktadır. Bu iki kesim arasındaki hareket ise

- Kırdan Kente Göç
- Kentten Kente Göç
- Kentten Kıra Göç
- Kırdan Kıra Göç şeklinde gerçekleşmektedir (Turgut, 1990).

Ulan Bator ve bazı büyük şehirlerde kırdan kente göç olayı daha yüksektir. Moğolistanın nufüsünün yüzde %60 dan fazlası başkentte yaşadığına göre kentten kente göç olayı da yüksektir..

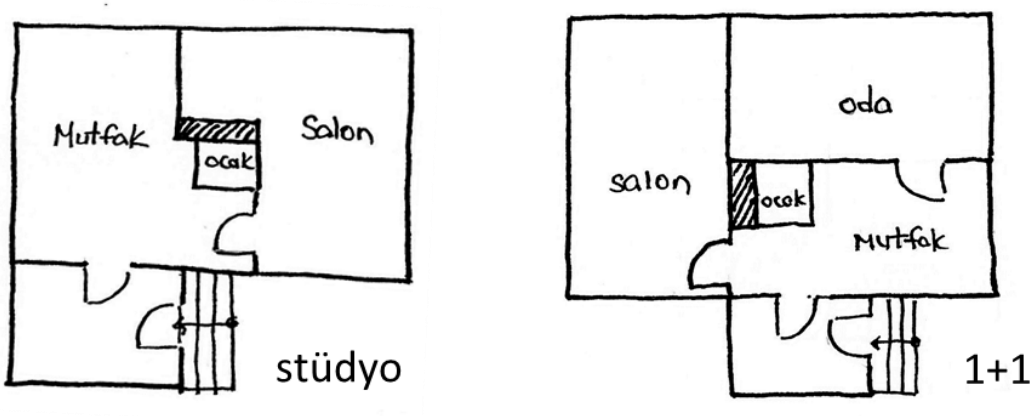
5.2 Az Katlı Konutlar

Teknolojik ve ekonomik imkânlar geliştikçe ve insanların maddi güçleri artıkça, çadır mahallelerde oturan insanlar, çadırlarının yanına tek katlı bağımsız konutlar inşa etmeye başlamışlardır. Konar göçerliğin sona ermesi, farklı yaşam biçimleri ile tanışıklık, Moğol Halkı'nı sürekli taşımak zorunda olmadığı bir hayata itmiştir. Bunun sonucunda küçük bağımsız konutlar, çadır mahalleler de gelişmeye başlamıştır. Bu tür konutların çoğunu halk kendisi inşa etmiştir. Evler, tek katlı, kırma çatılı ve ahşaptandır. Teknoloji geliştikçe yapım teknikleri de gelişmiş ve bu durum konut yapımına yansımıştır. Bu evler, genellikle 1+1 ya da tek hacimden oluşan mekanlardır. Evlerin küçük olması, özellikle ısıtma kolaylığı açısındandır. Çok sert bir iklime sahip olan Moğolistan' da hava sıcaklığı kışın -40° ye kadar düşebilmektedir. Çadır, dairesel formu nedeniyle daha kolay ısıtılabilmektedir. Bu nedenle, ailelerin bir bölümü kışı bahçelerinin içinde yer alan çadırlarda, yazı ise tek katlı evlerde geçirmektedir, (Şekil 5.6).

Şekil 5.6 : Parsel sınırın içinde yaşam.

Çadır mahallelerinin içinde gelişen bağımsız konutun ocağı daha büyük olmuştur. Tuğladan yapılmış baca, aynı zamanda evi ısıtmaya da yardımcı olmakta ve bacanın içinde hava sirkülasyonuna yardımcı olmaktadır. Baca içi, farklı bir örme tekniğiyle örülerek, ısının hem baca içinde uzun süre kalmasını hem de evin ısınmasına ve daha uzun süre sıcak kalmasına yardımcı olmaktadır. Çadır'ın yerleşik hayata geçişte izdüşümü gibi olan bu evlerde de, ocak evin merkezindedir. Bir başka deyişle, evin içinde mekansal kurgu ocağa göre şekillenmektedir, (Şekil 5.7).

Şekil 4.18 : Çadır mahhallelerinde bağımsız kontlardan örnek plan şeması.

Şekil 5.7'de de görüldüğü gibi, çadır kentlerde yer alan bağımsız konutlarda eve giriş için, çadırdan farklı olarak bir giriş mekanı bulunmaktadır. Moğolistan'ın sert iklim koşullarına göre zaman içinde gelişen ve konuta eklemlenen bu mekan, eve girişte hem tampon bir alan yaratma hem de ev içindeki ısının korunmasına yardımcı

olmaktadır. Ayrıca, çadır kentlerde yer alan çadırlara da zaman içinde bu giriş mekânı eklenmiştir. (Bknz. Şekil 5.6)

Evin bir diğer özelliği, çadırlarda olduğu gibi kuzey kısmının tanrılar köşesi olarak tutulmuş olmasıdır. Evin girişi de, tampon alandan geçildikten sonra, tıpkı çadırdaki gibi güneye bakmaktadır. Merkezi plan kurgusu da aynen yeni düzene aktarılmıştır

Şekil 5.7 : Günümüzdeki çadır mahalleden bağımsız konut örnek iç ve dış görünüş.

Şekil 4.8'deki fotoğraflarda, Moğolistan'ın Darkhan şehrindeki çadır mahallede yer alan bir evin içeriden ve dışarıdan görüntüsü yer almaktadır. İçerdeki görüntüde, dökme demirden ocak (soba) ise tuğladan yapılmış baca görünmektedir. Yaşama alanı ise arka planda kısmen görünmektedir. Ev sahipleri, evlerini tümüyle kendileri inşa etmiştir. Yani herhangi bir mimari ya da teknik yardım almamışlardır. Evin içinde 3 kişi yaşamaktadır.

5.3 Toplu Konut Gelişimi

i20. yüzyılının başında Moğolistan, eski şanslı tarihi ve zaferleri geçmişte kalmış, Orta Asya'nın en geri kalmış ülkelerinden biriydi. Cumhuriyetten önce, 200 yıl boyunca feodal bir yapıda bir Çin sömürgesi olarak yönetilmiştir. Ekonomik olarak Çine, dini ve kültürel olarak da Tibet'e bağlı olan Moğolistan, 1921'deki halk devrimi ile ekonomik, politik, sosyal ve kültürel açıdan değişikliğe uğramıştır. Bu değişim, sadece Moğolistan'a ait değil tüm Orta Asya'ya özgüdür. Böyle karışık bir ortamda Moğolistan'ın tek destekçisi ise Sosvet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği idi, (Tsultem,1988).

Şekil 5.8 : Moğolistanın ilk devlet üiversite binası.

1960'lı yıllardan itibaren, kentlerde alt yapının da tamamlanmasıyla toplu konutlar gelişmeye başlamıştır. Moğolistan'daki toplu konut gelişimi iki dönem halinde incelemek mümkündür:

- 1960-2000 arası toplu konut gelişimi
- 2000-den bugüne kadar olan toplu konut gelişimi

5.3.1 1960-2000 arası toplu konut gelişimi

1960'lı yıllarda Rusya' ya eğitim-öğretim görmeye giden ilk öğrencilerin ülkeye dönmesiyle, Moğolistan kendi inşaat enstitülerini kurmaya başlamıştır. Kanun ve yönetmelikler hazırlanmıştır. Artık ülkenin geneli için, alt yapısı tamamlanmış alanlarda inşaat yapılmayacağı ve söz konusu alanlarda inşaat izni verilmeyeceğine dair kararlar alınmış ve planlar hazırlanmıştır. Bu faaliyetlerin başında o dönem gene Ruslar bulunmaktaydı. Böylece; 30-32 m^2 büyüklüğünde stüdyo (mutfağı ayrı olan) daireler, 43-45m^2 büyüklüğünde 1+1 daireler, 43-58 m^2 büyüklüğünde 2+1 daireler ve 72-78m^2 büyüklüğünde 3+1 daireler, 5 katlı ve tuğladan yapılmış toplu konutlar olarak inşa edilmeye başlanmıştır.

Moğolistan bağımsızlığını ilan etmiş bir ülke bile olsa, 1990'lı yıllara kadar, Sovyet Birliği içinde yer alan bir ülkeydi. 1990'lı yıllarda gençlerin başlattıkları ayaklanmalar ve protestolar ile demokratik bir ülke olma yolunda ilk adımını atmıştır.

Bu dönemde, ülke genelinde fabrikaların kapatılması ile ekonomik bir kriz yaşanmış ve bu durumdan en çok inşaat sektörü zarar görmüştür. Bir başka deyişle, 1990'lı yıllarda Moğolistan'daki inşaat sektörü hemen hemen durmuştur

1960-2000 yıllar arası inşa edilmiş olan toplu konutların genel özellikleri çizelge 4.1 de görülmektedir.

Çizelge 5.1 : 1960 -2000 arası toplu konutların genel özellikleri (Munkhtuya, 2012).

Yapım teknoloji	**Kat**		**İnşa edildiği yıl**	**Yapının genel özellikleri**	**Alan (m^2)**			
	sayı	Yüksekliği (m)			stüdyo	1+1	2+1	3+1
Yığma	2-4	3,00	1950-1960	Mutfak ve banyo çok küçük	25-36	30-40	55-70	69-84
Yığma	4-5	3,00	1960-1965	Koridor genişliği dar (1m) depolama odası var, soba yeri var, hava sirkülasyonu iyi				
Betonarme	5	2,80	1970	Banyo ve tuvalet ayrı koridor genişliği 1,35m, balkonu uzun, mutfak geniş				
Betonarme	5-9	2,80	1975	Banyo ve tuvalet bir arada, balkonu var hava sirkülasyon iyi				
Betonarme	12	2,80	1980	1+1 ise uzun balkonlu banyo ve tuvalet ayrı 3+1 ise koridoru uzun banyo ve tuvalet ayrı, 2 yatak odasının balkonu var hava sirkülasyonu iyi				
Betonarme	12	2,80	1985	Koridoru geniş banyo ve tuvalet ayrı mutfak genişliği orta 2 tane balkonu var				

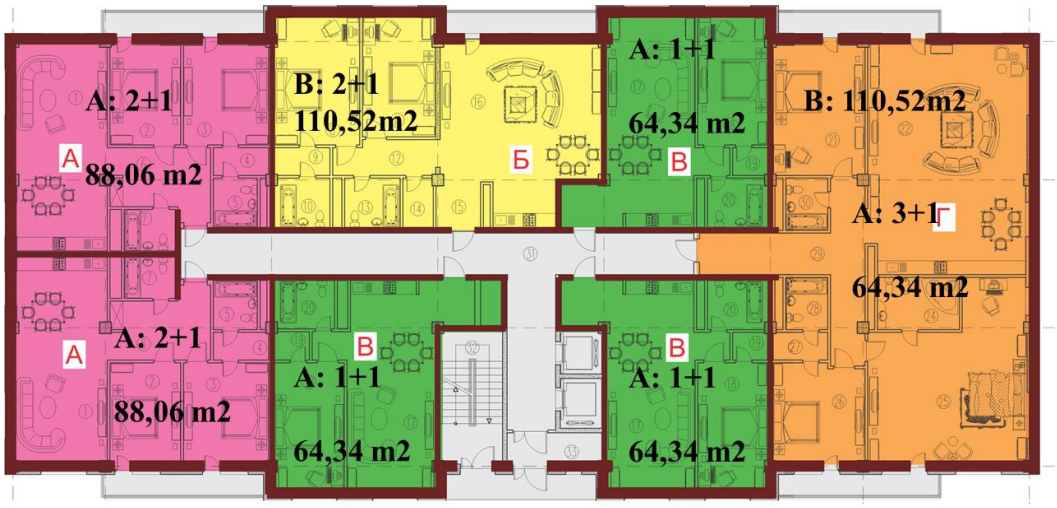

Şekil 5.9 : 1965 ten sonra inşa eden 5 katlı yığma binalar.

5.3.2 2000'den sonrakı toplu konut gelişimi

Moğolistan inşaat faaliyetleri, 2000 yılından itibaren tekrar hız kazanmıştır. Bu sefer Moğolistan kendi mimarları ile yeni bir inşaat dönemine girmiştir. Bu dönemde kullanıcıların istekleri de çeşitlenmiş, küreselleşme ve liberal ekonomik model her yerde olduğu gibi Moğolistan'da da kendisini göstermiş ve etki alanını genişletmiştir. Böylece, batı tarzı yaşam biçimleri, Moğolistan'da da görülmeye başlanmıştır. Alım gücü yüksek orta ve ortanın üstü gelir grupları, daha lüks, yaşam standartları daha yüksek batı tipi bir yaşam tarzı ile tanışmışlardır. Eskiden inşaat sektörü devletin elindeyken, artık özel firmaların da sektörün içinde yer almasıyla çeşitlilik artmıştır. Sovyet döneminde, eşit yaşam, üretim ve paylaşım ülküsü doğrultusunda herkesin bir konutu olması arzulanırken, bu yeni düzende sosyal sınıflar ekonomik olarak ayrışmakta ve gelir düzeyi farklılıkları farklı ihtiyaç ve talepleler gün yüzüne çıkarmaktadır. Özel sektör açısından da rekabete dayalı yeni bir düzen gelişmeye başlamıştır. Sovyet döneminde, sosyal haklar ve sorumluluklar kişileri yaşadıkları yere saygılı olmaya zorlarken yani çevredeki alt yapısı, okul, hastane vb. ortak kullanıma ait yapılar göz önünde bulundurularak inşaat faaliyetleri yürütülürken, yeni dönemde parası olan istediği arsayı alıp inşaat yapabilmektedir.

2000'den sonraki konutlar, gelir düzeylerine göre normal orta ve lüks olarak ayrıştırılmış halde çizelge 5.2 de gösterilmiştir.

Şekil 5.10 : 2000 den sonra satılmaya başlayan toplu konut plan tipı örnek (2012).

Çizelge 5.2 : 2000'den sonrası toplu konutların genel özellikleri (Munkhtuya, 2012).

Gelir düzey göre binayı sınıflandırması		normal	orta	lüks
Yapım teknolojisi		Beton, çelik karkas, blok, tuğla ,		
kat	Sayı	10-17	10-12	5-7
	yüksekliği	2,70-2,85	2,70	-
Genel plan düzendeki özelliği		Mutfak ve salon bir arada, yatak odaya salondan geçilir, balkonu küçük	Mutfak ve salon beraber, depolama oda veya dolap, tuvalet ayrı, balkon küçük	Eve biyenin tuvaleti ve banyosu ayrı, çalışma odası, koridoru geniş, depolama dolapları, yerden ısıtmalı,
Binanın özelliği		Binanın giriş katında kullanıcı için gerekli olan market, kuaför, restoran gibi ticari yerlerin bulunması, binanın altında otopark, 1-2 tane asansörün olması, güvenlik, çocuk oyun alanına olması		
Alan (m^2)	Stüdyo	30-33	37-44	-
	1+1	50-56	42-93	-
	2+1	70-73	57-120	89-122
	3+1	87-121	96-165	95-164
	4+x	-	-	183-300

2000 yıllardan sonra inşa edlien toplu konutlar da, genel olarak mutfak ve salonun artık birlikte yani yaygın adı ile amerikan tarzı mutfak şeklinde kullanıldığı

görülmektedir. Konutlar pahalı olduğundan metre kare bazında küçülmüşlerdir, (Şekil 5. 11, Şekil 5.12) Ayrıca, küçük konutların satışı büyüklerine göre çok daha iyidir. Tam tersi durum da sözkonusudur. Gene gelir düzeyindeki artış, çok odalı lüks dairelere olan talebi de doğurmuştur.

Şekil 5.11 : 2000 den sonra satılmaya başlayan toplu konutların iç mekan görünüş

Yeni dönem toplu konutları ile Sovyet döneminden kalma toplu konutlarda değişen ve değişmeyen özellikler bulunmaktadır:

Değişmeyenler

- Balkonun olması (en az bir adet)
- Depolama alanın olması (ya da depolama dolabı)

Değimeyenler

- Mutfak açık mutfağa dönüşmesi
- Metre karenin ve oda sayısının azalması
- Çok odalı lüks dairelerin ortaya çıkması

5.4 Bölümün sonucu

Bu Bu bölümde, Moğol kentine geçişte fiziksel çevrede yaşanan değişimler, süreklilikler ve kopuşlar ele alınmıştır.

1921'de Cumhuriyet'in ilanından sonra kırsaldan kente göçler başlamış ve ilk kentler kurulmaya başlanmıştır. Ancak ülkenin ekonomik durumunun iyi olmaması ve alt yapı yetersizliği dolayısıyla, ilk kentlerin kurulum aşamasında çadır kentler ortaya çıkmıştır.

Sınırlı alanlarda hayvancılık ve ekim dikim faaliyetlerin yapıldığı çadır kentlerde, zaman içinde müstakil konutlar inşa edilmeye başlanmıştır. Halkın kendi olanakları

ile uzman yardımı almadan inşa ettiği bu konutlar, çadırdan müstakil konuta geçişin ilk özgün örnekleridir.

1960'lı yıllardan itibaren ülkede toplu konutlar inşa edilmeye başlanmıştır. 2000'li yıllardan itibaren ise özel sektörün de devreye girmesiyle, global içerikte, kültürel referansları olmayan ve farklı yaşam tarzlarını pazarlayan konutlar yapılmaya başlanmıştır.

6. GELENEKSEL MOĞOL ÇADIRINDAN BAĞIMSIZ KONUT YAŞAMINA GEÇİŞTE MEKANSAL GEREKSİNİMLER VE İLİŞKİLER

Günümüzde Moğol kültürüne özgü özellikleri yansıtmayan ve dünyanın her yerinde aynılaşarak tekrarlanan konut üretimine karşı, Moğol Halkı için geleneksel çadır-yaşam kültürüne öykünen ve ondan hareketle tasarlanan müstakil / bağımsız konutlar için bir üreme modülü ve sistemi geliştirmek bu tez çalışmasının ana amacıdır. Bu bağlamda, plan kurgusunda iç-dış ilişkileri ve kültürel olarak önem arz eden unsurlar belirlenip tasarıma veri olarak aktarılmıştır.

Genel olarak tasarım sürecini;

- Konu seçimi ve yer tespiti
- Bilgi toplama
- Senaryo geliştirme
- Kavram üretme
- Tasarım (alternatif çözüm önerilerinin üretilmesi), olarak tariflemek mümkündür.

Bu bağlamda yapılan çalışmalar şöyledir:

- Parsel boyutlarının belirlenmesi
- Kullanıcı profilinin belirlenmesi
- Konut büyüklüğünün belirlenmesi
- Tasarım kararlarının verilmesi
- Tasarım

6.1 Parsel Boyutların Belirlenmesi

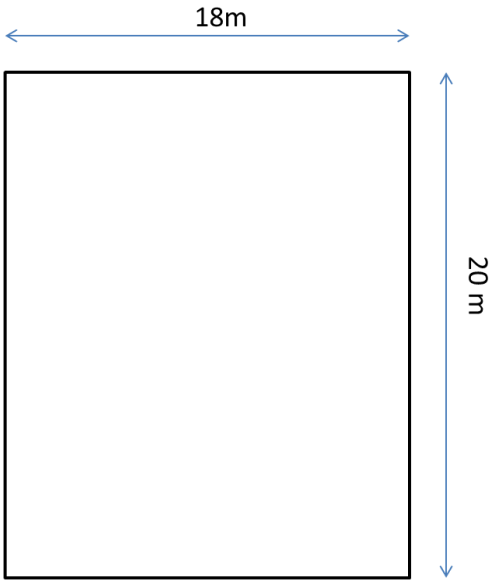
Çadır hayatından yerleşik hayata geçişte, devlet tarafından verilen parseller üzerinde ihtiyaca uygun olarak yerleştirilen konutlar ve onlarla etkileşimli geleneksel çadırlar, halkın barınma ihtiyacını karşılamak üzere birlikte hizmet vermişlerdir.

2003 yılından itibaren Moğolistan devleti, oturmak amacıyla kullanılmak üzere 1 aileye;

- Büyük şehirlerde (Ulan Batur, Darkhan, Erdenetvb.) 0.07 dönüm arazi (700 m^2 veya 35x20 m) ,
- Küçük şehirlerde 0,35 dönüm arazi (3500 m^2),
- Kırsal alanda ise 0,5 dönüm arazi (5000 m^2) tahsis etmektedir.

Ancak, günümüzde giderek arsa ve arazilerin değerlenmesi ve fiyat artışı nedeniyle, mevcut parsel büyüklüklerinin küçüleceği ve daha fazla sayıda kullanıcının kullanımına açılacağı öngörülmektedir.

Bu kapsamda, çağdaş yaşam gereksinimleri dikkate alınırsa parsel büyüklüğünü 18x20 m yani 360 m^2 olarak belirlemek mümkün gözükmektedir, (Şekil 6.1).

Şekil 6.1 : Parsel sınırları.

6.2 Kullanıcı Profilin Belirlenmesi

Bu çalışmada, kullanıcı profilini belirlemek amacı ile bir anket hazırlanmıştır. Bu amaçla, Moğolistan'ın Darkhan Kenti'nde yaşayan gelir düzeyleri orta ve ortanın üzerinde olan, eğitim durumları lise ve üzerinde olan, yaşları 40-60 aralığında 45 kadın ve 52 erkek olmak üzere toplamda 106 kişiyle anket yapılmıştır. Anket soruları Ek A'da ve anket değerlendirmesi Ek B'de yer almaktadır.

Anket, genel strüktürü itibariyle altı (6) ana bölümden ve 50 sorudan oluşmaktadır:

İlk bölümde genel bilgilere ilişkin sorular yer almaktadır. Bu bölüm; yaş, cinsiyet, meslek, adres bilgilerini içermekte ve 1-3 arasındaki soruları kapsamaktadır.

İkinci bölümde toplu konutta yaşayanlar ile ilgili sorular yer almaktadır. Bu bölüm; kat sayısı, kiracı mı ev sahibi mi olunduğu, bina yaşı, konut büyüklüğü, oda sayısı, konutta yaşayan kişi sayısı ile ilgili bilgileri içermekte ve 4-4.8 arasındaki soruları kapsamaktadır.

Üçüncü bölümde bağımsız konut/çadır kentte yaşayanlar ile ilgili sorular yer almaktadır. Bu bölüm; kiracı mı ev sahibi mi olunduğu, konutun kimin tarafından yapıldığı, bina yaşı, konut büyüklüğü, oda sayısı, konutta yaşayan kişi sayısı, ısıtma sistemi, altyapı, eve ait bir bahçenin olup olmadığı, bahçe kullanımı, eve ait garaj olup olmadığı, evin içinde tuvalet olup olmadığına ilişkin bilgileri içermekte ve 5.bölüm (5-5.19) ile 6.bölüm (6-6.4) arasındaki soruları kapsamaktadır.

Dördüncü bölümde ankete katılanların konut tercihleri ile ilgili sorular yer almaktadır. Bu bölüm; gelecekte ısıtma ve alt yapı ile ilgili problemler çözümlendiğinde bağımsız konutta yaşamak istenip istenmediği, nedenleri, gelecekte yaşamak istenilen konutun büyüklüğü, oda sayısı, geleneksel moğol çadır mobilyasına evlerinde yer verip vermeyecekleri, gelecekte sahip olmak istenilen konuta ilişkin bahçe kullanımı, araç girişi ve kullanımına ilişkin bilgileri içermekte ve 7.bölümde (7-7.10) yer alan soruları kapsamaktadır.

Beşinci bölümde ankete katılanların ülke dışında yaşayıp yaşamadıklarına ilişkin olarak 8.soru yer almaktadır.

Altıncı bölümde ankete katılanlardan şu an yaşadıkları evin krokisini çizmeleri istenmektedir.

6.3 Konut Büyüklüğün Belirlenmesi

Bu tez kapsamında yapılan anket çalışması; çadır kentte ve / veya toplu konutlarda yaşayanların konut tercihlerini belirlemeye ve böylece yeni konut büyüklüklerini saptamaya ayrdımcı olmuştur.

Ankete katılanlara m^2 bazında yaşamak istedikleri ev büyüklüğü sorulduğunda % 46'lık bölümü 20-40 $m^{2'}$ lik bir konutta, % 29'u 40-60 m^2 büyüklüğünde bir konutta, % 8'i ise 60 $m^{2'}$den büyük bir konutta yaşamak istediklerini belirtmiştir. Bu tercihlerden de anlaşılacağı üzere, konut $m^{2'}$ leri diğer ülkelere göre (örneğin Türkiye ile kıyaslandığında) oldukça küçüktür. Bunun nedeni, Moğolistan'da konut fiyatlarının gün geçtikçe artması ve büyük $m^{2'}$ li evlerin ısıtma vb. maliyetlerinin fazla olmasıdır. Ancak bu çalışmada geliştirilen konutlar, dünya standartlarına yakın büyüklükte ve m^2 olarak daha büyüktür.

Kullanıcıların ekonomik durumları ve ihtiyaçlarına uygun konutu seçmelerine olanak sağlayan farklı konut tipleri geliştirilmiştir. En küçük bağımsız konut birimi 2+1 olarak belirlenmiş olup, 3+1 ve 4+1 (A ve B tipi) konut plan şemaları da üretilmiştir. Genelde zemin katta yoğunluk gösteren plan şeması, gerektiğinde ikinci katın kullnımına da imkan vermektedir.

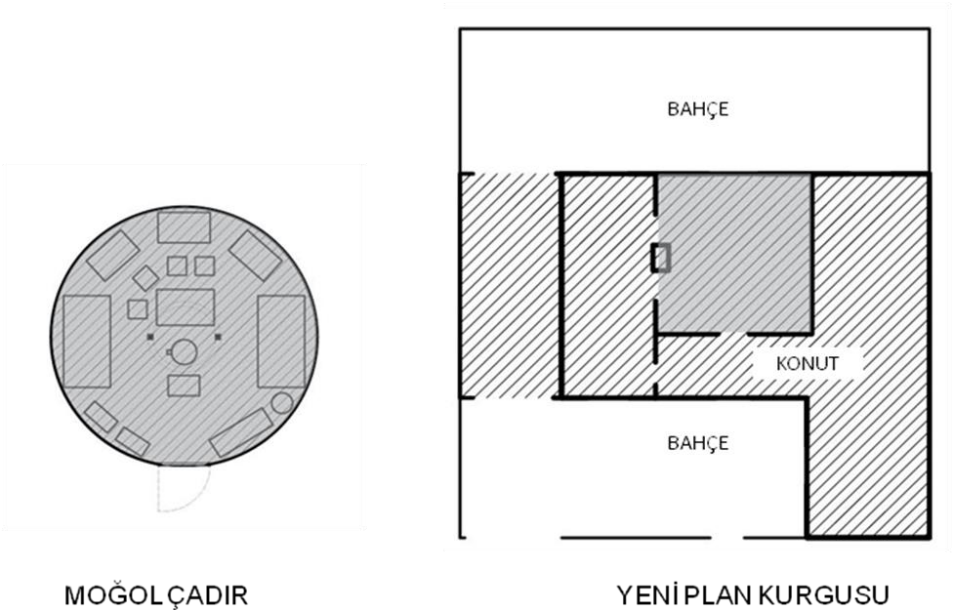
6.4 Tasarım Kararlarının Verilmesi

Bu çalışmada, tasarıma yön veren tasarım kararlarını belirlemek amacı ile ilk olarak literatür çalışması yapılmış, ardından geleneksel çadır yaşamı ve plan kurgusu tarihsel süreçte incelenmiştir. Ayrıca, günümüzde Moğolistan'daki çadır kentler ve çağdaş konutlar üzerine araştırma yapılarak, geleneksel ve çağdaş yaşam biçimleri karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Bu bağlamda projenin gelişim aşamasında izlenen yöntem şöyledir:

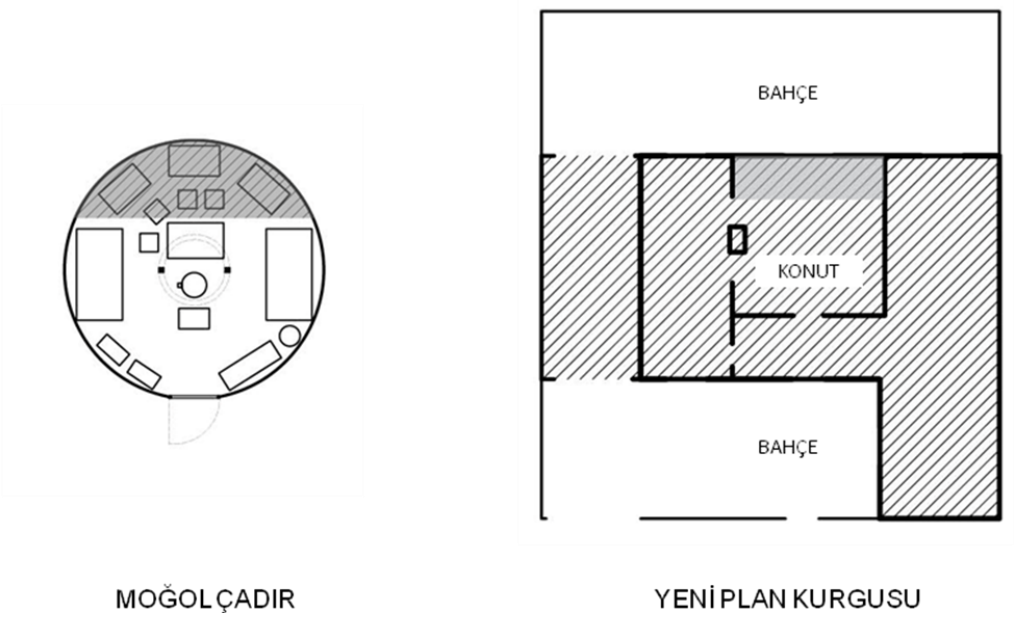
- Geleneksel Moğol Çadırı'nın Mekânsal Kurgusunun İncelenmesi
- Çadır Kentteki Konut Tipleri ve Mekânsal Kurgunun İncelenmesi
- Çağdaş Konut Örnekleri ve Mekânsal Kurgusunun İncelenmesi
- Yeni Tasarıma Veri Oluşturacak Tasarım Kararlarının / İlkelerinin Belirlenmesi

Merkezi mekân – dairesel bir forma sahip olan çadır, bir merkez etrafında gelişen mekânsal bir kurguya sahiptir. Yeni plan kurgusunda, evin merkezini teşkil eden bu mekân, yaşama birimi olarak kurgulanmakta ve bütün mekânların eklemlendiği mafsallı kurgunun ana mekanını oluşturmaktadır. Ayrıca, yaşama mekanının merkezi konumunu taçlandırmak amacı ile girişe bakan yönde ve ocağın/şöminenin bulunduğu duvar, yer yer boşaltılarak konuttaki mekânsal ilişkiler görsel olarak da tariflenmiş ve geçirgenlik sağlanmıştır, (Şekil 6.2).

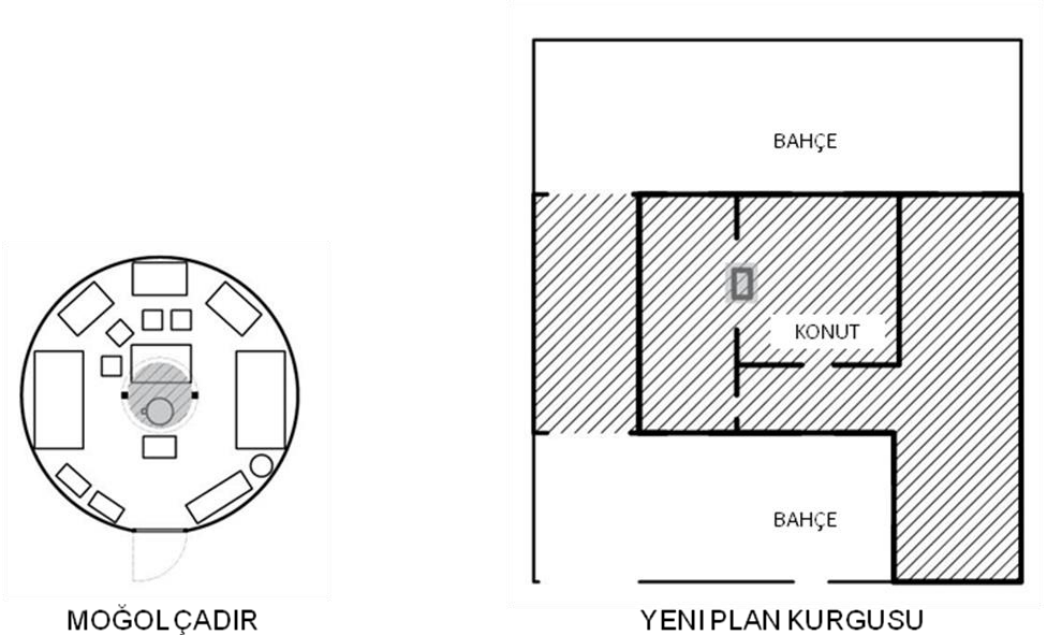
Şekil 6.2 : Merkezi mekan.

Tanrılar köşesi –Tanrılar köşesi, geleneksel çadır şemasında evin daima kuzeyinde yer alır ve girişin tam karşısına gelecek şekilde konumlandırılır. Yeni plan şemasında tanrılar köşesi ve giriş aksı prensip olarak korunmuştur, (Şekil 6.3). Bir çok etnografik ve tarihsel araştırmada, gerek geleneksel gerekse çağdaş toplumlarda dini inançların davranış ve mekan formu ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Dinsel eylemlerin sistematik ve düzenli olarak konut dışındaki (Kilise, Sinagog vb.) mekanlarda yapıldığı toplumlarda, özellikle batı dünyasında konut içinde önemini yitiren dini davranışlar kutsal eşyalar, yasaklar, dini tören kuralları gibi dinsel nitelikler hala bir çok toplumda geçerliğini sürdürmektedir. Bu nedenle dinsel nitelikler, evrensel olmadıkları göz önünde bulundurularak, kültür-davranış-mekan etkileşimde kültürel bileşen olarak ele alınmaktadır. Konutun önemli bir dinsel anlamı olabileceğini, başka bir deyişle, dini inançların konutun oluşumundaki önemini ortaya koymaktadır (Turgut, H 1990).

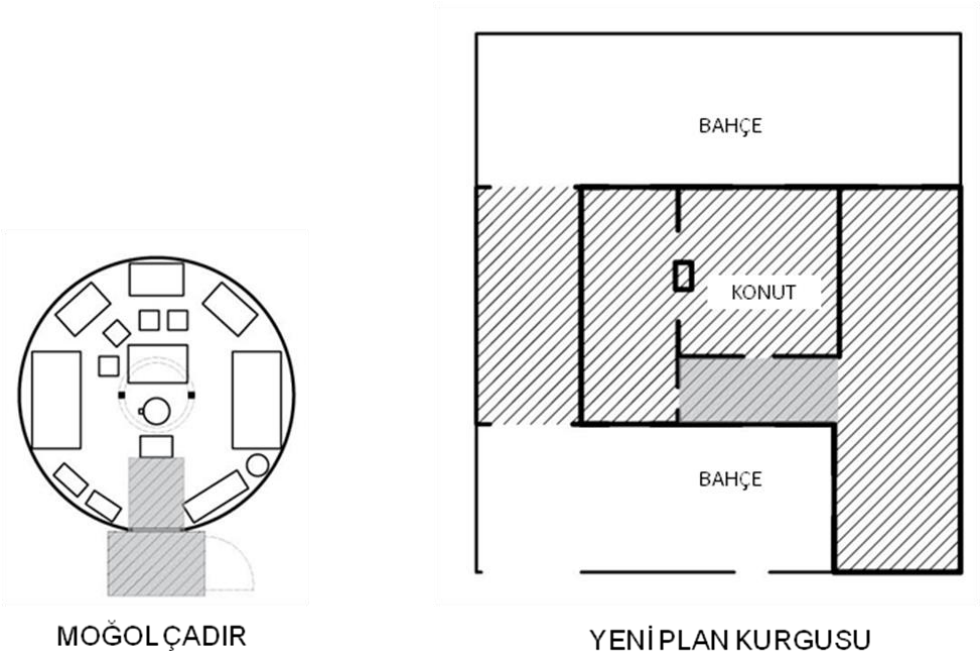
Şekil 6.3 : Tanrılar köşesi

Ocağın merkezi konumu – dairesel formdaki Moğol çadırında, ocak çadırın tam orta yerinde ve merkezi bir konumda yer almaktadır. Ocağın, çadır içindeki konumu ısınma, yemek pişirme vb. fonksiyonel anlamların yanısıra aynı zamanda tinsel bir içeriğe de sahiptir. Çadır içindeki diğer bölgeler de, ocağın merkezi konumuna göre konumlandırılmaktadır. Yeni plan şemasında, ocağın merkezde olma durumu göz ardı edilmiş, ancak ocak aksına bağlı olarak gelişen mekânsal kurgu ve mekânsal ilişkiler korunmuştur (Şekil 6.4).

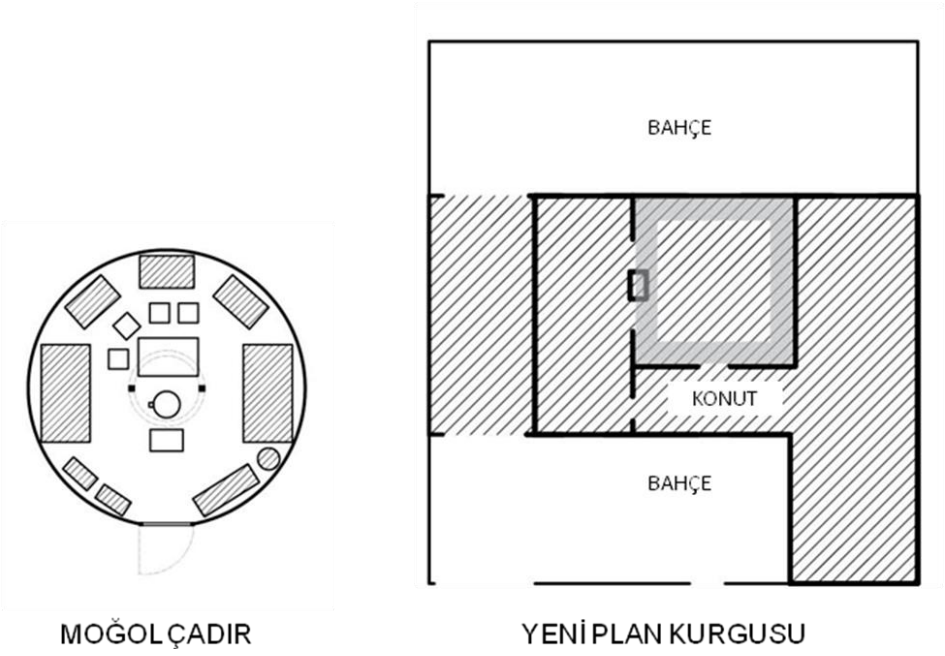
Şekil 6.4 : Yeni ve eski şemada ocağın konumu

Evin giriş bölümü – çadırın girişi daima simetri ekseninde ortada ve güneye bakacak biçimde tanrılar köşesinin karşısına gelecek şekildedir. Yeni plan şemasında, girişin tanrılar köşesinin karşısına gelecek biçimde ve tam ortada olması prensibi benimsenmiştir (Şekil 6.5). Ayrıca, çadırda ve çadır kentlerde eve ya da çadıra doğrudan girmemek için bir mekânsal eşik ya da ara bölge yaratılması prensibi de korunmuş ve yeni plan şemasına aktarılmıştır.

Şekil 6.5 : Giriş bölümü.

Mobilya düzeni –Moğol çadırının içinde mobilyalar, ocak ve ilişkili mobilyalar hariç, yanlarda yer almaktadır. Yeni plan şemasında, merkezi mekan olarak tariflenen yaşam alanında, mobilya düzeni çadırdakine benzer biçimde kurgulanmış ve kenarlara yaslanmıştır, (Şekil 6.6).

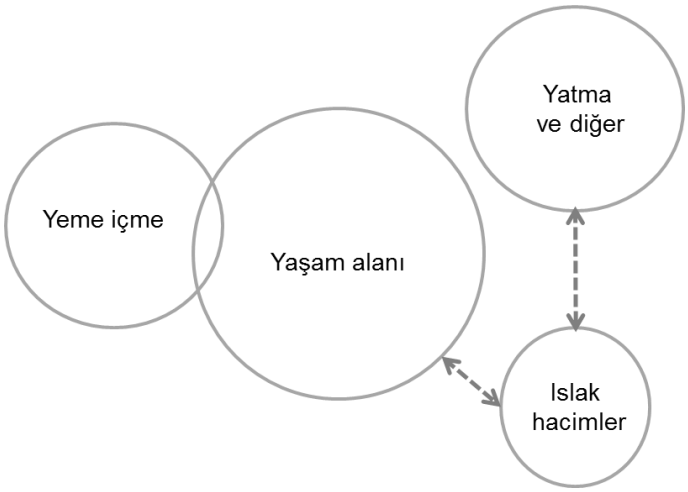

Şekil 6.6 : Mobilya düzeni

Bahçe kullanımı – Moğol çadırı sökülüp taşınabilir niteliktedir. Bu anlamda, çadırın dış mekan ile ilişkisi yönlenme ve diğer komşuların alandaki konumu ile sınırlıdır. Hayvancılık faaliyeti, çadırın dışında kalan alanlarda komşularla verilen kararlara göre belirlenmektedir. Yerleşik hayata geçildikten sonra, parselasyona ve parsel özelliklerine bağlı olarak çadır kentlerde hayvanlar için bir bölüm, tarım alanı ve depolama alanları olmak üzere farklı ihtiyaçları karşılamaya yönelik bölgelemeler sözkonusudur. Yeni plan şemasında ise bağımsız konutlar birbirine bitiştirilerek tek ve iki katlı bir toplu üreme modülü geliştirilmiştir. Yatayda lineer olarak gelişen bu kurguda, her konutun önde ve arkada olmak üzere kendine ait bir bahçesi bulunmaktadır.

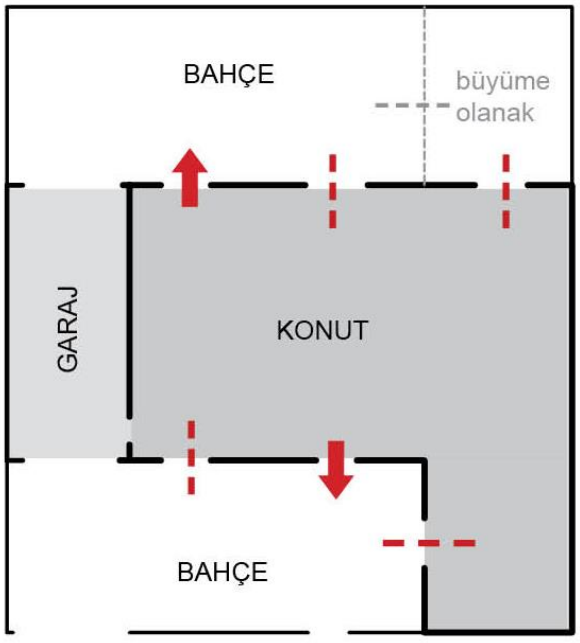
Bu genel tasarım kararları çerçevesinde konutun; iç-iç, iç-dış ve dış-dış ilişkileri şöyle tariflenmiştir:

Konut-iç mekan ilişkisi – Yeni plan şemasında, konut iç mekanı yaşama, yeme-içme, ıslak hacimler, yatma ve diğer işlevsel alanlar olmak üzere bölgelere ayrılmıştır.

Şekil 6.7 : Konut iç mekan ilişkisi.

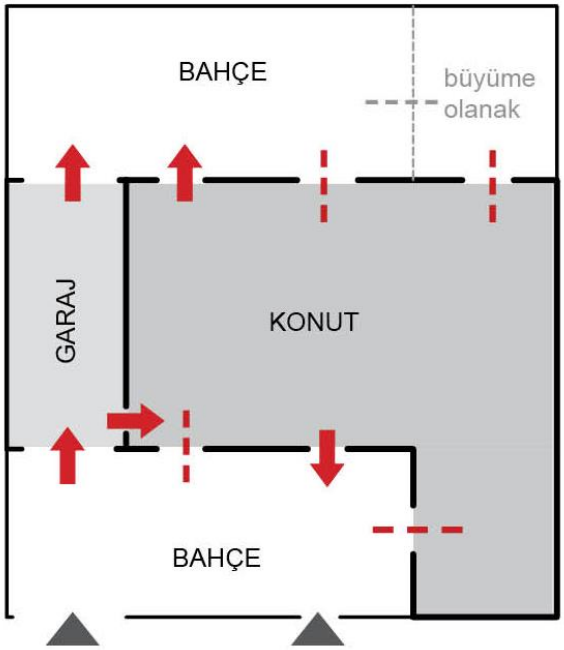
Konut-bahçe ilişkisi – Yeni plan şemasında, konutun bahçe ile olan ilişkisi muhafaza edilmiştir. Konut parselin orta aksına yayılacak ve yatayda gelişecek biçimde konumlandırılmıştır. Böylece yeni konut şemasında, ön ve arka bahçe olmak üzere bahçe kullanımı tariflenmiştir.

Şekil 6.8 : Konut bahçe ilişkisi.

Konut-garaj-bahçe ilişkisi – Yeni plan şemasında, bahçenin garaj ile olan ilişkisi önemlidir. Garajın hem ev ile doğrudan bağlantılı olması hem de bahçe ve sokak ile ilişkili olması üzerinde durulmuştur. Garaj, parselin bir

yanında yer almaktadır. Sokaktan garaja doğrudan giriş bulunmaktadır. Ayrıca, garajdan arka bahçeye geçiş olanağı bulunduğu gibi eve de doğrudan garajdan girme olanağı mevcuttur.

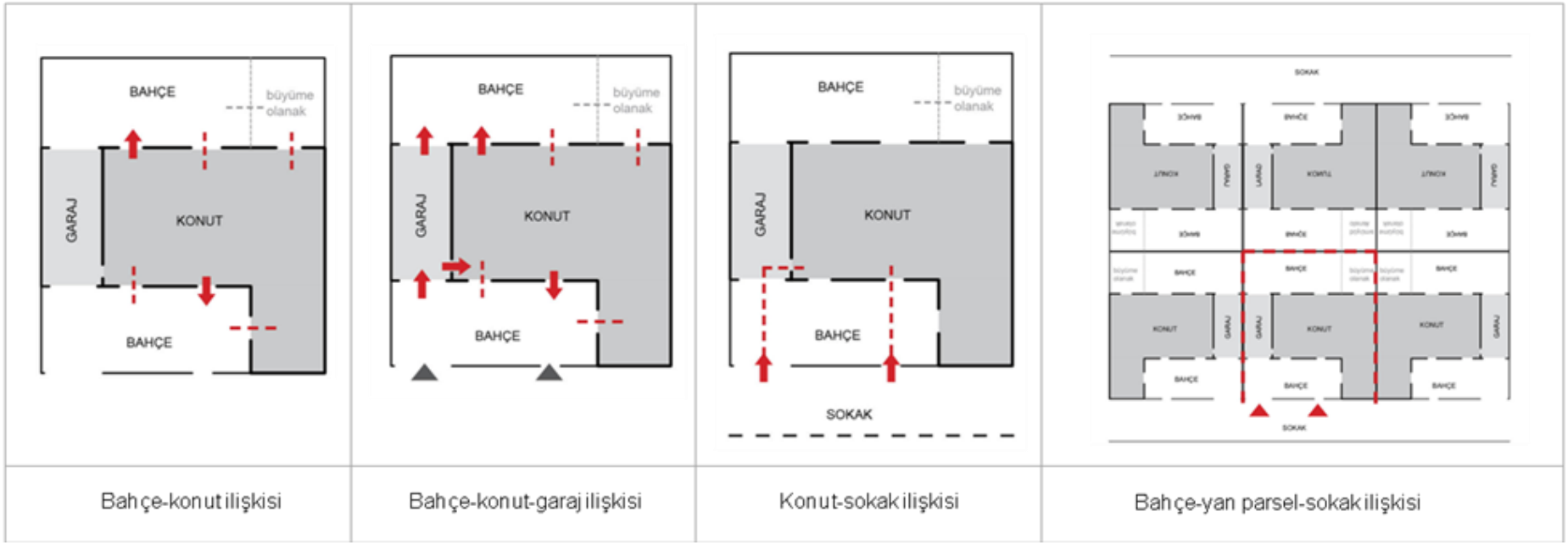
Şekil 6.9 : Konut-garaj-bahçe ilişkisi.

Konut-yan parsel-sokak ilişkisi – Yeni plan şemasında konut birimi, yan parseldeki konut birimine, yatma mekanlarının bulunduğu aks ve aksi yönde garaj mekanının bulunduğu aks doğrultusunda bitiştirilmiştir. Böylece, aynı birimin sırt sırta vererek tekrar edilmesiyle, ada bazında parsel düzeni oluşturulmuştur. Bitişik nizamdaki konutlara sokaktan giriş imkanı verilmiştir, (Şekil 6.10)

Şekil 6.11'de konut-yakın çevre ilişkisi: bahçe-konut-garaj ilişkisi, konut-sokak ilişkisi, bahçe-konut ilişkisi, bahçe-yan parsel-sokak ilişkisi olmak üzere görülmektedir.

Şekil 6.10 : Konut-yan parsel-sokak ilişkisi.

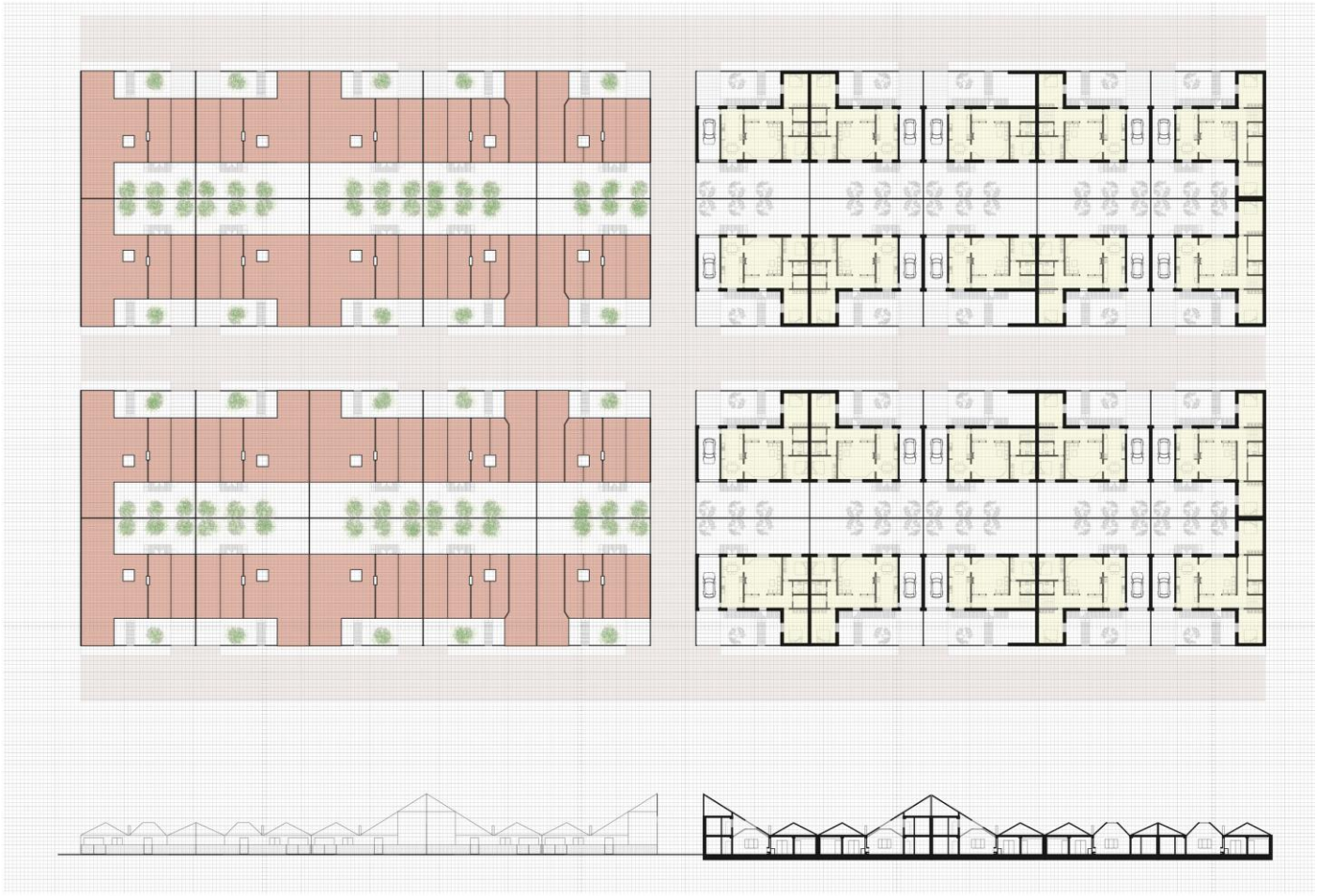
Şekil 6.11 : Konut yakın çevre ilişkisi

6.5 Tasarım

Anket sonuçlarına göre, bağımsız konutta yaşamak isteyenlerin oranı % 66'dır. Bu durum, geleneksel yaşam biçimi hayvanların beslenmesi için döngüsel yer değiştirmeleri gerektiren göçebe Moğollar için anlaşılabilir bir durumdur. Moğollar, günümüzde de doğa ile yakın bir ilişki içinde olmak istemektedirler. Bu nedenle, Moğol halkının konut tercihinde, bağımsız konut tercihinin ön plana çıkması şaşırtıcı değildir. Günümüzde arazi ve arsa fiyatlarındaki fiyat artışı, alt yapı sorunları vb. nedenler eski parsel boyutlarının küçülmesini ve çadır kentlerin ıslahını gerekli kılmaktadır. Artık, bir parsel içinde tek bir konut tasarlamak ekonomik ve sürdürülebilir olma kriterleri bağlamında efektif değildir.

6.5.1 Yerleşim planı

Bağımsız konut tasarımında mevcuda yönelik ilk müdahale, mevcut parsel sınırlarını, çağdaş yaşam gereksinimleri ve standartlarını göz önünde bulundurarak yeniden boyutlandırmaktır. Bu nedenle, devletin verdiği (35mx20m) parsel boyutları, 18mx20m olacak şeklinde küçültülmüş ve her parselde tek konut olacak biçimde, bitişik düzende bağımsız konutlardan oluşan bir toplu üretim modeli kurgulanmıştır. Bu düzende, her evin önde ve arkada olmak üzere iki bahçesi ve biri taşıt diğeri yaya için iki ayrı girişi bulunmaktadır. Her iki girişte ön bahçe ile bağlantılıdır. Konuta bahçeden giriş, konutun orta aksında tanrılar köşesinin karşısındadır. 90x40 m boyutundaki adalar, uzun kenar boyunca birbirinden 7 m'lik yaya ve servis yolları ile ayrılmakta ve parselin kısa kenarı 10 m'lik taşıt yoluna açılmakta ve trafik akışı bu yönde sağlanmaktadır. Monotonluğu kırmak için konut birimlerinin arka bahçeleri birleştirilerek, yatayda gelişen bir yeşil bant yaratılmıştır. Konutların, sokağa açılan yan bahçeleri de ön tarafta bir diğer yeşil kuşak yaratmaktadır. Projede 2+1, 3+1 ve 4+1 (A ve B tipi) olmak üzere kullanıcılara farklı konut seçenekleri sunulmaktadır. Genelde zemin katta yoğunluk gösteren plan şeması, gerektiğinde ikinci kat kullanımına da olanak sağlayacak biçimde kurgulanmıştır, (Şekil 6.12).

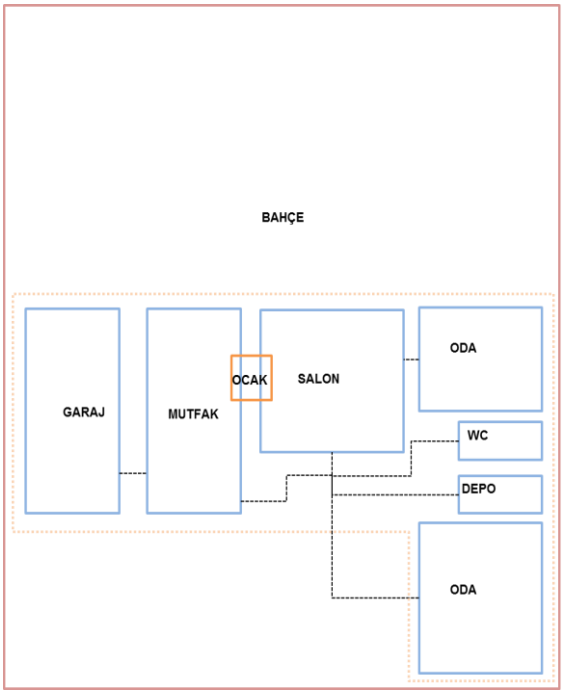

Şekil 6.12 : Yerleşim planı.

6.5.2 Plan kurgusu

Bağımsız, konutlar en küçüğü tek katlı 2+1 konutlar ve iki katlı 3+1 ve 4+1 (A ve B Tipi) konutlar olmak üzere 4 farklı tipte üretilmiştir.

Bağımsız konut birimlerinin mekânsal ilişkisini gösteren plan kurgusu şekil 6.13 de gösterilmektedir.

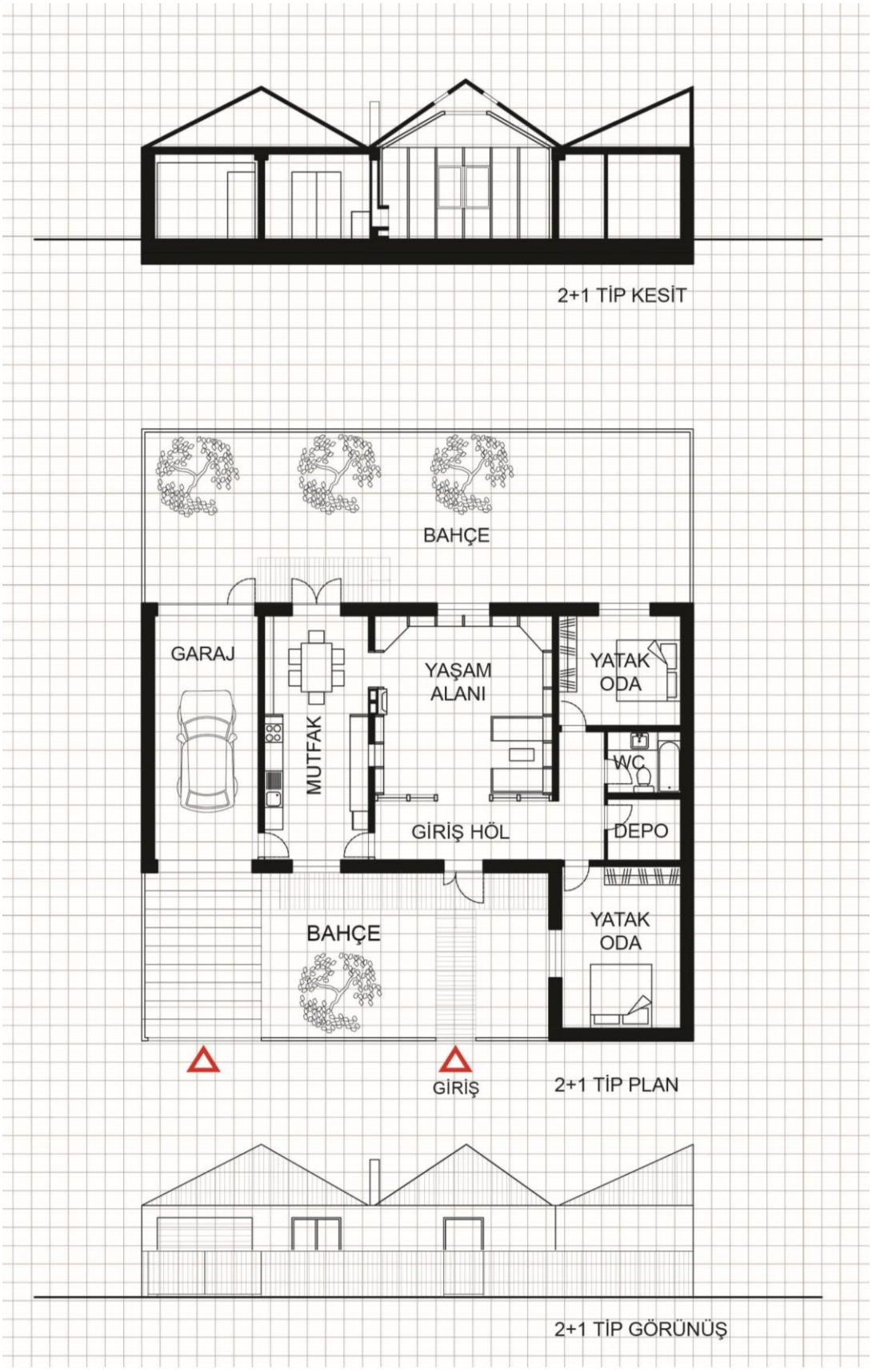

Şekil 6.13 : Bağımsız kontun mekânsal kurgusu.

6.5.2.1 Konut birimi

2+1 konut birimin plan şeması Şekil 6.14'teki gibidir2+1 konut birimin plan şeması Şekil 6.14'teki gibidir.

Büyüme önerisi

Şekil 6.14 : 2+1 konut plan şeması.

6.5.2.2 Büyüme önerisi

125 m^2 kullanım alanına sahip olan 2+1 konut şeması tek katlıdır. Bu komut şeması, yatma ve ıslak hacimlerin bulunduğu aks üzerinde, yatayda ve düşeyde gelişen eklenmelerle büyütülmekte ve böylece iki katlı olarak tasarlanan 3+1 ve 4+1 konut seçenekleri üretilmektedir.

145 m^2 kullanım alanına sahip olan ve 2 katlı olarak kurgulanan 3+1 konut şemasında, alt katta ön bahçede yer alan yatak odası, bahçeden kullanılan yarı açık bir mekana dönüştürülmüştür, (Şekil 6.15). Böylece sözkonusu mekan, kullanıcıların farklı isteklerine ve ihtiyaçlarına bağlı olarak oturma, hobby alanı, depolama, hayvan barınağı vb. farklı kullanımlara olanak sağlamaktadır

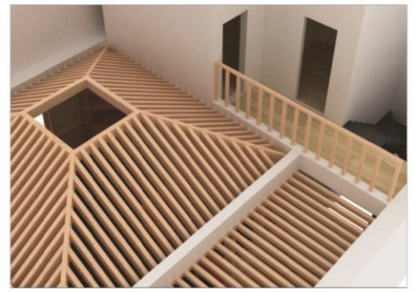
2 katlı olarak kurgulanan 4+1 konut şeması, A ve B Tipleri olmak üzere 2 farklı plan seçeneğine sahiptir. Her 2 tipte de zeminde 2 ve birinci katta 2 olmak üzere 4 yatak odası bulunmaktadır. A Tipi, B tipine göre daha düşük m^2 kullanımına sahiptir.

165 m^2 206 m^2 kullanım alanına sahip olan B tipinde ise, konut şeması arka bahçenin bir bölümünü de konut içi kullanımına dâhil edecek biçimde büyütülmektedir. 4 yatak odalı olan bu plan şemasında, alt kattaki yatak odasına dahil edilerek kullanabilecek ve/veya bağımsız bir depolama alanına dönüşme potansiyeli sahip olan bir oda ile üst katta, kullanıcı tercihine bağlı olarak giyinme odası, banyo, çalışma, oturma odası vb. farklı işlevsel gereksinimlere cevap verecek bir ek mekan daha bulunmaktadır. Ayrıca, bu mekânın da açıldığı koridor, ikinci katta duvar boyunca isteğe bağlı olarak açılabilmekte ve mekânın ışık düzeyi arttırılabilmektedir, (Şekil 6.17)

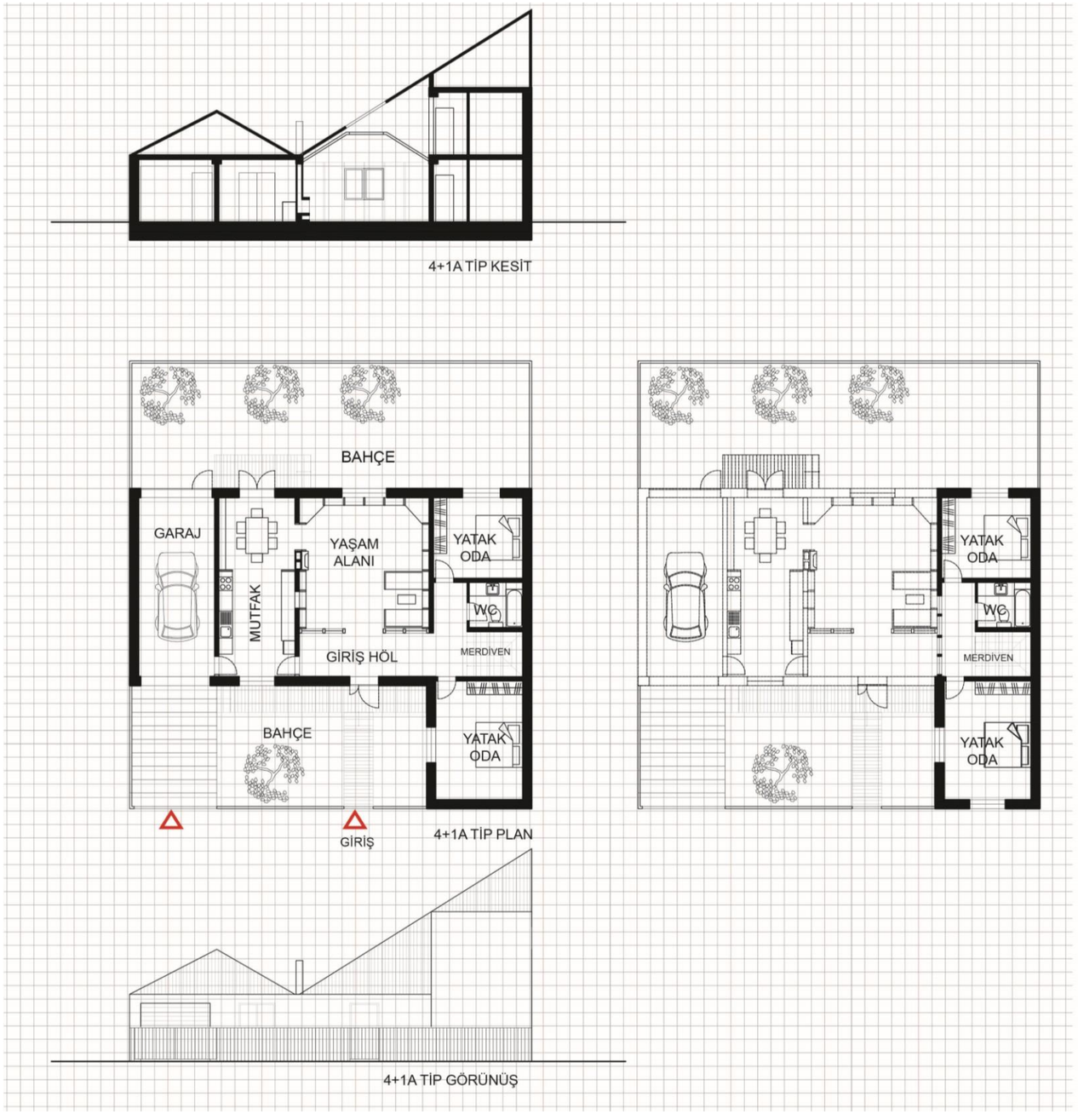

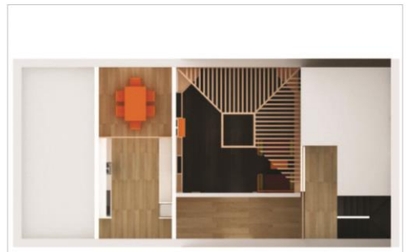

Şekil 6.15 : 3+1 konut plan şeması.

Şekil 6.16 : 4+1 konu plan şeması.(A-tipi)

Şekil 6.17 : 4+1konut plan şeaması (B-tipi).

6.6 Bölümün sonucu

Bu Bu bölümde, Moğol çadırının kültürel ve mekansal özelliklerini referans alarak ve çağdaş yaşam gereksinimlerini gözardı etmeden, Moğol kültürüne özgü, ona öykünen bağımsız 2+1, 3+1 ve 4+1 (A ve B tipi) konut şemaları geliştirilmiş ve bir üreme modeli kurgulanmıştır.

Ankete katılanların % 66'sı gelecekte bağımsız konutta yaşamak istediğini belirtmiştir. Doğaya yakın olma isteği Moğol halkı için hem yaşamsal hem de kültüreldir. Bu nedenle yeni bağımsız konutlar, 40x90m adalar halinde ön ve arkada kendine ait bahçesi olan konutlardan oluşan bir kurguya göre yerleştirilmişlerdir.

Tasarımın ilk aşamasında, parsel büyüklükleri, 18x20m (360 m^2) boyutlarında yeniden düzenlenmiştir. Ardından, kullanıcı profilini ve ev büyüklüklerin tespiti için Darkhan şehirinde yaşayan 106 katılımcıya uygulanan anket sonuçlarından yararlanılmıştır. Ankete katılanlar %57'si 40 yaş üzerinde, % 92 si kendi evinde oturan, orta ve üstü gelir grubu içinde yer alan çoğunluğu eğitimli kişilerdir.

En küçük konut birimi olan 2+1 birim modülün, hem yatayda hem de düşeyde eklemlenerek büyümesiyle farklı konut tipleri üretilmiştir. Ankete katılanlar, m^2 bazında ihtiyaçlarını minumumda tutmuşlardır. Bu projede ise evler m^2 olarak daha büyük tutulmuş, ayrıca gelir durumu ve ihtiyaca göre farklı plan tipleri kullanıcılara sunulmuştur.

Konut plan şeması, Moğol kültürüne referansla tasarlanmıştır. Bu anlamda çadır formuna öykünen merkezi mekan, ocağın konumu, mobilya düzeni, tanrılar köşesi aksı, girişin ortada ve simetri ekseninde olması gibi temel prensipler korunarak yeni tasarıma aktarılmıştır. Ayrıca çadır-bahçe ilişkisi yeniden tariflenerek, konut-iç mekan ilişkisi, konut-bahçe ilişkisi, konut-bahçe-garaj ilişkisi ve konut-yan parsel-bahçe ilişkisi bağlamında ele alınmıştır.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsan yaşamının en temel gereksinimlerinden biri olan barınma eylemi, sınırları belirli bir alana ihtiyaç duymaktadır. Bu alan, kendimizi güvende hissettiğimiz, bize özgü kültürel özelikleri yansıtan, değerler, idealler, inanç biçimleri vb. pek çok kodu bünyesinde barındırır. Bu anlamda, evin anlamı kültüreldir ve yapısal çevrenin kültürel nitelikleriyle ilişkilidir.

Rapoport'un (2004) belirttiği gibi, konut kültürün en önemli olduğu yerde var olmaktadır. Çevrelerin anlaşılması ve tasarlanmasında kültürün öneminin ve oynadığı rolün etkisi büyüktür.

Orta Asya'nın göçebe kültüre sahip ülkesi Moğolistan'ın ve Moğol halkının geleneksel yaşama ve barınma biçimi, bir yerden bir yere kolayca taşınabilen, kolayca sökülüp kolayca yeniden kurulabilen ve mevsimsel özelliklere uyumlu, çadırlardır. Yaşam kültürünün göçebe olduğu bir toplumda, sabit bir yaşam biçimi yoktur. Kültür de yaşam da sürekli devinim içinde ve döngüseldir.

Bugünkü şeklini 16.yüzyılda aldıktan sonra geleneksel Moğol çadırı, hiç değişmeden yüz yıllardır kullanılmaktadır. 1921'de Cumhuriyetin ilanından sonra göçebe yaşamdan yerleşik düzene (hayata) geçen Moğolistan'da, devlet eliyle üretilen tek, iki ya da üç katlı toplu konut uygulamalarına karşın Moğol halkının bir bölümü, geleneksel yaşam biçimini terk etmeyerek, kentlerin etrafında gelişmeye başlayan çadır kentler / mahallelerde geleneksel yaşam biçimlerini sürdürmüşler ve zaman içinde yerleşik düzene alıştıştıkça özgün bir biçimde yaşam biçimlerini dönüştürmüşlerdir.

İlk zamanlarda, çadır mahallelerde geleneksel çadırların içinde süregiden geleneksel yaşam tarzı, zamanla her ailenin kendine ait parsel sınırları içinde tek katlı konut uygulamaları ile bir gelişme dönemine girmiştir. Aynı zamanda, çadır içindeki mobilya düzeni de kırsal alandaki çadır mobilyalarından farklılaşarak yeni ihtiyaçlara göre çeşitlenmiştir. Hayvancılıkla yaşamlarını sürdüren Moğollar, yeni düzende de

küçük baş hayvancılığa devam ederken, Rusların etkisiyle kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kadar ekim dikim faaliyetine de girişmişlerdir.

Günümüzde hala varlığını sürdüren çadır kentler, üzerinde yeniden düşünmek ve yeniden üretmek anlamında tasarımcılar ve araştırmacılar için çok zengin bir bilgi kaynağıdır. Bu anlamda, geleneksel Moğol çadırının mekânsal ve biçimsel özelliklerinin yeni tasarıma nasıl aktarılacağı sorusu önem kazanmış ve bu tez çalışmasının temel amacını oluşturmuştur.

Bu çerçevede, hali hazırda toplu konut ve çadır kentlerde yaşayan kullanıcılarla görüşmeler yapılmış ayrıca, yapısal çevrenin dinamiklerini daha iyi anlamak ve yeni tasarlanacak konutlara aktarmak için kullanıcıların görüş ve önerilerini almaya yönelik bir anket çalışması yapılmıştır. Kullanıcı tercihlerini belirlemeye yönelik bu çalışmalar sayesinde, katılımcıların gelecekte yaşamak istedikleri konut türü, büyüklüğü, konut-yakın çevre ilişiklisi, mekânsal tercihler, kullanımlar vb. hakkındaki görüş ve düşünceleri sorgulanmıştır.

Anket sonuçlarının değerlendirilmesi ve görüşmelerin ardından, tasarım süreci aşamasına geçilmiştir. Tasarım kararlarını belirlemek amacı ile geleneksel Moğol çadırının mekânsal ve biçimsel özellikleri incelenmiş ve yeni konut alternatifleri üretmek ve tasarıma girdi olarak aktarılmak üzere değerlendirilmiştir. Böylece, çağdaş yaşam gereksinimlerinin göz ardı edilmediği yeni konut birimlerinin en küçüğü 2+1 olacak şekilde, 3+1 ve 4+1 (A ve B tipi) bağımsız tipte, bir ve iki katlı konut plan şemaları geliştirilmiştir.

Dairesel formdaki Moğol çadırının en önemli özelliklerinden biri olan merkezi mekan düzeni ve ocağın evin merkezinde olması prensibi korunarak, yeni üretilen konut tiplerinin bu merkezi mekan karakterini yansıtmaları üzerinde hassasiyetle durulmuştur. Geleneksel Moğol çadırında, evin kuzeyi tanrılar köşesi olarak adlandırılmaktadır. Yeni plan şemasında tanrılar köşesi ve giriş aksı prensip olarak korunmuş ve birbirlerinin tam aksına gelmesine dikkat edilmiştir. Geleneksel Moğol çadırına referansla, merkezi mekân olarak tariflenen yaşam alanındaki mobilya düzeni ise çadırdakine benzer biçimde kurgulanmıştır. Ayrıca; toplu bir üretim modeli geliştirilerek, tasarlanan bağımsız konut birimlerinin iç-iç, iç-dış ve dış-dış ilişkileri tariflenmiştir.

Rapoport (2004), destekleyici çevreler yaratılması amacıyla kültür ile inşa edilmiş form arasındaki içeriden bağlantıya ve ikisi arasındaki uyumluluğun önemine dikkat çekmektedir.

Bu anlamda, geçmişi ve bugünü vareden koşulları, geleceğe aktarılacak değerleri göz önünde bulundurarak tasarlamanın gerekliliği ortadadır. Kültürel referanslarını geçmişten alan her tasarım, işlevsel olduğu kadar estetik, mekansal olduğu kadar teknik / teknolojik araştırma, arayış ve çözümlere odaklanmak durumundadır.

KAYNAKLAR

Altman, İ. Chemers, M. (1980). Homes Around The World, Culture and Environment, Cambridge University Press.

Aydınlı, S. (1993).Toplu Konutlarda Kalite Kavramının Fenomolojik Bir Yaklaşımla Değerlendirilmesi, Konut Araştırmaları Sempozyumu 1-2, Temmuz 1993, S.329-337, Ankara.

Bektaş, Ç.(1996).Turk Evi; Yapı kredi yayınlar,İstanbul.

Chaliand, G. (2001). Göçebe İmparatorluklar-Moğolistandan Tuna'ya MÖ V.yy-XVI.yy (Çev E. Sunar). Doğan Kitapçilik 2001, (Original Makelenin yayım tarihi 1995).

Cowan, G. (2002). Nomadology in Architecture-Ephemerality, Movement, and Collaboration, Australia: Yüksek lisans tezi, University of Adelaide.

Crouch, D., Johnson, J. (2001). Traditions in Architecture; Oxford University Press, New York.

Daajav, B. (2006).Mongoliin Uran Barigiin Tüüh, Tergüün devter, Ulan Bator, Moğolistan.

Delgermaa, H. (2006). Mongoliin Ertnii Ulamjlalt Arhitekturiin Zarim Elementüüdiig Orchin Uyiin Arhitekturt Hogjuuleh Bolomjiin Sudalgaa, (yüksek lisans tezi), MSTU, Ulan Batur, Moğolistan.

Eyüce, A. (2005). Geleneksel yapılar ve mekanlar, İstanbul: Birsen Yayınevi.

Fathy, H. (1973). Architecture for the Poor: An Experiment in Rural Egypt: University of Chicago press: Chicago, USA.

Gallo, S.J., Abeele,F., Goddard,S., (Producers) (2007) *Mongolia* .[DVD] .Spain: New atlantıs, Mundis production.

İnceoğlu, A. (1999). Evin anlamı ve Ketlileşme Süreçleri, İstanbul:Doktora Tezi, İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi.

Güvenç, B. (1984). İnsan ve Kültür, Remzi Kitapevi,İstanbul, Türkiye.

Kavuncu, O. (2005). Moğolistan, Büyük Moğol devlet'nin kuruluşunun 800,yil dönümü, Ankara ticaret odası, Ankara.

Kent, S. (1990). Domestic Architecture and the Use of Space; Cambridge University Press, Great Britain.

Khradin, N. (2006). Cultural Complexity of Pastoral Nomads, World Cultures15.Congress: Yayınlanmış makale.

King , P. (2001). The Complete Yurt Handbook, Bristol, England : Eco-logic Books.

Low, S.M, Chambers, E. (1989). İntroduction of Housing Culture and Design. A Comparative Prespective, Phelidelphia: University of Pennsylvania Press.

Maidar, D. (1976). Ger: Oron Suutsnii Tüühen Toim, Ulan Bator, Moğolistan.

Maidar, D. (1972). Mongoliin Arhitektur ba Hot Baiguulalt, UlanBatur, Moğolistan.

Mckee,C. (Producer) (2004). *Mujaan* [DVD] California: Ragcha media production.

MNS 0370 (2003). Geleneksel Moğol Çadır Çerçeve malzeme Yapım Teknik Standardı, *Moğolistan Standartları Enstitüsü,* Ulan Bator.

MNS 0005 (1988). Geleneksel Moğol Çadır Mobilya Standardı, *Moğolistan Standartları Enstitüsü,* Ulan Bator.

MNS 0414-1 (2012). Geleneksel Moğol Çadır Kaplama Malzeme Yapım Teknik Standardı, *Moğolistan Standartları Enstitüsü,* Ulan Bator.

Moore,D,K. (2000). Culture Meaning Architecture: Critical reflections on the work of Amos Rapoport; Ashgate Publishing, England.

Munkhtuya, E. (2012). Mongol Gert Amidarch Bui Ger Buliin Ulamjlalt Zan Zanshliig Orchin Uyiin Oron Suutsnii Tolovloltond Ashiglah Bolomjiin Sudalgaa,(yüksek lisans tezi), MSTU, Ulan Batur, Moğolistan.

Özbay, H. (1989). Gece kondu sorunu ve ucuz konut deneyimi: *Mimarlik dergisi,* (sayı 89/6) (s47-49).

Perez, A. (2010). AD Classics: Vanna Venturi House/ Robert Venturi,: *Journal Arch Daily*, (02 June,) Alındığı tarih: 15.06.2013, adres: http://www.archdaily.com/62743/ad-classics-vanna-venturi-house-robert-venturi/l.

Pultar, M. (1994). Konutta Kalite Kavramı, Bildiri, Konutta Kalite Sempozyumu.

S.7-15, MESA, Ankara.

Rapoport, A. (1980). Vernacular Architecture and the Cultural Determinants of Form, s283-305, A.King (Derleyen), Building and Society, Lodon: Routledge and Kegan Paul.

Rapoport, A. (1969). House Form and Culture, Englewood Cliffs, NJ.: Prentice-Hall.

Rudofsky, A. (1965). Vernacular Architecure,Connecticut Printers, New York, USA.

Sözen, M., Eruzun, C. (1992). Anatolian Vernacular Houses; Creative Yayıncılık, Türkiye.

Takuya, K., James, R., Tumentsogt, T., Yoonhee, K., Brett, K., (2010). Managing Urban Expansion in Mongolia: Best Practices in Scenario Based Urban Plannig, *The World Bank*, Washington, DC.

The Mongolian yurth. (2010). [DVD] Mongolia: Anorad Ip production.

Tsultem, N. (1988). Mongolian Architecture, State publishing House, Ulan Bator, Moğolistan.

Turgut, H. (1990). Kültür-Davranış-Mekan etkileşiminin saptanmasında kullanabilecek bir yöntem, İstanbul: Yayınlanmış Doktora Tezi, İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi.

Turgut, H., Ünügür, S.M., (1992). Gelecekten Geleceğe Evimiz Yarışması Kitabı, Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yürekli, H. (1980). İnsan Davranışlar ve Çevre İlişkilerine Bağlı Olarak Çevrenin Korunması ve Geliştirilmesi İçin Bir Motod Önerisi, İstanbul: Doktora Tezi, İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi.

Yürekli, H., Yürekli, F. (2005). Türk evi, İstanbul: Yapı yayın.

Zeidan, D. (1995). Midle East Handbook- İnformation on States , People groups of the Middle East:Volume 4 Nomads of the Middle East.

Ultav, T, Z., Sahil, S. (2004). Hassan Fathy Mimarlığı'da Tasarım İlkeleri Üzerine Eleştirel Bir İnceleme: Gazi Üniversite Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergi cilt19, No4, s 365-374: Maltepe, Ankara: Yayınlanmış makale.

Url-1 < *http://www.slideshare.net/tengisbold123/vv-2-yronhii-docx*>, alındığı tarih: 12.04.2013.

Url-2 < *http://www.unen.mn/content/6769.shtml* >, alındığı tarih: 18.05.2013

Url-3 < *http://www.discovermongolia.mn/country/Climate.html* >, alındığı tarih: 15.05.2013.

Url-4 <*http://www.nomadicarchitecture.com/ireland.php*>, alındığı tarih: 20.12.2012.

Url-5 < *http://www.ulaantaij.com/History_Felt.html* >, alındığı tarih: 16.04.2013

Url-6.< *http://www.solongo.net/* >, alındığı tarih: 16.05.2013.

Url-7.< *http://eucenterillinois.blogspot.com/2013/03/nomads-in-age-of-nation-state.html*>, alındığı tarih: 02.05.2013.

Url-8 <*http://www.myrandomstuff.se/?page_id=5773*>, alındığı tarih: 02.05.2013.

Url-9 < *http://www.weblearneng.com/nomad*>, alındığı tarih: 03.05.2013.

Url-10 < *http://goodshare.org/wp/2011/*>, alındığı tarih: 03.05.2013.

Url-11 < *http://www.mavielmas.gen.tr/gezi/karadeniz/safranbolu*>, alındığı tarih 20.05.2013.

Url-12 <*http://www.charlescorrea.net/*>, alındığı tarih: 25.05.2013.

Url-13 <(http://news.gogo.mn/r/2139>, alındığı tarih: 22.04.2013.

EKLER

EK A: Anket form
EK B: Anket değerlendirmesi
EK C: Bolortsetseg ENKHBAATAR'in 2012-2013 Güz Yarıyılı IMIAD Programı Interior Architecture Project III Dersi Kapsamında Geliştirmiş Olduğu Proje Önerisi
EK D: Moğolca ekler

Монгол гэрийн мод : Ерөнхий техникийн шаардлага (2003)
Гэрийн бүрээс. Үндсэн хэмжээ:Техникийн шаардлага 2012
Монгол гэрийн тавилга :Зориулалтын хэмжээ **(**1988)

EK A: Anket form

Merhaba adım Bolortsetseg Enkhbaatar, iç mimarlık yüksek lisans öğrencisiyim ve bu anket benin yüksek lisans tez çalışma araştırma içindir. Bu yüzden sizden telefon numaranızı adınızı gibi kişisel bilginizi istememektedir. Sizin verdiniz bilginizi herhangi bir yasal dışı işlemlerde kullanılmamaktadır. Bu yüzden gerçekçi, bir bilgi vermenize rica ederim. Sorular ile ilgili herhangi bir sorularınız olursa benim e.bolortsetseg@gmail.com mail adresimden sorabilirsiniz.

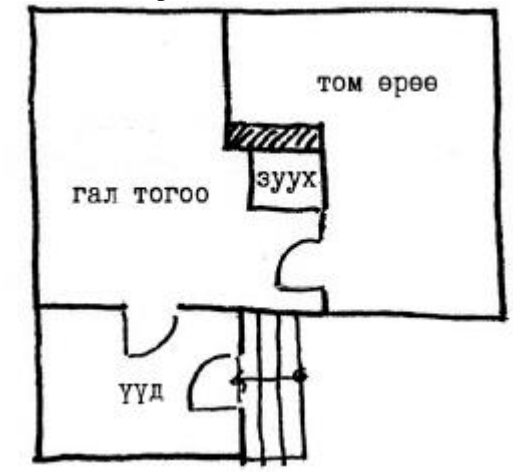
он / сар/ өдөр (anket tarihi yıl / ay / gün)	
1.Нас хүйс (yaş ve cinsiyet)	
2.мэргэжил / эрхэлж буй ажил (meslek / ne iş yapıyorsunuz?)	
3.Хаяг (adres)	
4.та орон сууцанд амьдардаг уу? (apartmanda mı yaşıyorsunuz?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
Тийм бол *cevabınız evet ise 4.8. kadarki soruları cevaplayınız. cevabınız hayır ise 5. Bölüme geçiniz*	
4.1таны амьдардаг байшин хэдэн давхар вэ? (kaç katlı binada yaşıyorsunuz?)	
4.2 та хэдэн давхарт амьдардаг вэ? (shangi katta yaşıyorsunuz?)	
4.3 түрээсийнх үү? (kira mıdır?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
4.4 хэдэн онд ашиглалтанд орсон бэ? (binanız ne zaman inşa edilmiştir?)	
4.5 та байрандаа хэдэн оноос хойш амьдарч байгаа вэ? (ne zamandan beri şu anki evinizde yaşıyorsunuz?)	
4.6 хэдэн м2 вэ? (eviniz kaç metre karedir?)	
4.7 хэдэн өрөө вэ? (eviniz kaç odalısır?)	
4.8 байрандаа ам бүл хэдүүлээ амьдардаг вэ? (evde kaç kişi yaşıyorsunuz?)	хүүхэд хэд - (.....) ширхэг (çocuk kaç tane) том хүн хэд - (.....) ширхэг (yetişkin kaç tane/anne-baba, diğer büyükler)
çadır kentte yaşıyorsunuz lütfen 5-7.bölümdeki soruları cevaplayınız.	
5. Та хашаа байшинд амьдардаг уу? (çadır kentte mi yaşıyorsunuz?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
5.1 түрээсийнх үү? (eviniz kira mıdır?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
5.2 та хэдэн оноос хойш амьдарч байгаа вэ? (ne zamandan beri şu anki evinizde yaşıyorsunuz?)	
5.3 байшингаа өөрсдөө барьсан уу? (evinizi kendiniz mı inşa ettiniz?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
5.4 ямар нэгэн барилгын мэргэжилтний тусламжтайгаар барьсан уу? (inşa etmeden önce bir mimardan tavsiye ya da yardım aldınız mı?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
5.5 хэдэн онд барьсан бэ?	

(evinizi ne zaman inşa ettiniz?)	
5.6 хэдэн өрөө вэ? (eviniz kaç odalıdır?	
5.7 хэдэн м2 вэ? (eviniz kaç metre karedir?)	
5.8 та байшингаа юугаар халаадаг вэ? (evinizi ne ile ısıtıyorsunuz?)	
5.9 ам бүл хэдүүлээ амьдардаг вэ? (evde kaç kişi yaşıyorsunuz?)	хүүхэд хэд - (.....) ширхэг (çocuk sayısı) том хүн хэд - (.....) ширхэг (yetişkin sayısı/anne-baba, diğer büyükler)
5.10 танай хашааны хэмжээ? (sızın bahçeniz ne kadar büyük?)	
5.*11* та хашаандаа аж ахуй эрхэлдэг үү*?*** (bahçenizde hayvancılık yapıyormusunuz? Cevabınız evet ise hangi hayvanları besliyorsunuz?)	гахай (domuz)- (..... .....) ширхэг (kaç tane) тахиа (tavuk)- (.....) ширхэг (kaç tane) үхэр (inek)- (..... .....) ширхэг (kaç tane) адуу (at)- (.....) ширхэг (kaç tane) бусад (diğer)- (.....) ширхэг (kaç tane)
5.12 та хашааныхаа хэдэн м2 -д аж ахуй эрхэлдэг вэ? (bahçenizin ne kadarlık bölümünde hayvancılık yapıyorsunuz?)	
5.13 та хашаандаа хүнсний ногоо тарьдаг уу? боломжтой бол хэдэн м2-д нь ямар хүнсний ногоо тариалдагаа бичнэ үү? (bahçenizde sebze yetiştiriyor musunuz? Mümkünse ne kadarlık bir alanda hangi sebzeyi yetiştirdiğinizi yazarmısınız?)	лууван (havuç) - m^2 төмс (patates) - m^2 байцаа (beyaz lahana)- m^2 сонгино (soğan)- m^2 бусад (diğer)- m^2
5.14 та хашааныхаа хэдэн м2 -д ногоо тариалдаг вэ? (bahçenizin kaç m^2 lik bölümünde sebze yetiştiriyorsunuz?)	
5.15 танайх хашаандаа зоорьтой юу? зоорь нь хашааны тань хаана байрладаг вэ? (bahçenizde sebze depolama çukurunuz var mı?)	
5.16 зоорь тань хэдэн м2 вэ? (sebze depolama çukurunuz kaç m^2 dir?)	
5.17 танай хашааны хаалга орчлонгийн аль зүгт хардаг вэ? (bahçe kapınız hangi yöne bakmaktadır?)	
5.18 танайх байшин дотроо жорлонтой юу? тийм бол танай жорлон орчлонгийн зүгээр танай байшингийн хаана байрладаг вэ? (evinizin içinde tuvaletınız var mıdır? varsa nerede olduğunu tarif eder misiniz?)	
5.19 танайх хашаандаа жорлонтой юу? тийм бол жорлон тань орчлонгийн зүгээр хашааны тань хаана байрладаг вэ? (bahçenizin içinde tuvalet var mıdır? varsa nerede olduğunu tarif eder misiniz?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
6. танайх машинтай юу? машинтай бол хэдэн машинтай вэ? (arabanız var mı? varsa kaç tane?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
6.1 та хувьдаа гаражтай юу? (size ait bir garajınız var mı?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
6.2 та гаражаа түрээслэдэг үү? (garajınız varsa kendiniz mi kullanıyorsunuz	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)

yoksa kiralıyormusunuz?)	
6.3 та хашаандаа дулаан гаражтай юу? (bahçenizde kapalı garajınız var mı?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
6.4 та хашаандаа гаражгүй бол хашаандаа машинаа тавьдаг уу? (bahçenizde garajınız yoksa arabanızı bahçenize mi park ediyorsunuz?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
7. ve 8.bölümdeki sorular bağımsız konut yaşamına ilişkin tercihleriniz ile ilgilidir.	
7. та ирээдүйд дулааны шугам сүлжээ нь шийдэгдсэн амины орон сууцанд амьдрахыг хүсч байна уу? (gelecekte merkezi ısıtma sisteme bağlı bağımsız bir konutta yaşamayı tercih eder misiniz?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
7.1 Үгүй бол яагаад? (hayır ise neden?)	
7.2 Үгүй бол та ирэдүйд орон сууцанд амьдрахыг илүүд үзэж байна уу? тийм бол хэдэн давхарт амьдрахыг хүсч байна вэ? (hayır ise gelecekte toplu konutta mı yaşamayı daha çok tercih edersiniz?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
7.3 та ирээдүйд амины орон сууцанд амьдрахыг хүсч байгаа бол таны байшин 2 давхар байхыг хүсч байна уу? (Evet ise gelecekte yaşamak istediniz bağımsız konutunuz iki katlı mı olsun mu?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
7.4 таны амины орон сууц хэдэн унталгын өрөөтэй байх вэ?(gelecekte yaşamak istediniz bağımsız konutunuzun kaç tane yatak odası olmasını istersiniz?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
7.5 та амины орон сууцандаа монгол гэрийн ёс заншлыг агуулсан тавилга эд зүйлсийг тавих уу? (жишээлбэл өвөг дээдсээс уламжлан ирсэн авдар, сандал, ширээ г.м) (ilerde yaşamak istediniz bağımsız konutta, geleneksel moğol çadır mobilyalarından bulunsun istermisiniz?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
7.6 хэрвээ хашаа тань хангалттай бол та хашаандаа аж ахуй эрхлэх үү? (eğer parsel sınırınız yeterli ise bir çiftliğiniz olsun ister misiniz?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
7.7 аж ахуй эрхлэх бол ямар аж ахуйг илүүтэйгээр эрхлэхийг хүсч байна вэ? (hangi tür çiftliği daha çok tercih edersiniz?)	*Kümes hayvanları* *Küçük baş hayvan* *diğer*
7.8 хашаа тань хангалттай бол та хашаандаа хүнсний ногоо тариалахыг хүсч байна уу? **тийм бол тариалахыг хүсч байгаа хүнсний ногооныхоо нэрийг бичнэ үү!** (eğer parsel sınırınız yeterli ise bahçeniz de sebze yetiştirmek istermisiniz? istiyorsanız hangi sebzeleri yetiştirmeyi daha çok tercih ederdiniz? Lütfen belirtiniz?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
7.9 эсвэл та ямар нэгэн аж ахуй эрхлэхгүй ногоо тариалахгүй зөвхөн хашааныхаа цэцэрлэгжилтэнд илүү анхаарал тавих уу? (bahçenizde çiftlik olsun istemiyorsanız, çiçek ve bitki yetiştirmeyi istermisniz? Evet ise hangi bitki	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır) Bitki türleri

ve çiçek çeşitlerini yetiştirmeyi tercih edersiniz?	
7.10 таны гараж хашаан дотроо гэхдээ хаалга нь шууд гудамнаасаа орохоор бол танд зүгээр үү? (evinizin garaj kapısının sokağa açılmasını istermisniz? neden?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
8. та урьд нь гадаадад 1-с дээш жилээр сурч амьдарч байсан уу? **тийм бол ямар улсад? хэдэн жилээр байсан вэ?** (daha önce yurt dışında yaşadınız mı?eğer yaşadıysanız handı ülkede ve ne kadar süre yaşadınız?)	*Тийм / Үгүй* (evet / hayır)
9. Та доорхи үлдсэн зайд эөөрийн одоогын амьдарч байгаа *байрныхаа/ байшингийнхаа* план зургийг дүрслэн зурна уу! (şu an oturmakta olduğunuz evin planını şematik olarak örnektekine benzer şekilde çizer misiniz?)	

Жишээ нь хэрвээ та хашаа байшинд амьдардаг бол: (örnek çizimi)

EK B: Anket değerlendirmesi

Anketin amacı; Moğolistan'ın Darkhan Kenti'nde çadır kentte ve / veya toplu konutlarda yaşayanların konut tercihlerini belirlemektir. Bu amaçla, 106 kişiye 50 soruluk bir anket uygulanmıştır. Anket altı (6) ana bölümden oluşmaktadır.

Anket sorularına verilen cevaplar aşağıdaki gibidir:

- Anket verilerine göre, ankete katılanların % 49'u erkek, % 42'si kadındır. Ankete katılanların % 8'i ise cinsiyetini belirtmemiştir. .

Çizelge B.1 : Cinsiyet.

Cinsiyet		
Bay	52	49%
Bayan	45	42%
Cevapsız	9	8%
Toplam	**106**	100%

- Ankete katılanların % 57'si 40 yaş ve üzeri, %32 si kırk yaşın altındadır. %11'lik bölüm ise yaş aralığını belirtmemiştir.

Çizelge B.2 : Yaş

Yaş		
< 40	34	32%
≥ 40	60	57%
Cevapsız	12	11%
Toplam	**106**	**100%**

- Ankete katılanların % 42'si toplu konutta yaşamakta, % 58'i ise bağımsız konutta (çadır kentte) yaşamaktadır.

Çizelge B.3 : Toplu konutta mu yaşamakta?

Toplu konutta mı yaşıyorsunuz?		
Evet	45	42%
Hayır	61	58%
Toplam	**106**	**100%**

- Ev büyüklüğü 20 $m^{2'}$ den az olanlar % 3, 20-40 m^2 arası olanlar % 49, 40-60 m2 olanlar % 29, 60 m^2 den büyük olanlar % 8 ve evinin kaç m^2 olduğunu belirtmeyenlerin oranı %14'dür.

Çizelge B.4 : Evin metre karesi

Eviniz kaç m^2?		
< 20	3	3%
20-40	49	46%
40-60	31	29%
> 60	8	8%
Belirtmeyenler	15	14%
Toplam	**106**	**100%**

- Ankete katılan 106 kişinin % 28'i mühendis, % 9'ı müfettiş, % 6'sı sağlık sektörü çalışanı, % 5'i tesisatçı, % 6'sı teknisyen, % 9'u usta, % 6'sı şöför, % 4'ü öğretmen, % 6'sı esnaf ve diğer meslek gruplarına dahil olanların oranı % 7 ve bu soruya cevap vermeyenlerin oranı da % 4'tür.

Çizelge B.5 : Meslek durumu

Ankete katılan kişilerin içinde yer aldıkları meslek grubu		
Cevapsız	4	4%
Diğer	7	7%
Elektrikçi	4	4%
Esnaf	6	6%
Muhasebe	8	8%
Müfettiş	10	9%
Mühendis	30	28%
Öğretmen	4	4%
Sağlık sektör	6	6%
Şoför	6	6%
Teknisyen	6	6%
Tesisatçı	5	5%
Usta	10	9%
Toplam	**106**	**100%**

- Ankete katılan ve 1+1, 2+1, 3+1, 4+1 olmak üzere farklı büyüklükteki dairelerde yaşayan hane halklarının tespiti amacı ile sorulan soruya, stüdyo dairede oturanlardan alınan cevap şöyledir: Stüdyo dairede yaşadığını belirten 8 kişi içinde, konutta 3 kişinin altında oturanların oranı % 50, 4-5 kişi oturanların oranı % 13, 6 ve daha fazla oturanların oranı % 38'dir.

Çizelge B.6 : Stüdyo dairede oturanlar

Stüdyo dairede oturanlar		
< 3 ten az kişi	4	50%
4 ve 5 kişi	1	13%
6'dan fazla kişi	3	38%
Toplam	**8**	**100%**

1+1 de oturan toplam 50 kişiden evde 3 ten az kişinin yaşadığını belirtenlerin oranı % 52, 4-5 kişinin yaşadığını belirtenlerin oranı % 44 ve 6'dan fazla kişi olduğunu söyleyenlerin oranı % 4' tür.

Çizelge B.7 : 1+1'de yaşayan kişi sayısı

1+1 yaşayan kişi sayısı		
< 3 ten az kişi	26	52%
4 ve 5 kişi	22	44%
6'dan fazla kişi	2	4%
Toplam	**50**	**100%**

2+1 de oturan toplam 28 kişiden evde 3 ten az kişinin yaşadığını belirtenlerin oranı % 29, 4-5 kişinin yaşadığını belirtenlerin oranı % 57 ve 6'dan fazla kişi olduğunu belirtenlerin oranı %14' tür.

Çizelge B.8 : 2+1'de yaşayan kişi sayısı

2+1 yaşayan kişi sayısı		
< 3 ten az kişi	8	29%
4 ve 5 kişi	16	57%
6'dan fazla kişi	4	14%
Toplam	**28**	**100%**

3+1 de oturan toplam 9 kişiden evde 3 ten az kişinin yaşadığını belirtenlerin oranı % 22, 4-5 kişi yaşadığını belirtenlerin oranı % 67'si ve evde 6'dan fazla kişi olduğunu belirtenlerin oranı %11' dir.

Çizelge B.9 : 3+1'de yaşayan kişi sayısı

3+1 yaşayan kişi sayısı		
< 3 ten az kişi	2	22%
4 ve 5 kişi	6	67%
6'dan fazla kişi	1	11%
Toplam	**9**	**100%**

4+1 de oturan toplam 13 kişiden evde 3 ten az kişinin yaşadığını belirtenlerin oranı % 8, 4-5 kişi yaşadığını belirtenlerin oranı % 8 ve evde 6'dan fazla kişi olduğunu belirtenlerin oranı yine % 8' dir. % 77 ise bu soruya cevap vermemiştir.

Çizelge B.10 : 4+1'de yaşayan kişi sayısı

4+1 konutta yaşayan kişi sayısı		
< 3 ten az kişi	1	8%
4 ve 5 kişi	1	8%
6'dan fazla kişi	1	8%
Cevapsız	10	77%
Toplam	**13**	**100%**

- Ankete katılanların % 5'i kirada oturmakta, % 92 ise kendi evlerinde oturmaktadır. % 4'lük dilim ise bu soruyu cevap vermemiştir.

Çizelge B.11 : Kirada oturanlar

Oturduğunuz ev kendi eviniz mi yoksa kira mı?		
Cevapsız	4	4%
Evet	5	5%
Hayır	97	92%
Toplam	**106**	**100%**

- Ankete katılanların %33'ünün kendine ait arabası vardır. % 47'nin arabası yoktur. % 20 bu soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Çizelge B.12 : Arabası olanlar

Arabanız var mıdır?		
Cevapsız	21	20%
Evet	35	33%
Hayır	50	47%
Toplam	**106**	**100%**

- Ankete katılanlardan arabası olan 35 kişiden % 49'unun kendine ait bir garajı vardır. % 49'u kendine ait bir garajı olmadığını belirtmiş ve % 3'de bu soruya cevap vermemiştir.

Çizelge B.13 : Garajı olanlar

Size ait garajınız var mıdır?		
Evet	17	49%
Hayır	17	49%
Cevapsız	1	3%
Toplam	**35**	**100%**

- Ankete katılan 61 kişiden oturdukları evin merkezi ısıtma sistemine sahip olduğunu belirtenelrin oranı %34, soba (kömür ve odun) ile ısınanların oranı % 61'dir. Evin ısıtma sistemi hakkında bilgi vermeyenlerin oranı ise % 5'tir.

Çizelge B.14 : Evin ısıtma tipi

Evinizin ısıtma tipi nedir?		
Merkezi ısınma	21	34%
Soba	37	61%
Cevapsız	3	5%
Toplam	**61**	**100%**

- Ankete katılanlardan bağımsız konutta yaşayanlardan % 26 evini kendileri inşa etmiş, % 69'u kendisi inşa etmemiştir. % 5 ise bu soruya cevap vermemiştir.

Çizelge B.15 : Evin kimin tarafından inşa edildi

Evinizi kendiniz mi inşa ettiniz?		
Evet	16	26%
Hayır	42	69%
Cevapsız	3	5%
Toplam	**61**	**100%**

- Ankete katılan ve bağımsız konutta yaşayan 61 kişiden % 8'i evini inşa etmeden önce bir mimardan tavsiye ya da yardım aldığını, % 85'i herhangi bir tavsiye veya yardım almadığını belirtmiştir. % 7 ise bu soruya cevap vermemiştir.

Çizelge B.16 : Evini inşa ederken mimari tavsiyede bulunup bulunmadı

Evinizi inşa ederken bir mimardan tavsiye ya da yardım aldınız mı?		
Evet	5	8%
Hayır	52	85%
Cevapsız	4	7%
Toplam	**61**	**100%**

- Ankete katılan ve bağımsız konutta yaşayan 61 kişiden bahçesinde sebze yetiştirenler % 16, sebze yetiştirmeyenler % 74 ve bu soruya cevap vermeyenlerin oranı % 6'dır.

Çizelge B.17 : Bahçesinde sebze yetiştirme durumu

Bahçenizde sebze yetiştiriyor musunuz?		
Evet	10	16%
Hayır	45	74%
Cevapsız	6	10%
Toplam	**61**	**100%**

- Ankete katılan ve bağımsız konutta yaşayan 61 kişiden bahçesinde sebze yetiştirenler % 16, sebze yetiştirmeyenler % 74 ve bu soruya cevap vermeyenlerin oranı % 6'dır.

Çizelge B.18 : Bahçesinin kapısı hangı yöne bakmakta olduğu

Evinizin bahçe kapısı hangi yöne bakmaktadır?		
Batı	9	15%
Batı güney	3	5%
Batı kuzey	2	3%
Doğu	8	13%
Doğu güney	2	3%
Doğu kuzey	2	3%
Güney	15	25%
Kuzey	13	21%
Cevapsız	7	11%
Toplam	**61**	**100%**

- Ankete katılan ve bağımsız konutta yaşayan 61 kişiden evin içinde tuvalet olduğunu belirtenlerin oranı % 31, tuvaleti olmadığını belirtenlerin oranı % 62 ve bu soruyu cevapsız bırakanların oranı %7' dir.

Çizelge B.19 : Evi içinde tuvalet olup olmadığı durum

Evinizin içinde tuvalet var mı?		
Evet	19	31%
Hayır	38	62%
Cevapsız	4	7%
Toplam	**61**	**100%**

- Ankete katılanlar ve bağımsız konutta yaşayan 61 kişiden oturduğu evin 1970-1990 yıllar arasında inşa edildiğini belirtenlerin oranı %15, 1990-2005 yıllar arasında ina edildiğini belirtenlerin oranı %33 ve evin 2005 yılından sonra inşa edidiğini belirtenlerin oranı da %8'dir.

Çizelge B.20 : Evni ne zaman inşa edilmiş

Eviniz ne zaman inşa edilmiştir?		
1970 - 1990	9	15%
1990-2005	20	33%
> 2005	5	8%
Cevapsız	27	44%
Toplam	**61**	**100%**

- Ankete katılan ve toplu konutta yaşayan 45 kişiden % 56'sı 1+1 konutlarda, % 24'ü 2+1, % 7'si 3+1 ve % 9'u stüdyo dairede yaşamaktadır. % 4'ü ise oturduğu evdeki oda sayısını belirtmemiştir.

Çizelge B.21 : Kaç odalı dairede oturmakta

Kaç odalı bir evde oturuyorsunuz?		
1+1	25	56%
2+1	11	24%
3+1	3	7%
Stüdyo	4	9%
Cevapsız	2	4%
Toplam	**45**	**100%**

- Ankete katılan ve toplu konutta yaşayan 45 kişiden 5 katlı binada oturanlar % 80, 6 katlı binada oturanlar %2, tek katlı binada oturanlar % 13 ve oturduğu konutun kaç katlı olduğunu belirtmeyenlerin oranı % 4' tür.

Çizelge B.22 : Kaç katlı binada oturmakta

Kaç katlı binada yaşıyorsunuz?		
5 katlı bina	36	80%
6katlı bina	1	2%

1 katlı bina2	6	13%
Kat belirtmeyenler	2	4%
Toplam	**45**	**100%**

- Ankete katılan ve toplu konutta yaşayan 45 kişi, oturdukları konutun ne zaman yapıldığına ilişkin soruya % 13 oranında 1960'tan önce, % 33 oranında 1970-1990 arası, %18 oranında 1990-2005 arası, % 16 oranında 2005'ten sonra cevabını vermişlerdir. % 20 ise binanın ne zaman inşa edildiğini bilmediklerini belirtmişlerdir.

Çizelge B.23 : Yaşamakta olduğu bınası ne zaman inşa edilmiş

Binanız ne zaman inşa edilmiştir?		
< 1960 tan önce	6	13%
1970 – 1990	15	33%
1990-2005	8	18%
> 2005 ten sonra	7	16%
Cevapsız	9	20%
Toplam	**45**	**100%**

- Gelecekte ısıtma ve altyapı ile ilgili diğer sorunlar çözüldüğünde bağımsız konutta yaşamak isteyenlerin oranı % 66, bağımsız konutta yaşamak istemeyenlerin oranı % 18'dir. Konut tercihini belirtmeyenlerin oranı ise %16'dır.

Çizelge B.24 : Gelecekte bağımsız konutta oturmayı isteme durumu

Gelecekte bağımsız konutta yaşamak ister misiniz?		
Cevapsız	17	16%
Evet	71	67%
Hayır	18	17%
Toplam	**106**	**100%**

- Ankete katılan ve gelecekte bağımsız konutta oturmak istediğini belirten 71 kişiden, yaşamak istediği evin iki katlı olmasını isteyenlerin oranı % 75, olmasını istemeyenlerin oranı % 17'dir. % 8 bu soruya cevap vermemiştir.

Çizelge B.25 : Gelecekte yaşamak istediği bağımsız konutu iki katlı olmasını isteme durumu

Gelecekte yaşamayı düşündüğünüz bağımsız konutun iki katlı olmasını istermisiniz?		
Cevapsız	6	8%
EVET	53	75%
HAYIR	12	17%
Toplam	**71**	**100%**

- Ankete katılan ve gelecekte bağımsız konutta oturmak istediğini belirten 71 kişiden, % 28'si 1 tane yatak odası olmasını, % 27'si 2 tane yatak odası olmasını, % 7'si 3 tane yatak odası olmasını ve %1'i de 4 tane yatak odası olmasını istemiştir. % 37 bu soruya cevap vermemiştir.

Çizelge B.26 : Gelecekte yaşamak istediği bağımsız konutun kaç tane yatak odasının olmasını isteme durumu

Gelecekte yaşamayı düşündüğünüz bağımsız konutta kaç yatak odanız olsun istersiniz?		
1 yatak oda	20	28%
2 yatak oda	19	27%
3 yatak oda	5	7%
4 yatak oda	1	1%
Cevapsız	26	37%
Toplam	**71**	**100%**

- Ankete katılan ve gelecekte bağımsız konutta oturmak istediğini belirten 71 kişiden, % 54'ü gelecekte yaşamak istediği bağımsız konutta geleneksel Moğol çadır mobilyalarını kullanmak istediğini, % 32'si kullanmak istemediğini belirtmiştir. % 14'ü ise bu soruya cevap vermemiştir.

Çizelge B.27 : Gelecekte yaşamak istediği bağımsız konutta kaç geleneksel moğol çadır mobilya kullanmayı isteme durumu

Gelecekte yaşamayı düşündüğünüz bağımsız konutta geleneksel Moğol çadır mobilya kullanmak ister misiniz?		
Cevapsız	10	14%
Evet	38	54%
Hayır	23	32%
Toplam	**71**	**100%**

- Ankete katılan ve gelecekte bağımsız konutta oturmak istediğini belirten 71 kişiden, % 79'u gelecekte yaşamak istediği konutun parsel sınırı bir çiftlik

kurmaya elverişli ise bir çiftliği olmasını istemektedir. % 8'i istememektedir. % 13 bu soruya cevap vermemiştir.

Çizelge B.28 : Gelecekte yaşamak istediği bağımsız konutta behçenizde bir çıftlık isteme durumu

Gelecekte yaşamayı düşündüğünüz bağımsız konutta bir çiftliğiniz olssun istermisiniz?		
Cevapsız	9	13%
EVET	56	79%
Hayır	6	8%
Toplam	**71**	**100%**

- Ankete katılan ve gelecekte bağımsız konutta oturmak istediğini belirten 71 kişiden, gelecekte yaşamak istediği konutun parsel sınırı bir çiftlik kurmaya yeterli ise; % 46'sı sebze, % 6'sı meyve, % 3'ü hayvancılık, % 8'i hayvancılık ve sebze, % 1 sebze ve marangozculuk, % 8 ise sebze ve meyve, 1 % sebze ve bitki olmak üzere tercihlerini belirtmişlerdir. % 25'lik bölüm ise bu soruya cevap vermemiştir.

Çizelge B.29 : Gelecekte yaşamak istediği bağımsız konutta behçenizde hangi tür çıftlık isteme durumu

Gelecekte yaşamayı düşündüğünüz bağımsız konutta yaşamak isterseniz ne tür bir çiftliğiniz olsun isetrsiniz?		
Hayvancılık	2	3%
Hayvancılık ve sebze	6	8%
Meyve	4	6%
Sebze	33	46%
Sebze ve çiçek, bitki	1	1%
Sebze ve marangoz	1	1%
Sebze ve meyve	6	8%
Cevapsız	18	25%
Toplam	**71**	**100%**

- Ankete katılanlardan gelecekte bağımsız konutta oturmak istediği belirten 71 kişiden, gelecekte yaşamak istediği bağımsız konutun garaj kapısının sokağa açılmasını isteyenlerin oranı % 56, istemeyenelrin oranı % 15 ve bu soruyu yanıtsız bırakanların oranı % 28'dir.

-

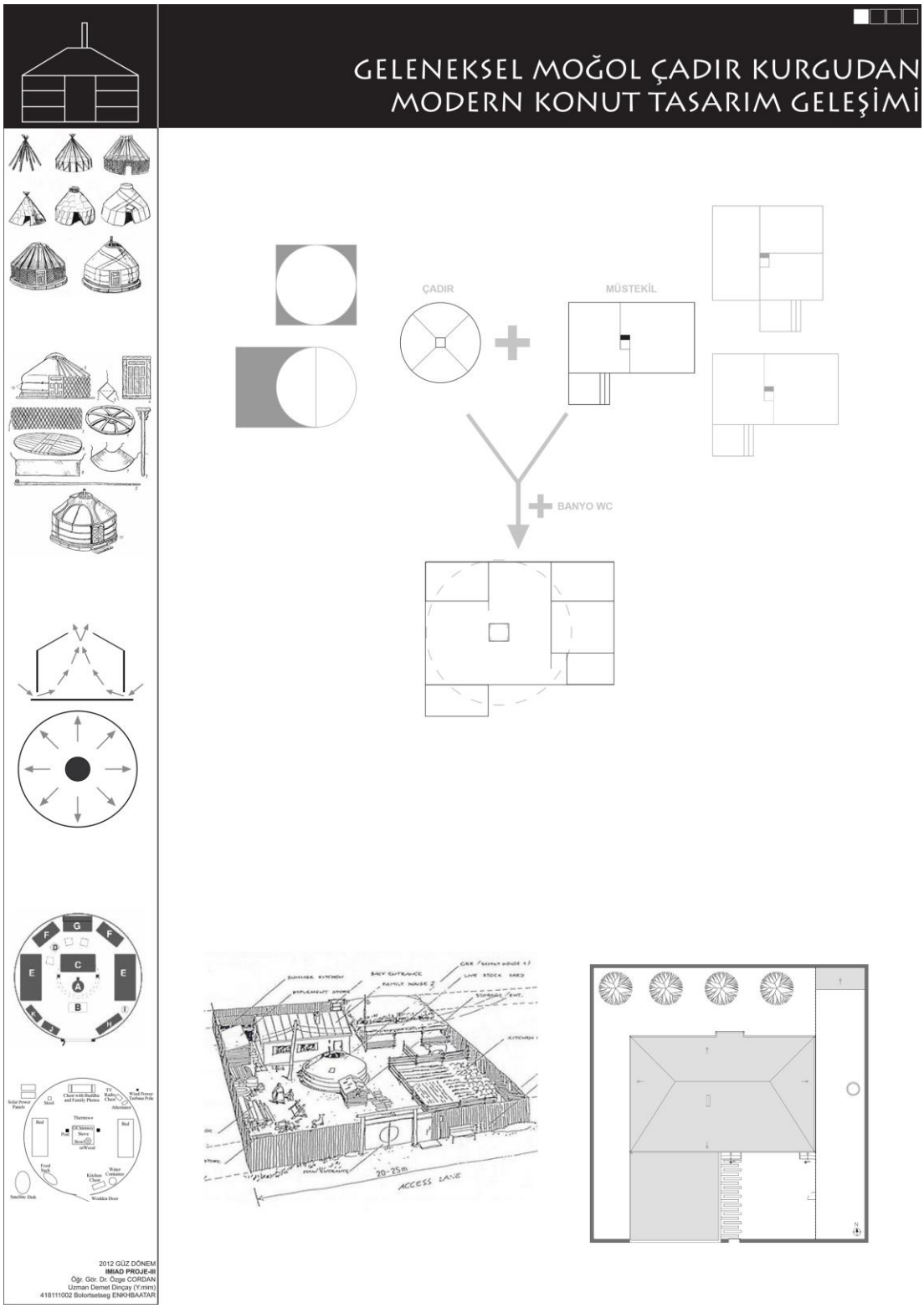
Çizelge B.30 : Gelecekte yaşamak istediği bağımısız konuttun garaj kapısının sokağa direk açılmasını isteme durumu

Gelecekte yaşamayı düşündüğünüz bağımsız konutunuzun garaj kapısı nın sokağa açılmasını ister misiniz?		
Evet	40	56%
Hayır	11	15%
Cevapsız	20	28%
Toplam	**71**	**100%**

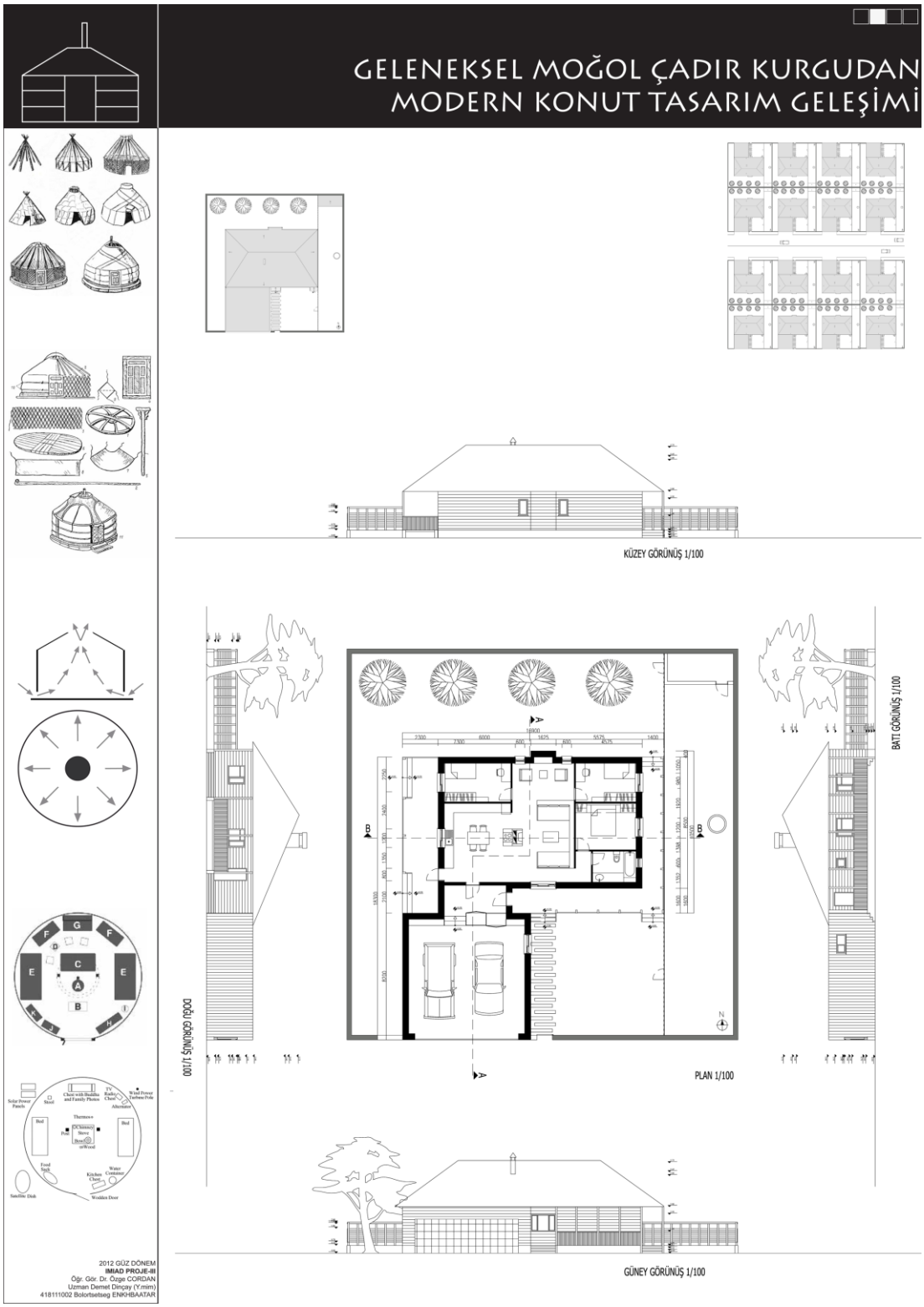
EK C: Bolortsetseg ENKHBAATAR'in 2012-2013 Güz Yarıyılı IMIAD Programı Interior Architecture Project III Dersi Kapsamında Geliştirmiş Olduğu Proje Önerisi

EK C.1
Proje, 2012-2013 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılında IMIAD Programı-Interior Architecture III dersi kapsamında, Öğr. Gör. Dr. Özge Cordan ve Uzman Demet Dinçay (M.A) yürütücülüğünde gerçekleştirilmiştir.

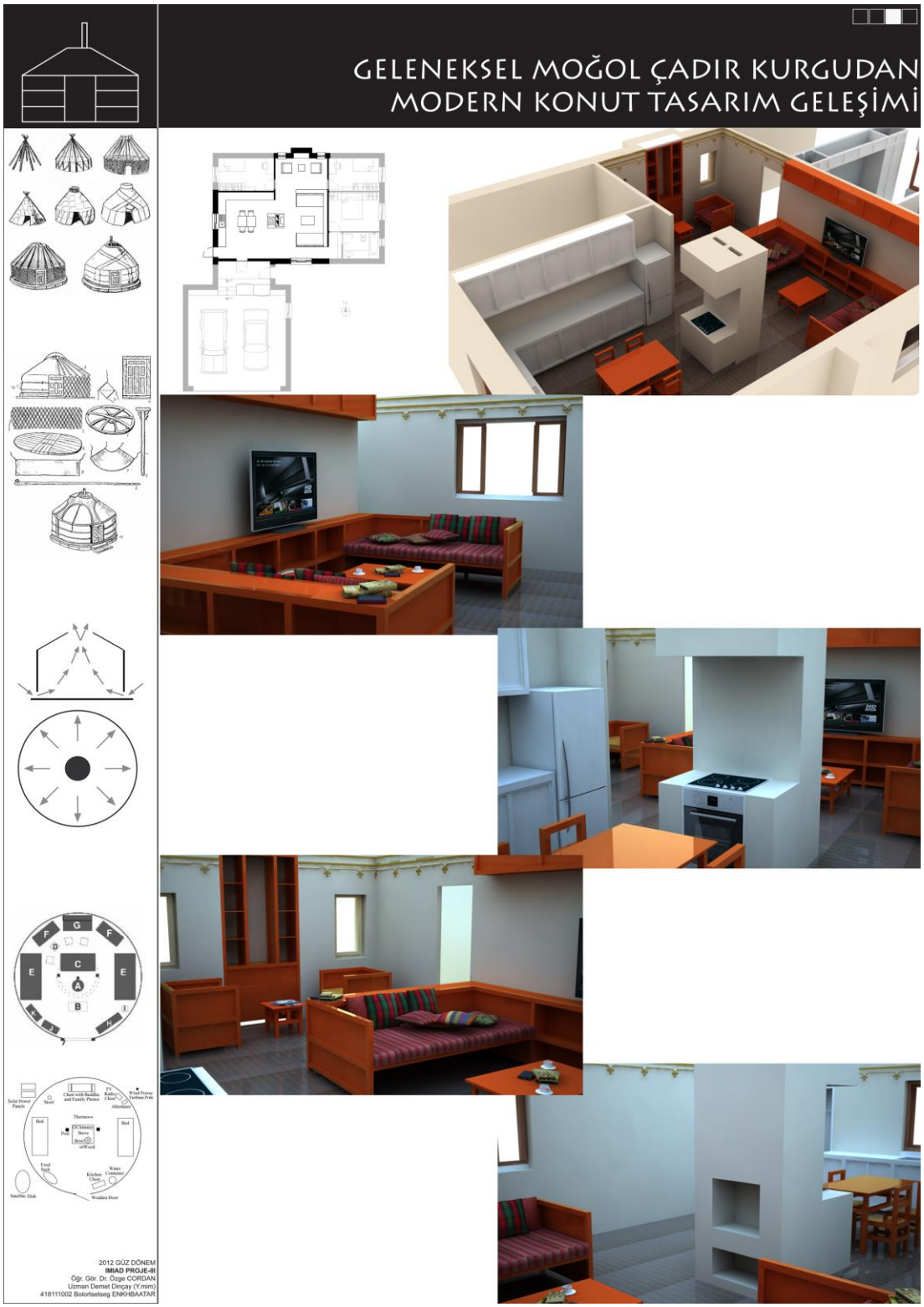
Bu ders kapsamında, tez konuları belirlenerek konunun bir proje ile deneyimlenmesi amaçlanmaktadır. IMIAD Programının üçüncü ve son dönem projesi olan bu proje, aynı zamanda tez çalışmasının ilk adımını da oluşturmaktadır. Konuyla ilgili seçilen bir örnek üzerinden, problemli yönler belirlenerek yeni bir çözüm önerisi geliştirilmiştir. Hazırlanan çalışma bir öneri projesi olup gerçek hayatta uygulanmamıştır.

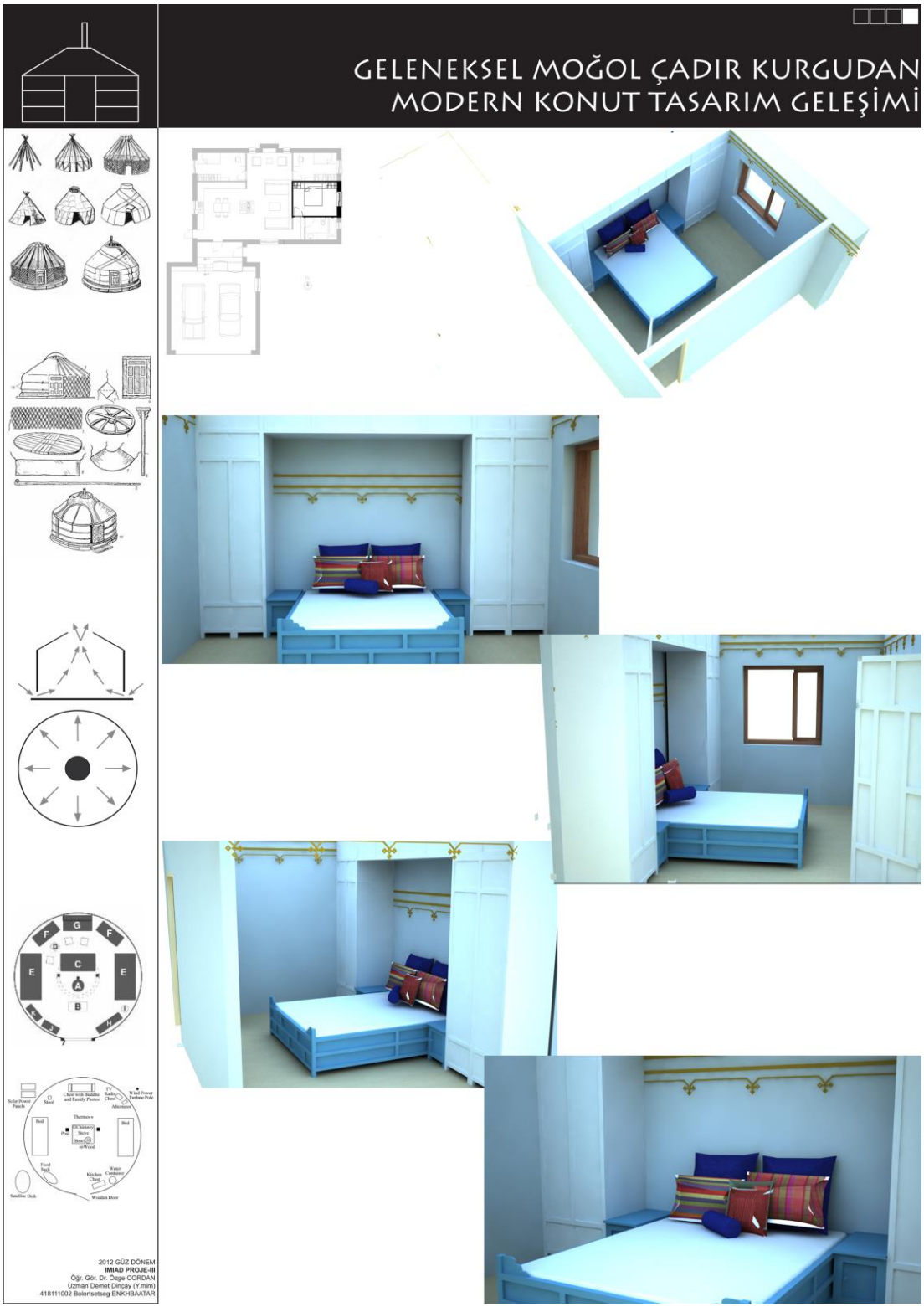
Şekil A.1 : Pafta1

Şekil A.2 : Pafta2

Şekil A.3 : Pafta3

Şekil A.4 : Pafta4

EK D: Moğolca ekler

МОНГОЛ УЛСЫН СТАНДАРТ

MNS 0370 : 2003

Ангиллын код 97. 140

Монгол гэрийн мод Ерөнхий техникийн шаардлага	**MNS 0370 : 2003**
Mongolian national yurt. General technical requirements	**MNS 0370 : 1986-ийн оронд**

Стандартчилал, хэмжилзүйн Үндэсний Зөвлөлийн 2003 оны 11-р сарын 06-ны өдрийн 54 тоот тогтоолоор батлав.
Энэ стандарт 2003 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн хүчинтэй.

1. Хамрах хүрээ

Энэхүү стандартад нь монголчуудын өнө эртнээс бүтээж хэрэглэсээр ирсэн, өнөө үед хөдөөгийн хөдөлмөрчид, малчдад зайлшгүй эрэлт хэрэгцээтэй байгаа монгол гэрийн модон бүтээцийн нэр төрөл, ангиллыг тогтоож, үйлдвэрлэх, сургалт, судалгаа явуулах үйл ажиллагааны агуулгыг тодорхойлоход хамаарна. Холбогдох ажлын зураг, загварыг боловсруулан батлуулах, үйлдвэрлэх, шалгаж хүлээж авах, гэрийн модыг иж бүрдүүлэх, хадгалахад уг стандартыг хэрэглэнэ.

2. Ишлэл

Энэ стандартыг судалгааны материалд тулгуурлан шинэчлэн боловсруулахдаа өмнө мөрдөж байсан MNS 370 - 86 “Гэрийн мод. Техникийн шаардлага” улсын стандарт, “Монгол гэрийн сонгомол хэлбэрийг үүсгэгч тэг зураглал ба шугаман хэмжээ” зохиогчийн эрх бүхий бүтээлийн утга санааг авч хэрэглэсэн болно. Ишлэл татсан стандарт болон бусад бүтээлд өөрчлөлт оруулах болсон тохиолдолд түүний талаархи албан ёсны хамгийн сүүлчийн хэвлэлийг ашиглана.

3. Ангилал

3.1 Зориулалтаар:
Ердийн сууцны, отор нүүдлийн, тусгай үйлчилгээний ;
3.2 Гэрийг ханын тоогоор:
3 ; 4 ; 5 ; их 5 ; 6 ; 8 ; 10 ; 12 ; 15; 20 ханатай гэж ангилна.
Гэрийн модны үндсэн хэмжээ болон иж бүрдүүлэх хэсгийн тоо нь 1-р хүснэгтэнд заасантай тохирч байна.

Гэрийн модны үндсэн хэмжээ, иж бүрдүүлэх хэсэглэлийн тоо

1-р хүснэгт

	Тоно	Ханын тоо			Унины тоо			Баганын хэмжээ, см			Шал
Гэр-ийн ялгаа	голч, см	ханын толгойн тоонд		турмод-ны урт, см	ханын толгойн тоонд		урт, см	өндөр	тархи-ны урт хөнд. огт-лол	хөнд. огт-лол	Голч, см
		12	15		12	15					
Бага	1250±5,5	4	3 ба 4	1950	52	66	2000	22000 (400)	800±1	40х60	530
Дунд	1400±6,5 1500±6,5	6	5	2100	78	81	2300 2450	2350 2500	900±10 (450)	50х60	6200 6600±20
Их	/1600±8/≤	8±	6≤	2200≤	102≤	96≤	2600≤	2550≤	1000-1200≤	40х60≤	6800≤

“ТАЙЛБАР”: 1. Хүснэгтэд заасан хэмжээ нь монгол гэрийг үйлдвэрлэлийн аргаар хийхэд хамаарах бөгөөд тусгайлан захиалгаар хийх гэрийн хэмжээг тусгаагүй.
2. Хаалтан дотор байгаа тоон дүгрэг тархитай багана хийхэд хамаарна.
3.3 Орон нутгийн орчин зүйн онцлог болон зан заншил, хэрэглээний өвөрмөц байдлыг харгалзан Увс, Ховд, Хөвсгөл, Дорнот, Сүхбаатар, Дорноговь зэрэг аймгийн хэрэглэгчид үүнээс өөр хэмжээ сонгох, гэрийн модны эд ангийн хэлбэр, хийцэд зарим өөрчлөлт оруулахыг зөвшөөрнө.
3.4 Үйлдвэрлэлийн аргаар хийх гэрийн модны хэсэглэл, тэдгээрийн зарим эд ангийн хэмжээ хоёрдугаар хүснэгтэнд заасантай тохирч байна.
Гэрийн хийц хэсэглэлийн хэмжээ, мм-ээр

2-р хүснэгт

Эдлэл, эд ангийн нэр	Өндөр	Өргөн	Зузаан
Дөрвөн яс модтой хаалга	1450±10	1050±10	60 – 70
Хаалганы босго Тоононы мөөр	1050±10 /урт/	100±5 80	60 – 70 70-80
Тооно, цамхраа /их, бага гол/	240 – 300	60 /их, бага гол/	45 /их, бага гол/
Хаяавч	/300-аас 360/±10	30-50/нэг модны/	15±5

4. Техникийн шаардлага

4.1 Гэрийн модны хэсэглэлийг энэ стандартын шаардлага, зохих журмаар технологийн заавар, ажлын зурагт заасан хэлбэр, хэмжээтэй хийнэ.

4.2 Бүтээцийн модлогт байх согог 5-р хүснэгтэд зааснаас ихгүй байна.

4.2.1 Хорхойн мөр, давирхайн суваг зэрэг согогийг чигжиж тэгшилсэн байна.

4.2.2 Гэрийн модны аль ч хэсэглэлд нэвт цууралт, унасан ярны нүх, өмх байж болохгүй.

4.3 Гэрийн модны бүтээцийн хэсэглэл тус бүрийн эд ангиудыг сайтар эв нийлүүлж, улсын стандартын шаардлагыг хангасан, ус тэсвэрлэх чадвар сайтай, зориулалтын цавуугаар наасан байна. Эд ангийн цавуун холболтын бат бэх нь 10 кГх/см2- аас багагүй байна.

4.4 Хаалга, тоононд бэхлэх төмөр тоноглолыг дараах хүснэгтэд заасан байдлаар гүйцэтгэнэ. Төмөр тоноглолын хурц ирмэг, өө сэвийг дарж зүлгэсэн, зэврэлтээс хамгаалсан хучилттай байна.

Төмөр тоноглолын тоо, үндсэн хэмжээ

3-р хүснэгт

Үзүүлэлт	Гархи	Цүү	Хаалганы нугас	Хаалганы Бариул
Тоо, ширхэг	12	12	2	2
Үндсэн хэмжээ/урт/, мм	30	50-60	70-100	100-120
Материалын төрөл	СТ-3	СТ-3	СТ-3	СТ-3

4.5 **Гэрийн тооно**

4.5.1 Гэрийн тоононы хийцийг “Хоролт” маягаар хийх тохиолдолд түүнд тохируулсан дөрвөн ширхэг жаазыг иж бүрдүүлнэ.

4.5.2 Тоононы мөөрний мод, гол цамхрааны залгаас, хаалганы яс модны холболтыг 8 –аас 10 мм-ийн голчтой цавуутай модон хадаасаар бэхэлсэн байна.

Ажлын зурагт заасан хэмжээгээр нэг мөөрөнд бат бэх байхаар модон хадаасаар холбоно.
Модон хадаасны чийглэг 6%-иас ихгүй бөгөөд хатуу модоор хийсэн байна. Тоононы их, бага голыг хоёр ширхэг, даагыг нэг ширхэг модон хадаас ба шургаар бэхэлнэ. Цамхрааны даагыг мөөрөнд бэхлэхдээ 3-аас 5мм-ийн голчтой 70-аас 80мм-ийн урттай төмөр хадаасаар толгойг нь далд ортол шигтгэж хадсан байж болно.
4.5.3 Тоононы цамхрааны 4 үзүүрт уях дааган чагтага, цамхрааны төвд уях гол чагтаганы гархи болон хаалганы хоёр талын шанаанд бэхлэх 6 гархи, тотгоны голд байрлах чагтаганы нэг гархийг бат бэх тогтоож, хаалганы нугас бариулыг буцаж сугарахгүй хийцтэй эргээр үзэмжтэй суулгаж бэхэлсэн байна.

4.5.4 Тоононы мөөрөнд унины үзүүр шурган орох огтлогдсон пирамид хэлбэртэй нүхийг 1-р хүснэгтэд заасан унины тоотой ижил байхаар тооцож, эхний хоёр нүхийг урд гол, цамхрааны дундаас хоёр тийш тэнцүү зайтайгаар нүхэлсэн байна. Тоононы нүхний гадаргуу нь унины зэтний гадаргуутай шүргэлцэж байхаар, ажлын зурагт үзүүлсэн налуутай байна. Тоононы мөөрөнд гаргасан нүхний хэмжээ нь 4-р хүснэгтэд заасантай тохирч байх ёстой.

Тоононы мөөрөнд гаргах нүхний хэмжээ

4-р хүснэгт

Үзүүлэлт	Тоононы хэмжээ, мм				Зөвшөөрөгдөх зөрүү, мм
	1250	1400	1500	1600≤	
Зэт шургах нүхний амсрын хөндлөн огтлол	20х20	20х20	20х20	/25х25/ ≤	±0,1
Зэт шургах нүхний ероолын хөндлөн огтлол	19х19	19х19	19х19	/24х24/≤	±0,1
Уг нүхний гүн	25	25	25	30≤	±0,1
Унины үзүүрийн өргөн	18х18	18х18	18х18	/23х23/≤	±0,1

4.6 Гэрийн унь

4.6.1 Унь нэг бүрийн бүдүүн үзүүрт 15см-аас багагүй урттай томж нийтгэсэн эрч бүхий олс ба хялгасан сагалдаргыг 5мм-ийн голчтой нүхэнд бат бэх уях бөгөөд 15 кгх/см2-аас багагүй ачаалал дааж байх ёстой.
4.6.2 Унины зэт 4-р хүснэгтэд заасан хэмжээтэй, огтлогдсон пирамид хэлбэртэй, тоононы мөөрний нүхэнд налуу байрлан, эргэж холхихгүй тохирсон байна.

4.7 Гэрийн хана

4.7.1 Ханын мод тус бүрийг ажлын зурагт заасан хэмжээгээр матаж, нүхэлсэн байх ба бургасаар хийсэн тур модыг гүйцэт зурвасласан байна. Ханын тур мод бүрийн толгойг мохоож зассан байхын зэрэгцээ бургасан ханыг үдэхдээ үзүүр талыг доош харуулсан байна.

4.7.2 Ханын модыг тэмээ, үхрийн зөв хадгалагдсан, 3 мм-ээс доошгүй зузаантай, сайн чанарын ширээр зай завсар гаргахгүй чанга үдсэн байна.

4.7.3 Ханын модны зузаан 12-аас 15мм, өргөн 30-аас 35мм, бургасан ханын тур модны голч 17-аас 25мм байна.

4.8 Гэрийн багана

4.8.1 Баганын тархи, далбааг хооронд нь углуурга заадлан холболтоор цавуудаж холбосон байна.

4.8.2 Баганын тархи шулуун, нуман, далбаа нь гурвалжин, угалзан хийцтэй байна. Баганын ишийг тэгш өнцөгт, квадрат, 6 талт призм хэлбэрийн хөндлөн огтлолтой хийж, ирмэгийг ялимгүй дарж мөлийлгэсэн байна.

4.9 Гэрийн хаалга

4.9.1 Хаалганы тотгонд ажлын зургийн дагуу 4-аас 6 ширхэг хоногийг үүдэн хэсгийн унины голчийн 1/3 сууж байхаар хагас дугуйлан ухаж хонхойлсон байна.

4.9.2 Хаалганы самбарын “толь” мод 8-аас 10 мм, хоёр талын шанаавч мод 25мм-ээс багагүй тус тус зузаантай байна.

4.9.3 Зургаан яс модтой, давхар хаалгыг захиалгаар үйлдвэрлэж нийлүүлнэ.

4.10 Гэрийн шал

4.10.1 Гэрийн шалыг бүрдүүлэгч хэсэг нь 10-аас цөөнгүй байх ба хэсэг бүрийн модыг тааруулсаны дараа баруун урд булангаас эхлэн араб тоогоор дугаарлан, ажлын зургийн дагуу дай модонд хадаж бэхэлнэ.

4.10.2 Шалыг 25□0,5мм-ээс ихгүй зузаантай шинэс, 32□0,5мм-ээс хэтрэхгүй зузаан нарсаар хийнэ. Шалны банзны өргөн 100 мм-ээс ихгүй байна.

4.10.3 Тухайн банзны ургалтын үеийн байрлал дахь гадна хацрыг дээш харуулан шалны гадаргууд ширхэгийн чиглэлийг харгалзан байрлуулна.

4.10.4 Шалны банзыг өөр хооронд нь нягт шахаж, тус бүрийг дай модонд 3-аас 5мм голчтой, 80-100 мм урттай төмөр хадаасаар хадаж, илүү гарсан үзүүрүүдийг эргүүлж нугалж шигтгэсэн байна. Нэг дай модонд хадагдах хадаасны тоо 75мм хүртэл өргөн банзанд нэг ширхэг, 75-аас 100мм өргөн банзанд 2 ширхэг байна. Шалны бүрдэл хэсэг бүрт хадагдах дай модны тоог ажлын зурагт үзүүлсэн байх ба залгасан дай модны тоо нэгээс олонгүй байна.

4.10.5 Шалыг зургаар жигд дугуйлан хөрөөдөх ба хаалганы талд ажлын зурагт заасан хэмжээтэй довжоо гаргасан байна.

4.11 **Хаяавч**

4.11.1 Хаяавч хийх мод шүргэдэстэй байж болох бөгөөд зузаан 10-20 мм байна.

Хаяавчны модны дээд, доод хэсэгт 4-аас 5мм голчтой утсаар хэлхэх нүхийг 10см зайтайтай хийнэ.
4.11.2 Хаяавчны мод тус бүрийг 2-3мм-ийн голчтой, хоёроос цөөнгүй эгнээ төмөр утсаар хэлхэж холбох бөгөөд хэлхээний эх ба төгсгөлд нь ган утасны үзүүрийг хооронд нь холбож, хаалгатай бэхлэхэд зориулсан гогцоо гаргана.

5. Чанарыг шалгах арга

5.1. Гэрийн модны бүрдэл хэсгийн чанарын хяналтыг эргономикийн, гоо зүйн үйлдвэрлэл дизайны, түүхий эд ашиглалтын гэсэн чиглэлээр хийнэ.

5.2. Түүхий эд ашиглалтыг дамжлага дунд ба эцсийн боловсруулалтын үед шалгана.

5.3. Гэр хийхэд хэрэглэгддэг модон түүхий эдийн чанар, түүнд байж болох согогийн хэмжээг 5-р хүснэгтээр үзүүлэв.

5.4. Үндсэн хэмжээ болон согог, гэмтлийн хэмжээг тодорхойлохдоо 1мм-ийн нарийвчлалтай шугам, шаблон, хязгаарлагч калибр хэрэглэнэ.

5.5. Модны чийглэгийг MNS 2470: 78, гадаргуугийн барзгарыг MNS 2386:77, холболтын бат бэхийг MNS 2721:94, цавуун холболтын ус тэсвэрлэх чадварыг MNS 2722:79, эд ангийн холболтын хэлбэрийг MNS 2447, будгийн хучилтын хатуулгыг MNS 2398:89, хийц хэсгийн найдвартай чанарыг баримт бичгийн дагуу тогтоож шалгана.

5.6. Гэрийн модны хэсэглэлийн гадаргуугийн барзгар, будгийн өнгө хослол, хээ чимэглэлийг батлагдсан эх загвартай харьцуулж тодорхойлохыг зөвшөөрнө.

5.7. Бүтээцийн хэсэглэлд зайлшгүй байх металл эд ангийн гадаргуугийн барзгар, өнгөлгөө, цэвэрлэгээ, гагнаасыг батлагдсан эх загвартай харьцуулж шалгана.

Гэрийн модонд байж болох согогийн хэмжээ

5-р хүснэгт

Согог	Тооно	Багана	Хана	Хаалга	Унь	Шал
А	1	2	3	4	5	6
1. Яр, ургалттай	мөөр, цамхраа-ны холбох хэсэгт байж болохгүй, мөөрний нэг нуманд 3 -аас олонгүй байх	углуурга, заадлын хэсэгт байж болохгүй, бусад хэсэгт 15 мм хүртэл голчтой 3-аас олонгүй яр байж болно	үдэх нүхний хэсэгт огт байж болохгүй, бусад хэсэгт 5 мм хүртэл голчтой 3 – аас цөөн	оосорлох нүх, нугас, углуурга заадлын холбох хэсэгт байж болохгүй, бусад хэсэгт 25 мм хүртэл голчтой 3 - аас олонгүй	Сагалдар-ганы нүх ба зэтний орчимд байж болохгүй, бусад хэсэгт 5 мм хүртэл голчтой 3 – аас цөөн	Эв нийлэх, хадах хэсэгт байж болохгүй, бусад хэсэгт 25 мм –ээс ихгүй голчтой

2. Ан цав Яр,ургалтгүй	мөөрний нэг нуманд 30 мм - ээс ихгүй голчтой 2 –оос цөөн углуурга, уулзвар, нүхнээс бусад хэсэгт мөөрний нэг нуманд 20 мм-ээс бага урт, 3 мм- ээс бага гүн цав 1 ш	15 мм хүртэл голчтой яр 5- аас цөөн байна. углуурга, заадлаас бусад хэсэгт 50 мм –ээс ихгүй урттай, 2 мм - ээс ихгүй өргөн, 3 мм-ээс ихгүй гүн цав 2 ш байж болно.	байж болохгүй үдээрийн нүхнээс бусад газарт 50 мм- ээс бага урт, 2 мм-ээс их биш өргөн, зузааны 1/4- ээс ихгүй гүн цав 1 ш байж болно.	ярыг нэг төрлийн модоор ширхэг дагуу нөхсөн байж болно углуурга, заадлаас бусад хэсэгт 30 мм - ээс ихгүй урт, 2 мм-ээс ихгүй өргөн, зузааны 1/4- ээс ихгүй гүн цав 2 ш байж болно.	15 мм -ээс бага голч бүхий 5 ш - ээс цөөн байж болохгүй	Ширхэг дагууд ижилхэн модоор нөхсөн байна Шалны банзны уртын 1/5 аас ихгүй урт, зузааны 1/3 – ээс хэтрэхгүй гүн цав байж болно.

5.8. Тоононы их, бага гол, даага, баганын иш, тархи, хана, унийн модны ширхэг уртын дагуу тэнхлэгээс таших хазайлт 5 хувиас ихгүй байж болно.

Боловсруулалтын шаардлага

6-р хүснэгт

Д/д	Үзүүлэлтүүд	Бүтээцийн хэсэглэл					
		Тооно	Багана	Унь	Хаалга	Хана	Шал
1	Модны чийглэг, %	Наах модны эд ангиудынх 10±, харин матмал мөөрнийх чийг татах хязгаар-аас /28-30%/ багагүй	10≥	10≥	10≥	чийг татах хязгаараас /28-30%/ багагүй	15≥
2	Гадаргуугийн байдал	цэвэршилт 8 –р	8 – р	8 – р	8 – р	8 – р	7 – р
3	Шүргэдэс	Байж болохгүй	Байж болохгүй	Байж болохгүй	Байж болохгүй	Байж болохгүй	өнгөн талд байж болохгүй
4	Эд ангиудын хоорондох завсар	шилт жааз даага мод хоёрын зай 3 – мм - ээс ихгүй			нээгдэж, хаагдах хэсэгт 2 мм – ээс ихгүй		шалны банз, хэсэглэлийн хоорондх 3 мм – ээс ихгүй

5	Модлогийн сэнсрэлт, гажилт	Байж болохгүй	Байж болохгүй	Байж болохгүй	Диагоналын зөрүү 2 мм-ээс ихгүй	байж болох-гүй	байж болохгүй
6	Өнгөлгөөний байдал	Будалт жигд толигор, урсалтгүй	будаг жигд толи-гор, гялалз-сан, урсалт-гүй	будаг гялтгар, жигд толи-гор, урсалтгүй	будалт жигд толигор, урсалтгүй	зос, тосон будгийг жигд түрхсэн байж болно	будалт жигд
7	Өнгө будгийн хослол, хээ чимэглэл	эрүүл мэнд сэтгэл зүйд таатай байхуйц дулаан өнгөний хослол, гэрийн дотоод зайд хоршсон ая дан бүхий хээ чимэглэлийн цогц, иж бүрдэл					Дулаа-хан нэг өнгөний дагнаас

6. Савлах, хаяглах ажиллагаа

6.1 Гэрийн модны бүтээцийн хэсэглэлийг энэ стандартын дагуу шалган, хүлээн авч савлахдаа дараах тодруулгатай хаягийг наана. Үүнд:

- Үйлдвэрийн нэр
- Гэрийн модны бүтээцийн төрөл (5 ханатын зүймэл тооно г.м)
- Энэ стандартын дугаар (MNS 370 :2003)
- Бөөний ба жижиглэн худалдах үнэ
- Хээ чимэглэлийн ангилал
- Үйлдвэрлэсэн он, сар, өдөр, чанар шалгаж баталгаажуулсан тэмдэг

6.2 Гэрийг үйлдвэрлэгчээс өөр газар иж бүрдүүлж байгаа бол дараах утгатай баримт бичгийг түүнд дагалдуулсан байна. Үүнд :

- Гэрийн модны хэсэглэл бүрийг хаана үйлдвэрлэсэн тухай тодорхойлолт
- Гэрийн иж бүрдэлтийг гүйцэтгэж шалгасан шалгагчийн тэмдэг
- Тухайн иж бүрдэлтэнд унины сагалдаргыг унины тоогоор, тоононы чагтага 5 ширхэг, боолтыг ханын тооноос нэгээр цөөн тоотой, дотуур бүслүүр нэг, дотуур бүслүүрийн ульжаа 2 ширхэгийг дагалдуулна.

7. Хадгалах, тээвэрлэх журам

7.1 Унийг нэг гэрийн иж бүрдэл болох тоо хэмжээгээр нь баглаж, хайрцаглана.
7.2 Гэрийн модыг ус чийг, механик гэмтэл, тоос шорооноос хамгаалсан агуулахад зориулалтын тавиур дээр хадгална.
7.3 Гэрийн модыг механик гэмтэлд өртөхөөргүй, хээ чимэглэл, тоноглол гэмтэж

эвдрэхээргүй жийрэглэн ачиж, ус чийг, тоос шорооноос хамгаалсан зориулалт бүхий татлага, бүтээлэгтэй бүх төрлийн тээврийн хэрэгслэлээр тээвэрлэнэ.

ТӨГСӨВ.

Хавсралт

Гэрийн иж бүрдэлтэнд хамаарах нэмэлт заалт

Гэрийн унь, ханын мод болон төмөр тоноглолыг ширхэгээр худалдан авах боломжтойгоор үйлдвэрлэн, худалдаа болон гэр иж бүрдүүлэх газарт сэлбэг болгон ширхэгээр нийлүүлэхийг зөвшөөрнө.

МОНГОЛ УЛСЫН СТАНДАРТ

Ангилалтын код: 97.160 **MNS 0414-1 : 2012**

Гэрийн бүрээс. Үндсэн хэмжээ. Техникийн шаардлага	**MNS 0414-1 : 2012**
The insulation for Ger. Dimensions. Technical requirement	**MNS 0414:1986-ын оронд**

Стандартчиллын үндэсний зөвлөлийн 2012 оны 02 дугаар сарын 16-ны өдрийн 06 дугаар тогтоолоор батлав.
Энэ стандарт нь улсын бүртгэлд бүртгэгдсэн өдрөөс эхлэн хүчинтэй.

1 Хамрах хүрээ

Энэ стандарт нь гэрийн эсгий бүрээс, даавуун болон ус нэвтрүүлдэггүй бүрээс, өрх, хаалганы эсгийний үндсэн хэмжээ ба техникийн шаардлагыг тогтоох, шалгаж хүлээн авах, баглах, хаяглах, хадгалах, тээвэрлэхэд хамаарна.

2 Норматив ишлэл

Энэ стандартад иш татсан дараах стандартад өөрчлөлт орсон тохиолдолд хамгийн сүүлчийн албан ѐсны стандартыг хэрэглэнэ. Үүнд:

- MNS 296:2012 Машинт аргаар үйлдвэрлэсэн ноосон эсгий. Техникийн

шаардлага

- MNS 3283:1991 Шивмэл эсгий. Техникийн шаардлага

3 Ангилал

3.1 Гэрийн бүрээсийг хэмжээгээр нь:

- 4 ханатай гэрийн
- 5 ханатай гэрийн

3.2 Зориулалт болон нэр төрлөөр нь:

- эсгий бүрээс (дан бүрээсэнд 2 ш дээвэр, 3 ш туурга),
- даавуун гадуур бүрээс (дээвэр, туургыг залгаж оѐсон),
- даавуун дотуур бүрээс буюу цаваг (1 ш дээвэр),
- ус нэвтрүүлдэггүй бүрээс (дээвэр, туурга нь үргэлж эсвэл хойд ба урд 2 ш

дээвэр),

- хаалганы эсгий
- эсгий ба даавуун өрх гэж тус тус ангилна.

Тайлбар:

а) Гэрийн эсгий бүрээсийг хүйтний улиралд хоѐроос гурав давхарлаж барина.

b) Гэрийн эсгий хаяавчийг захиалгаар хийх бөгөөд ус нэвтрүүлдэггүй материалаар өнгөлсөн байна.

4 Үндсэн хэмжээ

4.1 Гэрийн бүрээсний үндсэн хэмжээ 1 дүгээр хүснэгтэд заасантай тохирч байна.

Гэрийн бүрээсний үндсэн хэмжээ, см

1-р хүснэгт

д/д	Хэмжих хэсгийн нэр, хэмжих арга	Зургийн дугаар	4 ханатай гэр	5 ханатай гэр	Зөвшөөрөгдөх зөрүү
Эсгий дээвэр					
1	Өргөн (тоононы тойргийн ирмэгээс хормойн гадна ирмэг хүртэл)	1-1	205	235	±3,0
2	Хормойн тойргийн урт	1-2	820	935	±3,0
3	Хоолойн тойргийн урт	1-3	196	220	±3,0
Эсгий туурга					
4	Өндөр	2-1	175	175	±2,0
5	Хоолойн урт	2-2	455	520	±2,0
6	Хормойн урт	2-3	500	580	±2,0
7	Хоолойн танаасны урт	2-4	30	30	±1,0
8	Хоолойн танаасны өргөн	2-5	15	15	±1,0
Эсгий өрх					
9	Урт ба өргөн	3-1	180	195	±3,0
Даавуун гадуур бүрээс					
10	Дээврийн өргөн (тоононы тойргийн ирмэгээс хананы толгойн оѐдол хүртэл)	4-1	210	240	±3,0
11	Дээврийн хормойн тойргийн урт (хананы толгойн оѐдлоор)	4-2	1625	1905	±3,0
12	Хоолойн тойргийн урт	4-3	392	496	±2,0
13	Туурганы хормойн урт	4.1-1	1605	1890	±3,0
14	Туурганы өндөр	4.1-2	175	175	±2,0
15	Хаалганы зайн өргөн	4.2-1	90	90	±1,0
16	Хаалганы өргөн мөшгөөрийн өргөн	4.2-2	7,0	7,0	±0,5
17	Хаалганы нарийн мөшгөөрийн өргөн	4.2-3	2,5	2,5	±0,5
Даавуун дотуур бүрээс буюу цаваг					
18	Өргөн (тоононы тойргийн ирмэгээс хормойн гадна ирмэг хүртэл)	5-1	208	240	±2,0
19	Хоолойн тойргийн урт	5-2	308	448	±3,0
20	Хормойн тойргийн урт	5-3	1625	1910	±3,0
21	Бүчний өргөн	-	0,7	0,7	±0,2
22	Бүчний урт	-	30	30	±1,0
23	Бүчний хоорондох зай	-	140	140	±3,0
Ус нэвтрүүлдэггүй бүрээс (дээвэр)					
24	Өргөн (тоононы тойргийн ирмэгээс хормойн гадна ирмэг хүртэл)	6-1	240	270	±3,0
25	Хоолойн тойргийн урт	6-2	196	248	±3,0
26	Хормойн тойргийн урт	6-3	860	1000	±3,0

ТАЙЛБАР: Энэ стандартад зааснаас бусад гэрийн бүрээсийг хэрэглэгчийн захиалгаар үйлдвэрлэнэ.

5 Техникийн шаардлага

5.1 Гэрийн бүрээс, өрх, хаалганы эсгийг үйлдвэрлэгч байгууллагын баталсан технологийн зааврын дагуу үйлдвэрлэнэ.

5.2 Эсгий бүрээсийг MNS 296:2012 “Машинт аргаар үйлдвэрлэсэн ноосон эсгий. Техникийн шаардлага”, MNS 3283:1991, Шивмэл эсгий. Техникийн шаардлага стандартад заасан цэвэр ноосон эсгийгээр, гадуур, дотуур даавуун бүрээсийг гэмтэл согоггүй, хөвөн болон бусад нэхмэлийн ширхэгтээр хийсэн цайвар өнгийн даавуугаар үйлдвэрлэнэ.

5.3 Даавуун бүрээсний бүх оѐдол нь 5 см-ийн уртад 20-22 хатгацтай, алгасч шигээгүй, тэгш жигд, оѐдлын төгсгөлийг 1 см-т буцааж оѐж бөхөлсөн байна.

5.4 Гадуур, дотуур ба ус нэвтрүүлдэггүй бүрээсний тоононы тойргийн сэжүүрт 70-80 см оосор хадсан байна.

5.5 Эсгий дээврийн эргэн тойронд болон туурганы хоолой, 2 хажуугийн ирмэгээр 5-аас 8 давхар эрчтэй хөвөн ба олсон утсаар 1 см-т 1 хатгацтайгаар хөвөрдөж оѐно.

5.6 Өрхийг цагаан өнгийн ус нэвтрүүлдэггүй даавуугаар битүү өнгөлж, гадна ба дотор талаас 2-оос 3 см-ын алхамтайгаар эсрэг өнцгүүдийг ташуулдан хавж оѐно.

5.7 Дөрөв ба таван ханатай гэрийн хаалганы эсгийг (90*140) см-ын хэмжээтэйгээр, ус нэвтрүүлдэггүй даавуун материалаар битүү өнгөлж оѐсон байна.

5.8 Ус нэвтрүүлдэггүй бүрээсний задгай ирмэгийг 0,6-аас 0,8 см-ийн өргөнтэй нугалж оѐсон байна.

5.9 Эсгий дээвэр, ус нэвтрүүлдэггүй бүрээсний хойд талын дээвэрт тус тус тоононы ухлаадас гаргахгүйгээр үйлдвэрлэсэн байна.

5.10 Эсгий туурганы хоолойн дээд ирмэгийн хоѐр булан ба голд, өрхний 4 буланд 5 см-ээс багагүй урттай оосор уях гогцоог тус тус бөх бат хадсан байна.

6 Шалгаж хүлээн авах

6.1 Гэрийн бүрээс, өрх, хаалганы эсгийний хэмжээ, чанарыг энэ стандартын шаардлагын дагуу нэг бүрчлэн шалгаж хүлээн авна.

7 Баглах, хаяглах, хадгалах, тээвэрлэх

7.1 Эсгий, дээвэр, туурга, өрх, хаалганы эсгийг тус тусад нь эвхэж, даавуун гадуур бүрээсний эмжээртэй хэсгийг дотор нь хийж баглана.

7.2 Эсгий дээвэр, туурга, ус нэвтрүүлдэггүй бүрээс, даавуун гадуур, дотуур бүрээс, өрх, хаалганы эсгийд дараах мэдээллийг агуулсан шошго зүүсэн байна. Үүнд:

а) Үйлдвэрлэгчийн нэр

б) Бүтээгдэхүүний нэр төрөл, тоо хэмжээ

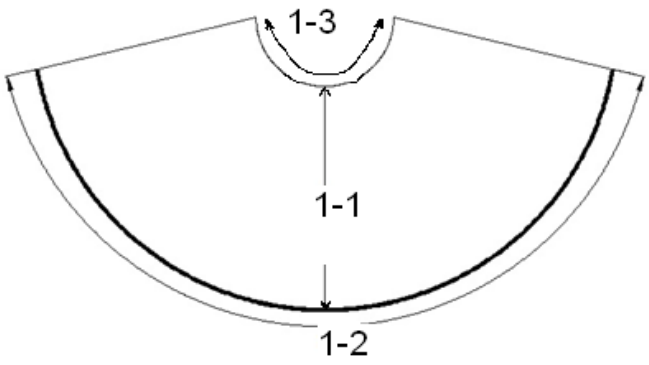
в) Стандартын дугаар

г) Чанар шалгагчийн дугаар

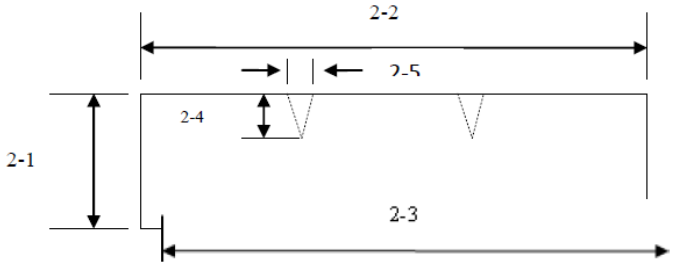
д) Үйлдвэрлэсэн огноо

7.3 Гэрийн бүрээсийг тоос, шороо, норохоос хамгаалсан агааржуулагчтай агуулахад шалнаас 20 см-ээс дээш өндөрлөсөн тавиур дээр хадгална.

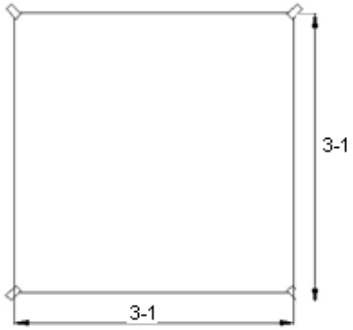
7.4 Гэрийн бүрээсийг ус, чийг, тоос, шорооноос хамгаалсан бүтээлэгтэй тээвэрлэнэ.

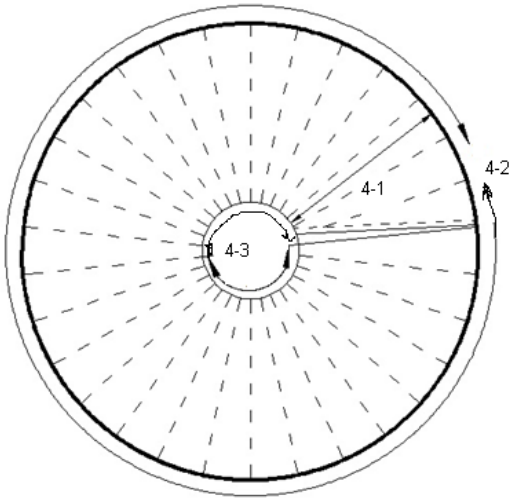
1-р зураг. Эсгий дээвэр (урд)

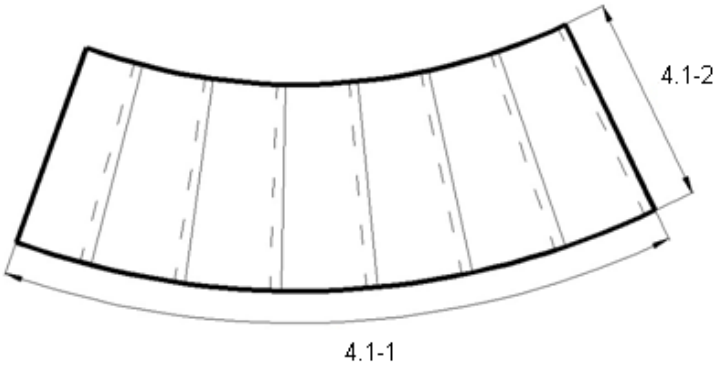
2-р зураг. Эсгий туурга

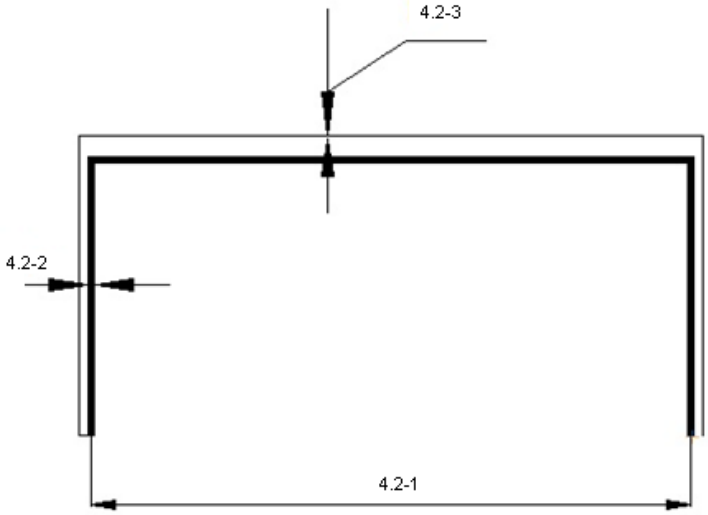
3-р зураг. Эсгий өрх

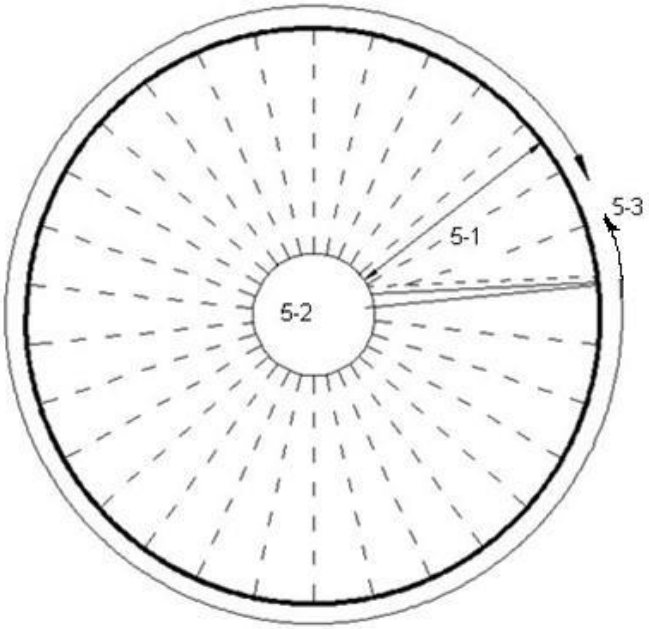
4-р зураг. Даавуун гадуур бүрээсний дээвэр

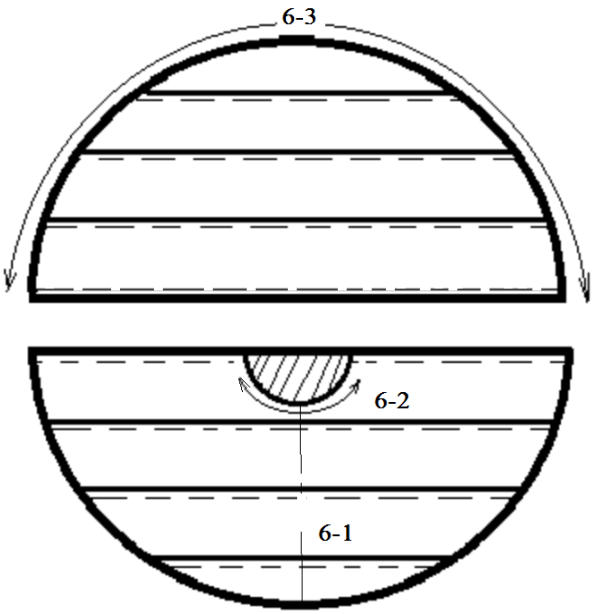
4.1-р зураг. Даавуун гадуур бүрээсний туурга

4.2-р зураг. Гадуур бүрээсний хаалганы зай

5-р зураг. Даавуун дотуур бүрээс (цаваг)

6-р зураг. Ус нэвтрүүлдэггүй бүрээс а) хойд, б) урд

ТӨГСӨВ.

МОНГОЛ УЛСЫН СТАНДАРТ

Ангилалтын код 97.140

MNS 0005 : 1988

Монгол гэрийн тавилга	**MNS 0005 : 1988**
Зориулалтын хэмжээ	**MNS 2518-77, MNS1852-77**

Сайд нарын Зөвлөлийн дэргэдэх Улсын стандартын газрын даргын 249-р тушаалын дагуу 1988 оны 10-р сарын 1-нээс эхлэн 1993 оны 10-р сарын 1-ний өдөр хүртэл мөрдөнө.

Энэ стандартын шаардлагыг заавал мөрдөнө
Стандарт нь монгол гэрт тавих модон тавилгад хамаарч, тэдгээрийн зориулалтын хэмжээг тогтооно.Энэ стандарт нь хүүхдийн мебель, отрын гэрт тавих модон тавилгадд хамаарахгүй. Энэ стандарттай холбогдох улсын стандартын нэрийн жагсаалтыг лавлах хавсралтад заав.

1. АНГИЛАЛ

1.1 Монгол гэрт тавих модон бүтээгдэхүүнийг доорх байдлаар ангилна. Үүнд:
1 Авдар (урт, богино)

2 Хувцасны шүүгээ

3 Номын шүүгээ

4 Гал тогооны шүүгээ

5 Ор

6 Угаагуурын суурь

7 Аяганы ширээ

8 Сандал

1.2 Бүтээгдэхүүний зориулалтын хэмжээ нь 1-р хүснэгтэд заасан зураг, хэмжээтэй тохирч байна.
1.3 Бүтээгдэхүүний оврын хэмжээ нь баталсан техникийн нөхцөлт бүтээгдэхүүний эд ангийн хэлбэр хэмжээ нь баталсан ажлын зургийн дагуу байна.

1-р хүснэгт

	Бүтээгдэхүүний нэр ба ерөнхий зураг	Бүтээгдэхүүний төрөл	Хэмжигдэхүүний нэр	Зориулалтын хэмжээ, мм
1	Авдар	Урт авдар	Урт, А (ихгүй) Өргөн, В Өндөр Н	 1200 450 800
		Богино авдар	Урт, А Өргөн, В Өндөр, Н	800,900,1000 450 800
		Хөлний өндөр h Тавиурын өргөн	(ихгүй) (багагүй)	150 250
2	Хувцасны шүүгээ	Нэг тасалгаатай Хоёр тасалгаатай Хөлний өндөр, h Тавиур хоорндын зай Тавиурын өргөн	Урт, А1(багагүй) Урт, А2 (багагүй) Өргөн,В(багагүй) Өндөр, Н(ихгүй) (ихгүй)	600 800 450 1450 150 200-400 250

Тайлбар: **1.**Хувцас өлгөх дэгээнүүдийн хоорондын зай болон дэгээ, өлгүүр модыг хаязгаарлах хэмжээнүүд нь MNS 2022. 1-84-тэй тохирсон байна.
2. Хэд хэдэн хаалгатай, хэд хэдэн тасалгаатай байж болно.

	Номын шүүгээ	Нэг тасалгаатай Хоёр тасалгаатай Хөлний өндөр, h , Тавиурын хоорондын зай	Урт, А1 (багагүй) Урт, А2 (багагүй) Өргөн, В,(багагүй) Өндөр, Н,(ихгүй) (ихгүй)	450 800 300 1450 150 250-350

3 Тайлбар: Шүүгээний дээд талыг налуу хийж болох бөгөөд ар талын өндөр , 4 ханатай гэрийн хананы өндрийн хэмжээнээс багагүй байна.

0	1	2	3	4
4	Гал тогооны шүүгээ	Нэг хэсгээс бүрдсэн Хоёр хэсгээс бүрдсэн Хөлний өндөр, h, Тавиурын өргөн өндөр Тавиурын хоорондын зай	Урт, А, (багагүй) Өргөн, В, (багагүй) Өндөр, Н, (ихгүй) Урт, А, (багагүй) Өргөн В1(багагүй) В2 (багагүй) Өндөр Н1(багагүй) Н2 (багагүй) (багагүй)	800 450 1450 800 300 500 500 800 150 160,450 150,300 150-390

Тайлбар: Халбага, сэрээ, хутга г.м гал тогооны зориулалттай багаж хэрэгсэл хийх шургуулганы дотоод хэмжээ нь зурагт заасантай тохирно.

	Орны зориулалтын хэмжээ MNS 2022.1-84-т заасантай тохирсон байна. Тайлбар: 1.Монгол үндэсний аравчтай модон ор хийх тохиолдолд аравчны дугуйралтын гүнийг орны дунд хэсэгт хэмжинэ. 2. Цагаан хэрэглэлийн тумбочкатай орны хэмжээ нь зураг хүснэгтэд заасантай тохирно. Урт, А, 2340 Өргөн, В, 800 Өндөр, Н, (ихгүй) 500 Урт, А, (багагүй) 550 Өргөн, В, (багагүй) 420 Өндөр, Н, (багагүй) 1200 Н1 600 h, ихгүй 150 Өргөн, В1, ихгүй 100 Урт, А, багагүй 600 Өргөн, В, багагүй 500 Өндөр, Н, ихгүй 500

Лавлах хавсралт

Энэ стандарттай холбогдох улсын стандартын нэрсийн жагсаалт.

	Стандартын нэр	Стандартын дугаар
	1. Зочины өрөөний мебель. Зориулалтын хэмжээ 2. Унтлагын өрөөний мебель. Зориулалтын хэмжээ 3. Мебель Ерөнхий техникийн шаардлага. 4. Суух хэвтэх зориулалтын мебель. Техникийн шаардлага. 5. Модон эд ангийн холбоосууд. Хэлбэр хэмжээ. 6. Гал тогооны ширээ сандал. Зориулалтын хэмжээ.	MNS 2022.1-84 MNS 2022.2-84 MNS 204-84 MNS 204.2-87 MNS 2447-87 MNS 3880-86

ÖZGEÇMİŞ

Bolortsetseg Enkhbaatar 1986 yılında Ulan Batur, Moğolistanda doğdu. 2003 yılında Darkhan Moğol Türk Okulu'nda orta ve lise öğrenimini tamamaladı. 2005 yılında Ankara Üniversitesi- TÖMER'de Türkçe hazırlık öğrenimi gördü. 2006 yılında başladığı İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlik Fakültesi İç Mimarlik Bölümü'nü 2011 yılında bitirdi. Aynı yıl, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İç Mimari Tasarım Uluslararası Yüksek Lisans Programı-IMIAD' a kayıt oldu. Programın değişim dönemi olan ikinci yarıyılında, bir dönem Lahti University of Applied Siences/Lahti-Finlandiya'da eğitim-öğretim gördü. Lugano-İsviçre'de 'Space in Motion' isimli uluslararası IMIAD Workshop'una katıldı. Halen, yüksek lisans eğitimine devam etmektedir.